

dixit deus. Fiar homo, sed faciamus (ait) hominem ad imaginem & similitudinem nostram. De ista parte creaturæ dei, id est, de humano genere, qualiter pro illo verbum dei certauerit, & per semetipsum vicerit, notæ planè sunt historiarum sacris digestæ literis, nō solū euangelicis siue apostolicis, verum etiā legalibus & prophetis. Porro de alia, id est, angelica creatura, quale in cælo certamen fuerit, tantundē notū est, quantum ex eiusmodi sermonibus prophetis valet agnoscī, quos ex parte aliqua contingere siue explanare præcedentis libri ratio postulauit. Sacre namq; scriptor historiarum, imò qui per illū scripsit digitus dei, ea sufficere iudicans, quæ ad rationes pertinent generis humani, serè nihil de angelorū cōditione, reprobatorumq; spiritūū præuaricatione narrauit, nisi hoc tantum, quia dixit deus. Fiar lux, & facta est, & vidit deus lucē quod esset bona, & diuisit lucem & tenebras, appellauitq; lucem diē, & tenebras noctem. Quod de angelis esse dictum, quam rectè doctores præcipui senserint, hic prætereundum non esset, nisi quia iam in alio opere tractatum est, & alterius nunc incepti cursum nos detineret.

Diabolum veterem diuini nominis ambitionem retinuisse, deum verò in proposito prouidendi hominē ad similitudinem suam perstitisse. CAP. VI.

Pulcher locus, & pulchra facta erat possessio dei, ubi prius erat abyssus, & tenebræ super faciem abyssi. Erant autē hæc omnia valde bona per verbi facta, quia (sicut iam prælibatū est) de singulis dixit deus, fiat, & factū est ita. Luste igitur eiusdem verbi, eiusdem dei debebant esse omnia. Sed ò infinita diaboli ambitio, proterus de cælo principatū arripere præsumpsit tyrannus furiosus in hoc mundo, eandem quippe spirans diuini nominis auiditatem, qua dixerat in cælo. Super astra dei exaltabo solū meum, id est, super omnē dignitatem sanctorū angelorum, & sic ero similis altissimo, saltem sic adimplere cupiuit audaciæ propositum, vt super hæc astra visibilia, super solem, & lunā, & stellas leuaret nomen suum, id est, coleretur ab hominibus vt deus, sub nominibus solis, lunæ, stellarum, & ætheris, & terræ, & maris, & volucrum quoq; & quadrupedum, & serpentium. Hanc horribilem spirans ambitionem, tria simul intendit, scilicet vt & hominem in primis decipiens faceret sui similem. Deinde omnis creaturæ honore vel obsequio, quantum in se erat, spoliaret creatorē, & sibi metū deitatis vsurparet incommunicabile nomen. Porro, dei & verbi eius hæc erat pia intentio, sanctūmq; propositū, vt hominem faceret sibi consimilem, id est, suæ bonitatis imitatore. suæq; diuinitatis capacem, vt homo inuisibilia ipsius à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellectu perciperet, & conspiciens siue intelligens ipse quod natura non erat, gratia deus fieret. Hoc intendens & proponens dixerat ipse, per magnam suæ bonitatis abundantiam. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, videlicet ad imaginem in eo, vt esset creatura rationalis, ad similitudinem in eo, vt esset imitator sui creatoris, & imitando illum, proficeret ad gloriam visionis dei. Sic propositum, & sic nunc tandem est impletum. Charissimi (inquit Iohannes) nunc filij dei sumus, sed nondum apparuit, quid erimus, scimus quia cum apparuerit Christus, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.

Diabolum impedire voluisse propositum dei, & cur deus homini præceptum posuerit.

CAPVT VII.

Hoc propositum ausus est impetere, vt expugnaret Satanas, idemq; diabolus verbi dei, quod est veritas, sempiternus aduersarius, ne fieret sicut proposuerat deus. De duabus propositis eius dictionibus auferre intendit vnā scilicet similitudinē nostram. Duo quippe dicta fuerant, videlicet ad imaginē & similitudinē nostram. Ita miserū reddere intendit hominē vt ex deo solā retineret imaginē, nec attingeret similitudinē, tanq; diceret. Factus quidē sit homo ad imaginē dei, vt sit rationalis & æternus, sed mihi similis, sic dei contempтор, meiq; imitator effectus. Cœpit prior facere deus quod suū erat, id est, cū creasset ad imaginē suam hominē, cœpit illū informare ad similitudinē suam. Sic enim scriptū est, & notandū diligenter, præmissō. Factus mus hominē ad imaginē & similitudinē nostram, ac subiuucto. Et creauit deus hominē ad imaginem suā, ad imaginē dei creauit illū, ubi de similitudine omnino tacitū est. Non enim creando, sed informando perducit deus hominē ad similitudinē suam, post plura sequitur ita. Præcepitq; ei, dicens. Ex omni ligno paradisi comede, de ligno autē scientiæ boni & mali ne comedas. In quocunq; enim diē comederis ex eo, morte morieris. Hoc verbū, hoc præceptū si custodisset, profectō ad similitudinē eius qui dixerat, faciamus hominē ad imaginē & similitudinē nostrā, bene formatus astitisset. Deus namq; qui dixerat, faciamus, Trinitas est, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus. Et impressio præcepti eius si fuisset admilla, tria formasset, quæ sunt charitas, spes, & fides, quæ nūc non ab re doctrina Christiana sic recipiunt, fides, spes, & charitas. Ad id quod dixerat. Ex omni ligno paradisi comede, charitas debuit occurrere, vt diligere homo deum sufficientiam sibi offerentem magna largitate. Ad illud. De ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas, spes prompta debuit assurgere, vt consideret largiendā sibi fore maiora propter obedientiæ subiectionē, ab eo qui in gratis tantā impenderat largitatē. Ad id quod subiunxit.

In quo

In quocunq; enim diē comederis ex eo, morte morieris, debuit adesse fides hominis, vt crederet verbo dei, tanquam veritati. Hæc ergo tria si non defuissent hominē, iam tunc factus fuisset ad similitudinē dei, quoniam in his tribus haberet signaculum trinitatis.

Diabolum serpentem ingressum, decepto homine, meruisse, vt iam dicitur serpens antiquus. CAP. VIII.

Egit contra ille hostis dei, vt nō reciperet homo præceptum dei, vt sibi potius quam deo fieret homo similis. Serpens namq; ingressus. Cur (inquit ad mulierem) præcepit vobis deus, vt non comederetis de omni ligno paradisi? At illa Ne forte (inquit) moriamur. Et ille. Nequaquam (ait) morte moriemini. Sed cur præcepit vobis melius nosse cur ita præcepit? Ecce dico vobis. Scit enim deus, quod in quocunq; diē comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut dii, scientes bonū & malum. Credidit mulier magis diabolo, quam deo, magis serpenti quam creatori, & ambo comederunt, scilicet mulier & vir. Itaq; similitudinē dei perdidit, & ei potius facti sunt similes cui crediderunt, quia simile peccatum admiserunt. Propter quod enim peccatum ille cecidit de cælo, nisi quia dixit. Ascendam in cælum, & similis ero altissimo. Quid autem aliud in præuaricatione illis præsumere persuasit, dicendo. Cœli medite, & eritis sicut dii. Igitur quasi palmam de homine obrinuit aduersarius dei, & magnificè gloriabatur, quali vicisset & auerteret penitus propositum dei, vt puta dicens in corde suo. Non deus ad similitudinē suam, sed ego effeci hominem ad similitudinē meam. Ex eo qui prius causas habuerat, vt vocaretur diabolus & Satanas, iam tertiam haberet causam, vt adliuc alio nomine vocetur, scilicet, serpens antiquus. Hoc est illi opprobriū sempiternum, quod tali nomine censetur. Hoc illi exprobrat verbum dei, dei veritas, quia pro admittendo tali sacrilegio serpentem ingressus est, venenata totus ardens inuidia. Qui enim hoc intendens cum fuisset summus angelus, abiectum reptile ingressus est, vt suum mendacium deserpente in mulierem, de muliere in virum serpere faceret, ad perditionem totius posteritatis, ad mortem totius generis humani, Nonne merito nomen serpentis hæreditauit.

Quare diabolus serpens antiquus, deus autem antiquus dierum appelletur, atque prædicetur. CAP. IX.

Nec verò prætereundum, quod non solummodo serpens, verum & cum adiectione serpens antiquus cognominatur. Rectè liquidem sic prædicatur, quia multo vetustior est serpente illo visibili animante siue reptili, quem ingressus, & per quem locutus venenum deceptionis effudit. Ille namq; sexta diē mundanæ creationis inter animantia cætera creatus est, dicente deo. Producat terra animam viuentem in genere suo, iumenta, reptilia, & bestias terræ secundum species suas. At ipse videlicet diabolus quam vetustus est? Ipse est principij viorum dei, ait ipse deus ad beatum Iob. Multum ergo antiquus ille serpens est. Attamen non sic prædicatur, vel prædicari debet antiquus, quo modo deus. Ille namq; solus sic prædicatur antiquus, vt hoc ipsum adiectiuū vice proprii nominis ponatur, vt illic. Aspicebam donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedit. Item, Et ecce in nubibus cœli quasi filius hominis veniebat, & vsque ad antiquum dierum peruenit. Huiusmodi dictio per tropū ponitur, qui à grammaticis Antonomasia dicitur, videlicet cum vice nominis, aliud quid insigniter prædicat. Igitur serpens antiquus quidem, & ab initio nocens & persequens, Antiquus (inquam) adiectiuū dicitur. Solus autem deus, quia ab æterno & in æternum est, quia sine initio, & sine fine est, proprie vel proprii nominis vice, antiquus dierum gloriose prædicatur. Talis victor, vt sibi videbatur, qualem & quam congruum suæ victoriæ acquisiuit titulum, vt vocaretur ex tunc serpens antiquus, & diabolus & Satanas, contra quod deus dicitur & est solus antiquus dierum, & solus altissimus, & solum verbum eius veritas.

Diabolum (cum deciperet hominem) isdem vsu fraudibus, quibus nunc Sophistæ vtuntur.

CAPVT X.

Porro, victoria eius in qua gloriabatur (vt iam dictum est) talis erat, qualis odibilium Sophistarum esse solet. Nam per æquiuocationes, incautos & imprudentes circumuenit in primis, dicendo. Nequaquam morte moriemini, volens intelligi mortem carnis, quæ est separatio animæ & corporis, cum deus dicendo. In quocunq; diē comederis ex eo, morte morieris, intelligi voluerit mortem animæ à deo. Deinde dicendo, Aperientur oculi vestri, aperitionem oculorum valde nequiter æquiuocauit. Est enim alia apertio oculorū, qua cognitari erant consueverunt esse nudos. Est et alia, quæ illuminatio dicitur, vt nihil latere possit. Illum priorem modum apertionis oculorum ille proditor intendit, hunc autem posteriorem, seducta mulier intellexit. Similiter æquiuoce dixit. Eritis sicut dii, se & suos angelos cogitans, quos intendebat generi humano ita ingerere, vt diuinam illis exhiberent culturam. Ipsos autem intelligere volēs, quod æque vt creator deus vera diuinitate differerent. Item dicendo, Sciens bonum & malum, quod æque vt creator deus vera diuinitate differerent. Item dicendo, Sciens bonum & malum, quod æque vt creator deus vera diuinitate differerent.

B iij

boni

Serpens antiquus. Genes. 3.

Esaie. 14.

Genes. 1.

Iob. 40.

Antiquus.

Danie. 7.

Antonomasia.

Genes. 1.

Sophistæ.

Aequiuoca.

Genes. 3.

Aperire.

Genes. 3.

boni & mali cogitabat experimentum. Ipsos autem volebat intelligere, scientiam omnium rerum bonarum siue malarum, scientiam omnium, inquam, siue preteritorum, siue presentium, siue futurorum. Idcirco dicere noluit, scientes omnia, sed scientes (inquit) bonum & malum, ut dum cuncta euenissent contra spem, sensumque illorum, ipse nihilominus seipsum defendere posset tanquam veracem, & omnia vera locutum. Recte igitur sapientia, qui sophistice (inquit) loquitur, odibilis est, omni re defraudabitur. Non enim data est illi à domino gratia. omni enim sapientia defraudatus est. Cum hæc dicit, recte subaudimus, quemadmodum ille serpens antiquus, qui verè omni scientia defraudatus est. Sic in eum per prophetam inter cætera dicitur. Perdidisti sapientiam tuam in decore tuo. Sic enim quisquis eiusmodi est, ipse similiter quemadmodum ille serpens omni est sapientia defraudatus, nec verè dici potest sapiens, sed maliciosus.

Hominem non ex ignorantia, non ex infirmitate, sed ex superbia peccasse.

CAP. XI.

Nec verò tantummodo de victoria gloriabatur, verum etiam de iustitia, siue de iusta victoria sibi merito placebat, dei & hominis inimicus nimis iniustus. Neque enim inuitum, sed volentem hominem vicerat. Denique neque de ignorantia, nec de infirmitate homo excusari poterat. Quomodo de ignorantia excusaretur, cui rem per semetipsum notè fecerat deus? Quomodo de infirmitate, qui nullas carnis lux pugnæ patiebatur? Ne saltè eluriret, suscipere poterant cætera omnia paradisi ligna, quæ gratia largitoris abundanter vno excepto tribuerat. Ex omni (inquens) ligno paradisi comede, de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas. Restat, ut per superbiam & contemptum peccasse credatur, nolendo, scilicet pari imperium, nolendo recognoscere quoddam eundem quem creatorem & tam delicti paradisi habebat largitorem, debere etiam præceptorem & dominum. Ita esse litera quoque manifestè declarat. Cum enim dixisset dominus deus ad mulierem. Quare hoc fecisti? nullum subiectionis aut humilitatis verbum respondit, sed hoc tantum dixit. Serpens decepit me, & comedi. Adam quoque nihil aliud respondit, nisi hoc. Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi, profecto responsa hæc non consentientium domino, haud & humilium, sed rebellium sunt & contumacium. Palam enim faciunt dicta hæc, quia non quasi per vim capti, sed quasi transfuga defecerant ab imperio legitimi domini, & creatoris sui. Igitur quodam quidem iure genus humanum peruasor hostis extunc detinebat, sed nihilominus in ipsum tota perditionis hominum causa redundat. Nec verius iusta fuit eius victoria, quam eiudem iniuidentis callida malicia, & maliciosa calliditas.

Non dei providentiam culpandam, sed creaturæ leuitatem accusandam, quum consideratur, tam angelum quam hominem non potuisse suscipere magnitudinem diuinæ beneficentiæ, ne superbiret.

CAP. XII.

Disceptant nunc usque homines curiosi, & inquieti secretorum dei, scrutatores nimis, scrutatores suspiciosi. Quare inquiunt, Deus omnipotens & deus omnia sciens, non præuenit, non præcauit, ne illa contingerent. Si voluit angelum in cælo, & hominem permanere in paradiso, cur non præuidit, cur non prius effecit, ne vel angelus in cælo vel homo peccaret in paradiso? O homo quisquis es, qui veras quæstiones huiusmodi, desine sic pulsare altitudinem maiestatis creatricis, magisque pulsa & accusa leuitatem vtriusque creaturæ rationalis, scilicet tam angeli quam hominis, quia neuter ingentia dei beneficia sustinuit, vterque grandia dei dona in materiam vertit superbiendi. Quid enim nisi bonum creatoris donum in superbiam extulit, tam hominem quam angelum. Illum in apice celsitudinis angelicæ constituit, istum patrem multitudinis hominum, multitudinis sanctorum, & dei filiorum esse volens, in paradiso collocavit. Nimirum magna vtriusque celsitudo, illius in principatu angelico, istius in propagando genere humano. Neuter pondus tanti honoris humiliter ferre potuit, vterque vterque creatura leuis. Vnde autem leuitas vtriusque creaturæ, nisi ex propria conditione? Et vt manifestius dictum sit, vnde vterque leuis, nisi quia de nihilo vel de non existentibus creata est? Creatus quidem est homo de aliqua materia, scilicet de terra, sed ipsa terra de nihilo creata. Similiter angelus de qualicumque materia creatus sit, ipsa eius materia de nihilo creata est, quia ergo tam angelus quam homo de nihilo creatus, creatura leuis est, & nisi ipsum, per quod creata est verbum domini verbum increatum per amorem suscipiat, nullius ponderis est. nullum dei donum, siue beneficium ferre potest humiliter. Quid ergo homo deum accusas, si cuncta dona sua creaturæ subtrahit, nihilque confert, ne habeat occasionem superbiendi ipsa creatura, siue angelica siue humana quid erit? Si autem omnia vni, quæ cuiuslibet creaturæ conferat, non supportat creatura per elationem subuerfa. Ecce comprobatur esse ex duobus, scilicet ex summo angelo & ex homine, qui prior conditus, & pater omnium fuit constitutus, quia principatum omnium nullus humiliter ferre potest, nisi deus increatus.

Vile

Vtile fuisse, vt reuelaretur per experientiam quod nouerat deus per scientiam, scilicet, non posse principatum creaturæ humiliter sustineri, nisi à verbo incarnato.

CAPVT XIII.

Comprobatur (inquam) est, hoc notum esse valde tam angelis quam hominibus electis vtile esse. Dicit enim Apostolus, Scimus autem, quoniam diligentibus deum omnia cooperantur in bonum. Si omnia, nonne inter omnia tale experimentum cooperatur illis in bonum? Profecto non parua cooperatio est bonum res gesta, per quam ad cognitionem creatoris cruditi sunt, & erudiuntur usque nunc. Scimus enim, & adhuc discimus recolendo ista, quæ nunquam obliuisci debemus, quia necessarium fuit, ut neque angelus, neque homo quisquam principatum totius creaturæ adipisceretur, sed solus deus ipse, qui veraciter dicere potest. Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Planè & cum angelum summum in cælo, & cum protoplastum collocaret in paradiso, illum super cæteros angelos, istum vt humani generis esset vnus propagator sciebat apud se, neutrum posse in talis discipline magisterio cæteris præsidere, vt diceret. Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Sciebat (inquam) sed non eo modo quo scire vult res, de quibus iudicariam debet profiterentiam. Exempli gratia, Sciebat quare peccatum esset Sodomæ & Gomorrhæ, & tamen dicebat. Descendam, & videbo, vtrum clamorem qui venit ad me opere compleuerint, an non est ita, vt sciam. Ergo modo quodam nouerat, scilicet per scientiam, modo quodam nondum nouerat, videlicet per experimentum. Ita & antequam angelum sublimaret in cælo, & humani generis propagatorem in paradiso, nouerat iam vtrumque per scientiam, sed nondum per experimentum. Noluit ante experimentum proferre iudicium, expectans vt notitia sue participes electos haberet, tam homines quam angelos, quod ab experimento actum est, & vtriusque perutile est. Sed iam ad ipsum certamen & victoriam verbi dei secundum res gestas recolendam ordine accedendum est.

Deum quasi dormientem, dum deciperet hominem serpens, deinde excitatum, tanquam potentem crapulatum à vino percussisse inimicos suos.

CAP. XIII.

Paululum quasi dormitauerat dominus deus, quodammodo dormierat, interim dum res accidit, quæ se serpenti victorem esse, id est, propositum dei auertisse putabat. Nisi enim dormitasset siue dormisset, nihil aduersarius eius efficere poruisset. Hoc ipsum videlicet cum dormisset dormitione quadam, propter quam solemus dicere. Exurge, quare obdormis domine? Scriptura innuit, cum dicit. Et cum audissent vocem domini dei ambulantis in paradiso ad auram post meridiem. Post meridiem namque deambulare ad auram, consuetudinis humane est vt post calidum soporem quispiam qui forte crapulatus obdormierat in aura tepida respiret, & corpus suum refrigeret ac releuet. Dormierat ergo quadam dormitione, id est, taciturnitate, permitiendo serpenti accedere, mulierem colloqui cum serpente, virtum quoque mori pariter per inobedientiam morte animæ. Porro, vt sic dormiret deus, culpa hominis exitit, quia deus neque gratias agendo, neque inuocando excitauit. Quid igitur à diabolo factum fuerat, nisi quoddam latrocinium? Quomodo gloriari solet fur cum furatus recesserit, sic ille deceptor ad horam gloriari pro scelere suo potuit. Verum sicut tempore longè posteriori factum, & scriptum est. Et excitatus est, tanquam dormiens dominus, tanquam potens crapulatus à vino, & percussit inimicos suos. Ita & de illo tempore rectè dici potest. Excitatus enim est tunc, tanquam potens crapulatus à vino, id est, tanquam negligens factus hominis propter ausum superbiam, quæ deo fieri similis ambierat homo. Excitatus (inquam) est, id est, vt equiuit perditum, & percussit inimicos suos, videlicet serpentem, virum, & mulierem. Quo percussit eos? Nimirum verbo suo verbo victorioso, singulis quidem pro meritis, sed non eadem animaduersione percussit. Nam quomodo percussit quis inimicum suum vt interficiat illum, ita percussit serpentem antiquum vt damnaret, inò vt damnationis sententiam confirmaret super eum. Et quomodo percussit quis filium, vel seruum suum, vt corripiat eum, ita percussit superbientem hominem, vt ad humilitatem, quæ initium salutis est, reduceret eum.

Quibus verbis, & quare serpente, virum, & mulierem increpauerit deus.

CAP. XV.

Ale enim ad serpentem, Quia fecisti hoc, maledictus eris inter omnia animantia terre, super peccatum tuum gradieris, & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ. Mulieri quoque dixit. Multiplicabo erumnas tuas, & conceptus tuos. In dolore paries filios tuos, & sub viri potestate eris, & ipse dominabit tui. Adæ verò dixit. Maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes eam, &c. usque. Donec reuertaris in terram de qua sumptus es, quia pulvis es, & in puluerem reuerteris. Profecto neque mulieri maledicta es, neque viro maledictus es, dixit, sed tantum hoc, maledicta terra in opere tuo. Cuius videlicet terræ maledictio non aliud est quam multimoda & frequens afflictio, quam per varios euentus terræ ex eo corrupte & deteriorate affligitur homo. Soli serpenti dixit, maledictus eris, quo videlicet dicto, firma & immutabilis terra, intelligenda

Ecd. 17.

Ezech. 28.

Genes. 3.

Genes. 3.

Scrutatores secretorum dei.

Rom. 9.

Rom. 8.

Matth. 11.

Genes. 18.

Psal. 47.

Genes. 3.

Psal. 77.

Genes. 3.

Maledictio

terre.

intelligenda est sententia æternæ damnationis, quamuis enim ita litera sonet, vt de animante serpente possit intelligi, nihilominus tamen & multo amplius de serpente diabolo totum oportet intelligi. Alioquin quomodo pro maledicto vel poena maledicti reputabitur illi, quod dicitur est ei. Super pectus tuum gradieris, cum hoc ipsum prius à natura habuerit, quam diabolus eo vltus fuit ad perditionem hominis. Magis ergo illi serpenti antiquo hoc posuit est in maledicto, vt supra pectus suum gradiatur, & terram comedat cunctis diebus, id est, vt super homines eos tantum, qui ita terra sunt, vt non desiderent, aut respiciant cœlum, quærat & deuo ret odio insatiabili, corde imponenti, ita datus in reprobum sensum, vt contra intentionem suam, semper bonum dei circa electos, dum impedire nititur, magis expediat, & adiuuet propositum. Quod est miro modo gradi super pectus proprium. Porro ad mulierem & ad virum quæcumq; dicta sunt, etiam ipsa mors corporis, quam imponens misericors deus, quia puluis es, ait, & in puluerem reuerteris, verba sunt corripientis & salutare cupientis, & iam tunc vias hominis auerit, sepientis spinis, vt saltem sola vexatio det intellectum auditui, memoriamq; faciat hominem suæ conditionis, vt humiliatus corrigi possit & saluari.

Quare prima promissio conterendi serpentis, quæ fuit caput victorie verbi, non ad mulierem, sed ad serpentem facta sit.
CAP. XVI.

Genes. 3. **C**apitulum distulimus quod maximè est, & maximè ad presentis operis rationem pertinet, videlicet illud, quod ad serpentem post alia supra memorata dixit deus. Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen tuum & semen illius. Ipsa cõteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo eius. Quid primùm in hoc verbo gratiosa fides miretur? quid porrius collaudet? Verbi veritatem, an verbi & Parris eius bonitatem? Vtrumq; collaudet, vtrumq; dignè prædicare desideret, quia verè magna bonitate sic elocutus est, magna & constanti veritate locutio eius adimpleta est. Inimicitias, inquit, ponam inter te & mulierem, tanquam diceret. Nunc mulier simul & vir tibi fœderati sunt, tecumq; fecerunt pactum, & cum morte fœdus perculserunt, vt pote quia à facie mea prolugi atq; absconditi, dam requiruntur à me, quare hoc fecerint, conternunt vocem commouentis, & defendendo peccatum suum malam faciunt, quia tibi fauent, tibi consentientes tui amici sunt. Ego autem huiusmodi amicitias dissoluam, inter te & mulierem inimicitias ponam. Cur hoc ad ipsam mulierem non dixit? Poteras namq; vbi dixit mulieri, multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos, &c. hoc ipsum sic ad eandem dicere. Inimicitias ponam inter te & serpentem, & semen tuum & semen illius, cur et ego non dixit? Nimirum duplicem ob causam, primùm, quia propter peccatū & peccati defensionem hoc mulier non merebatur, vt iam tunc ad eam promissiones tales, promissiones tantæ gratiæ faceret deus. Deinde quia non ad ipsam Euam, sed ad alteram eiusdem sexus personam, videlicet ad beatam virginem Mariam intendebat ipse qui loquebatur. Rectè igitur nō ad mulierem malè meritam facta est auxiliariis gratiæ promissio, sed potius ad serpentem hostilis & bellica comminatio. Quid autem hoc dicto deus, nisi semetipsum in proposito suo manere velle testabatur? Serpens namq; insidiabatur, ne fieret quod proposuerat deus dicendo, faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Vicisse, & hoc propositū se auertisse gloriabatur. Deus autem eiusdem propositi sui victoriam in potestate habens serpenti comminabatur.

Per mulierem & semen illius intelligi quidem omnes electos, præcipuè tamen beatam virginem Mariam, & semen eius, qui Christus est, sicut per semen serpentis, eos qui sunt ex patre diabolo, intelligimus.
CAP. XVII.

Genes. 3. **E**quidem principaliter beata virgo Maria, mulier illa est, inter quam & serpentem inimicitias positurum se dixit, & posuit deus. & semen illius, filius est ipsius, Iesus Christus. Veruntamen quoniam mulier, vniuersale fœminei sexus nomen est, omnes per mulierem intelligimus personas electas fœminei sexus, & per semè mulieris omnes personas electas virilis sexus, quarum omnium videlicet personarū vtriusq; sexus Iesus Christus, cum eadem ex qua factus est muliere, princeps & caput est. Quod si ratio quæritur, cur per semè mulieris personæ intelligi debeant sexus virilis. Aiunt, qui de naturis scripserūt, ex paterno semine puellas, & ex materno pueros nasci, quia duplici semine constat omnis parvus, cuius maior pars inualuerit, occupat similitudinem sexus. Igitur cum dicit. Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen tuum & semen illius, omnes electos, tam fœminei quam virilis sexus, per mulierem & semen illius intelligimus. Et econtra. Sicut per serpentem diabolus, ita & per semen serpentis omnes iniqui & maligni homines imitatores eius rectè intelliguntur, licet neminem genuerit aut creauerit ille. Nam si iniqui & impij homines, serpentis, id est, diaboli semen non essent, nequaquam dominus diceret ludæis. Et vos quæ vidistis apud patrem vestrum facitis. Itemq; vos facitis opera patris vestri, profecto diabolus volens intelligi.

Sequitur

Sequitur enim protinus in eodem sermone. Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere. Forum qui tam constanter dicitur semen serpentis, id est, filij diaboli, causa vt nãserentur peccatum exiit, dicente deo ad mulierem, postquã peccauit consentiens diabolo, Multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos. Porro illorū qui intelligunt per semè mulieris causa vt nãserentur peccatum exiit benedictio dei, quæ ante præuaricationē primis hoibus benedixit, sicut scriptū est. Masculū & fœminā creauit eos, benedixitq; illis, & ait, Crescite & multiplicamini.

Hanc inimicitiam caput & iniuriam fuisse bellorum domini, & quod sacra scriptura dicitur liber bellorum domini, & liber iustorum.
CAP. XVIII.

Num. 21. **C**apitulum hoc initium est libri bellorum domini, cuius Moyses hoc modo meminit. Si quidem Arnon, ait, terminus est Moab, diuidens Moabitas & Amorrhœos, vnde dicitur in libro bellorum domini. Sicut fecit in mari rubro, sic faciet in torrentibus Arnon. Quis enim est ille liber bellorum domini, vel quæ sunt bella domini? Constat nimirū ante ipsam, qua hoc scriptum est, legem Moysi, nullos fuisse materiales, vel manu scriptos libros bellorū domini, sed nec vlla nouimus bella alia domini, nisi illa, quibus extunc positis inimicitijs inter mulierem & serpentem, inter semen mulieris & semen serpentis hæctenus certatum est, & certabitur vsq; in finem seculi. Et contrarium est caput serpentis, & idem videntibus cunctis præcipitabitur in die iudicij, quæ victoria est verbi dei. Ergo liber bellorū domini vniuersa sancta scriptura est, cuius partem præcipuam, scilicet pentateuchon Moyses ipse scripsit, & cætera volumina sacra veteris ac noui testamenti scribenda esse nō ignorauit, cum esset propheta, qualis vltra nō surrexit in Israel, sicut de illo scriptum est. Quem nosset dominus facie ad faciem in omnibus signis atq; portentis. Et quis dubitet librum eiusmodi, scilicet sacram scripturam, librū esse vel rectè dici bellorum domini? Quid enim aliud continetur vel agitur in scripturis sanctis, nisi bellum & certamen verbi dei ad destructionem peccati & mortis. Dicitur autem eadem scriptura sacra, liber iustorum. Scriptum est enim, Planxit autem Dauid planctum super Saul, & super Ionathan filium eius, & præcepit vt docerent filios Iuda arcum, sicut scriptum est in libro iustorū. Idem enim est ac si dicatur, Quomodo malè pugnatum fuerat propter Saul, quia verbum domini non custodierat, præcepit vt docerent filios Iuda, in quo sperare debent belli fortitudinem, quæ intelligitur per arcum, id est, vt sic pugnare & victoriam sperare discerent, sicut docet omnis liber iustorū, omnis textus scripturarū sanctarum. Igitur ab hoc initio libri iustorū, libri bellorū domini, quo sic deus edixit, Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen tuum & semen illius. Ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo eius. Ab hoc, inquam, initio tanquam de monte excelso virtutum siue mendacium diaboli serpentis antiqui, qualiter pugnauerit, qualiter vicerit atq; triumphauerit, vt completo proposito suo, in quo benedicens primis hominibus in constitutione mundi, dicat tandem. Venite benedicti patris mei, possidete paratū vobis regnum à constitutione mundi.

Inter Cain semen serpentis, & Abel semen benedictionis, dominum statim inimicitias posuisse, & Abel victoriam verbi sua morte figurasse.
CAP. XIX.

1. Iohan. 3. **P**rimum serpentis semen exiit Cain. Hinc Iohānes in epistola sua. Non, inquit, sicut Cain qui ex maligno erat serpentis, ergo semen erat, videlicet imitatione inuidiæ, non natura. Porro semen mulieris, semen benedictionis dei, primus exiit Abel. Semen autē mulieris dico, quia fuit non ex peccato, propter quod mulieri dictū est, Multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos, sed ex bono benedictionis, quæ ante peccatū benedicens & dicens, Crescite & multiplicamini, nasci iusserat omnes sanctos. Inter hoc semen mulieris, & illud semen serpentis, deus memor propositi sui, statim inimicitias posuit. Inimicitiarum principium illud exiit, quod à semetipsis dissenserunt studijs diuersis, imò contrarijs. Cain namq; infidelis & agricola exiit, Abel fidelis & pastor ouium fuit, de quo Apostolus, Fide, inquit, plurimā hostiam Abel quam Cain obtulit deo, per quam testimonium consecutus est esse iustum, testimonium perhibente muneribus eius deo. Eo nimirum modo maximè deus inimicitias posuit inter eos, videlicet muneribus, Abel testimonium perhibendo. Sic enim scriptum est, Errepsit dominus ad Abel & munera eius, ad Cain verò & ad munera illius non respexit. Iratusq; est Cain vehementer, & concidit vultus eius. Inimicitias ergo inter vtrumq; deus posuit, quia respectus dei in Abel, semini nequam inimicitiarum & odij causa exiit. Sed & illud considerandum, quia cõtra serpentem in ipsa oblatione sua, pius Abel visibiles inimicitias exercuit, offerendo agnū simplex animal, & innocuum contra serpentem malitiosum atque nocuum. Sed quid euenit, qualis inimicitiarum tunc euentus exiit? Pium impius occidit, Semen bonum inuidia feminis nequam extinxit. Ecce initium bellorum domini. Hic primus ex facie verbi dei, victoriam eiusdem verbi, piæ mortis præcurfione declarauit.

Abel

Abel per iustitiam fidei, ad similitudinem dei factum, & hominibus mortuum, deo melius vivere, imò loqui etiam.

CAP. XX.

Genef. 1. Ecce iam vnum hominem de massa illa, cuius principia fuerunt Adam & Eva, iuxta suam prouexit intentionem bonam, quam proposuerat dicendum. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Iste enim non solum ad imaginem dei factus est, id est rationalis, quod non negatur etiam de maligno Cain, verum ad similitudinem quoque eiusdem dei, in eo quod imitator eius extitit, per iustitiam fidei. Amplius autem in eo spectat, ad similitudinem dei, quod pulcherrimam in semetipso prætulit figuram verbi dei, verbi incarnandi, & per patientiam peracturi victoriam peccati & mortis. Norum est alumnis sanctæ ecclesiæ, penè cunctis, quod dicimus, quia in Abel Christus, in Cain qui illi occidit, Iudaicus populus, qui Christum erat occisurus. in voce & clamore sanguinis Abel, accusatio sceleris Iudeorum inexcusabilium. in terra quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem Abel, Ecclesia quæ sanguinem Christi fideliter in sacramento bibitura erat, pia similitudine signabatur. Non ergo vinci, sed vincere incipiebat verbum dei, propositum dei, in morte iusti. Qui tunc reuera perfectus est, ad imaginem & similitudinem dei, quoad tali modo decidit. Etenim hominibus quidem mortuus est, sed deo vivit, deo loquitur, imò & nobis loquitur, & verbum dei sonat sanguis eius. Nam & ipse deus, Vox, inquit, sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Et Apostolus dei cum dixisset. Fide plurimam hostiæ Abel obtulit deo subsecutus, & perfectus, & per illam, inquit, defunctus adhuc loquitur. Nonne & hoc ipsum testatur in Euangelio dominus, qui cum de morte eius daret testimonium resurrectionis, dicente deo. Ego sum deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob. Protinus assumpsit dicens, Deus non est mortuorum deus, sed viuorum. Omnes enim ei viuunt. Ex abundantia est hoc astruere, quod omnium primus Abel mortuus hominibus, nihilominus vixerit deo. nisi quod delectabile est insultare serpenti antiquo, qui tam factus est, ut iam victorem faciat deum in bono proposito, dum cupit ipse esse victor. Quia quem fecit interficere hominibus, melius fecit vivere hominibus, & deo, verè super peccatum suum gradis, idem nequissimæ intentioni suæ omnino contraria efficiens.

Generationem Cain, qui erat semen serpentis, velocius pullulasse, ciuitates & regna constituisse. Item, Cain reproborum, Abel autem electorum generationis principium fuisse, easque deinde secundum carnem conuulsi diluuii vindictam meruisse.

CAP. XXI.

Genef. 4. Interea velociter pullulabat semen serpentis, quod erat Cain, videlicet secundum imitationem patris eius, id est serpentis antiqui, ut pura homicidæ & inuidi, quia per inuidiam & ipse occidit. Velociter, inquam, pullulabat semen illud, iamque regnare properabat, condens ciuitates & oppida, sicut scriptum est. Et ædificauit Cain ciuitatem, vocauitque nomen eius, ex nomine filii sui Enoch. Porro semen mulieris siue semen dei, tardius veniebat, imò ad radicem perisse videbatur, quando Abel non relicto semine, id est, nullos habens liberos, fuerat interfectus. Sciendū quippe est, Cain & Abel duarum generationum fuisse principia, quarum altera reproborum, altera electorum generatio est. Sunt quidem generationes istæ, secundum carnem commixtæ, sed hoc accidit per peccatum, quia cum cœpissent homines multiplicari super terram, videntes filij dei, filias hominum quod essent pulchræ, acceperunt sibi vxores ex omnibus, quas elegerant. Hoc ita contra dei statutum euēnit, sicut & illud, quod longè posterius filij Israel, contra præceptum domini duxerunt vxores filias Chanaanorum, ipsique filias suas, eorum filijs tradiderunt. Vnde & accidit, ut per mulieres subuersi, facerent malum in conspectu domini, seruiendo dijs alienis. Sic, inquam, & illud contra dei præceptum extitit, quod tunc filij dei, id est, homines electæ generationis, filias hominū, id est, generationis reprobæ, cuius Cain erat principium, vxores acceperunt. Vnde & ita corrupti sunt, ut deus induceret diluuium, & deleret eos. Pœnitent enim, inquit, me fecisse eos. Cum igitur sublato esset iustus Abel, quasi de victoria tumidus serpens sibi plaudebat, eo quod sublato bonæ generatiōis seminario, sola in mundo pollularer generatio sua, generatio mala & adultera.

Electorum generationem, delcto Abel, tardius per Seth & Enos restauratam, non habere hic ciuitatem permanentem, sed futuram inquirere.

CAP. XXII.

Genef. 4. Sed cognouit adhuc Adam vxorem suam, ait scriptura, & peperit filium, vocauitque nomen illius Seth, dicens, Posuit mihi deus semen aliud pro Abel, quem occidit Cain, Sed & Seth natus est filius, quæ vocauit Enos, Iste cœpit inuocare nomen domini. Ab isto ergo semine mulieris, altera generatio rectorum, quæ secundum carnem defecerat, in Abel resuscitata est. Vnde & congruum satis vocabulū posuit illi pater, ut vocaret eum Seth. Seth namque resurrectio interpretatur. Nimirum vel prophetico spiritu, vel ab experimentis quibuslibet Adam prædictus est, ut sciret eum esse de patre deo, & per generationem eius implendum esse propositum dei, ut

dei, ut prædestinati nascerentur electi, & idcirco dixit. Posuit mihi deus aliud semen pro Abel, quem occidit Cain. Quanta mora fuerat antequam resuscitaretur hoc principium bonæ generationis: Vixit Adam, inquit, centum & triginta annos, & genuit ad similitudinem & imaginem suam filium, vocauitque nomen eius Seth. Nimirum per tot annos Adam potuit genuisse filios & filias, nec solus Adam potuit genuisse filios & filias, nec solum Adam, sed & ipse Cain, qui iam ciuitatem condebat. Rectè ergo & veraciter sapiens dixit. Hereditas ad quem festinat? Prouerb. 10. tur in principio, in nouissimis benedictione carebit. Hoc enim non solum in quolibet homine, verum etiā in vniuersitate hominum, certis claret experimētis, quia videlicet generatio Cain, id est, semen serpentis, & cum festinatione venit, & cum festinatione ciuitates condit. Generatio autem Abel siue Seth, semen dei, quod posuit deus pro Abel, & tardius venit, & ciuitatem hic manentem non habuit, sed futuram inquisiuit.

Generationem filiorum dei, denuò per mulieres, callido antiqui serpentis consilio corruptam fuisse.

CAP. XXIII.

Quid ageret, quo se verteret ille serpens antiquus, dum semini suo contrarium semen dei multiplicaretur? Inuenit quid faceret, vnde verbum dei superare, propositumque eius ad huc se auertere posse sperabat. Sciebat quod per mulierem, virum primum cepisset. At verò tunc multæ succreuerat mulieres pulchræ & concupiscibiles, & viri quamuis iusti, ad libidinem proni, utpote de viciata radice nati. Sciens ergo valere sibi ad mortis ipsorum prouentū, consortia mulierum alienarum, id est, earum quæ de generatione Cain exoræ sunt, egit ut fieret quod scriptura factum narrat, dicens. Cumque cœpissent homines multiplicari super terram, filiaque procreassent, videntes filij dei filias hominum quod essent pulchræ, acceperunt sibi vxores ex omnibus quas elegerant. Ecce primus effectus, primumque experimentum, propter quod veraciter de illo ad beatum Iob dictum est. Virtus eius in lumbis eius, & potestas eius in vmbilico ventris eius. Per luxuriam namque, quæ viris in lumbis & feminis in vmbilico est, tantam effecit, ut virtuosus sibi videretur, & potens siue fortis. Quia secundum intentionem suam non parum profecisse sibi visus est, in eo quod filios dei, filijs siue filiabus hominum fecit conformes, ut nulla vel parua esset discretio generationis Cain, & generationis Seth. An parū sibi visus est fecisse, quum is, qui proposuerat dicens. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, talem, tanque diuersum proferret sermonem. Pœnitet me fecisse hominem? Sic enim scriptū est. Delebo (inquit) hominem quem creauit, a facie terræ ab homine vsque ad animatā, a reptili vsque ad volucres cœli. Pœnitet me fecisse eos, Si ergo rite pendis vnitatem serpentis blasphemæ leuitatemque inimici præsumptuosū, haud dubium, quin multum res illa magnos eius flatus auxerit, ut putaret, se omnino aueruisse propositum dei, verbumque eius fecisse vacuum ad ipsum reuerti.

Quo pacto sit intelligendum, quod deus dixit. Pœnitet me fecisse hominem, & delebo hominem, quem creauit a facie terræ.

CAP. XXIII.

Interim quid rogo est, quod vel scriptor de deo loquens, pœnituit eum ait, quod hominem fecisset in terræ? Vel quod ipse deus, cum dixisset, Delebo hominem quem creauit a facie terræ, subiunxit. Pœnitet enim me fecisse eos? Si idcirco delere se dicit hominem, quia pœnitet eum fecisse hominem, cur vel vnum tantopere, tantoque miraculo referuat hominem, de cuius posteritate rursus multiplicetur homines boni & mali, & pauci quidem boni, multi verò mali. Valde repugnat hoc sensui, quem signare videtur litera dicens, quia deum pœnituit. Nec verò factum hoc solum repugnat, ne sicut sonat litera, passiuā intelligatur dei pœnitudo. Verum etiam & alterius loci scriptura, quæ dicit. Quia non est deus quasi filius hominis ut mutetur. Itemque de pœnitudine ait. Non fleatur, neque enim homo est ut agat pœnitentiam. Si igitur deus non quasi homo vel filius hominis est ut mutetur, & si pœnitudo non fleatur (ut verbi gratia nec nunc quidem quando dicit, pœnitet me fecisse hominem, vniuersum delect hominem) qualiter in hoc dicto & loquentis veritatem, & non pœnitentis mirabilem seruabimus manifestare? Hic primo sciendū est, magnam eius quæ deo ascribitur, & eius quæ homini accidit, pœnitudinis esse distantiam. Homo namque eum sit mutabilis, aliquando de malis vel iniustis, aliquando de bonis quoque & iustis actibus suis pœnitudinem gerit. Et neuter huius, id est, humane pœnitudinis modus, in sapientem cadit. Sapiens namque apud philosophos seculi ille esse conceditur, qui neque mali vel iniusti quequam, quod pœnitudo corrigat, admittit, neque bonum aliquid vel iustum quod gessit in prauum mutauit. Quod si talis pœnitudo in sapientem non cadit, quanto magis deo nunquam accidit? Ille namque non nisi de bonis vel iustis nunquam pœnitudinem gessit aut gerere potuit, quia mali quippiam vel iniustum committere nunquam potest aut potuit. Multum ergo à pœnitudine hominis differt dei pœnitudo, quæ nimirum non aliud est, nisi vel à misericordia ad iudicium, vel de iudicio ad misericordiam transitio.

G Nam

Vic domi-
ni.
Psal. 24.
1. Reg. 17.
a. Reg. 11.
Nam istae sunt vniuersae viae domini, misericordia & veritas iudicij. Est autem quando de misericordia transiens ad iudicium, nequaquam poenitudine deflectit, vt de iudicio rursum transeat ad misericordiam, videlicet dum homo peccator contra deum permanet impenitens, vt idem Saul, de quo cum dixisset dominus. Poenitet me, quod constituerim Saul regem. Postea Samuel contra eundem loquitur. Porro triumphator in Israel non parceret, & poenitudine non deflecteret, neque enim homo est, vt agat poenitentiam. Est etiam quando post misericordiam, vel inter ipsam misericordiae largitatem, exercens iudicium, nequaquam tamen a misericordiae proposito vlla poenitudine deflectitur. Exempli gratia, vt in Dauid, super quem post multam misericordiam, saeuere propter Vriam Ethaem iudicium exercuit, nec tamen eundem a facie sua proiecit sicut proiecerat Saul. Secundum hanc misericordiae & iudicij dispensationem, poenitit quidem eum fecisse hominem, id est, de misericordia filij dei impensa vel impendenda, transiit ad iudicium. Veruntamen eadem poenitudine flexus non est, vt bonum deiceret proposito, propter quod fecerat hominem primum.

Quid sit, quod Moyses de deo scripsit: Et praecauens in futurum, & tactus dolore cordis intrinsecus.

CAP. XXV.

Genes. 6.
Affectus animi.
Affectus fidemum.
Galat. 5.
1. Cor. 13.
Naum. 1.
Zelus.
Zelus bonus.
Zelus malus.
1. Cor. 11.
Quid de hoc dicemus, quod non solum poenituisse, verum etiam intrinsecus dolore tactum fuisse dominum, scriptura testatur. Sic enim scriptum est. Poenitit eum quod hominem fecisset in terra, & praecauens in futurum, & tactus dolore cordis intrinsecus, Delebo, inquit, hominem. Dicit aliquis, more humano scriptura loquitur, quia loquitur hominibus. Ita esse consentimus. Veruntamen necesse est verum esse, quod scriptura loquitur veritatis. Dolor cordis dominum tactum fuisse pronunciat. Porro dolor quaedam passio, de quatuor passionibus vna, quarum haec sunt nomina. Dolor siue tristitia, gaudium siue ineptra laetitia, pietas siue timiditas, spes siue cupiditas. Has quatuor passiones, imò vitia, pueri legitimus apud poetam in signem dicentem quam breuissime. Hanc metuunt homines, cupiunt, gaudent, dolentque. Cum ergo sit impassibilis diuinitas, offenditur quispiam, quoties pro re mentio sit huius loci, vbi dolore cordis intrinsecus deum fuisse tactum sacra narrat scriptura. Sed contra, sciendum, quia dolor alius, gaudium aliud, alia spes, alius timor, a sancta nobis scriptura praedicantur, quae non passiones, siue vitia, imò summæ virtutes a spiritualibus spiritualiter intelliguntur. Est enim dolor, id est pietas, quam efficit spiritus sanctus, vnde & spiritus pietatis dicitur. Est gaudium fructus eiusdem spiritus, sicut dicit Apostolus. Fructus autem spiritus, est gaudium, & cætera. Est & spes primarum virtutum media, sicut ait idem qui supra. Nunc autem manent, fides, spes, charitas, tria hæc. Est & timor sanctus, virtus & virtutum custos, quem idem spiritus sanctus efficit, vnde & in ordine septem spirituum, sicut spiritus pietatis, vt iam dictum est, ita & iam praedicatur spiritus timoris domini. Non igitur offenditur fidelis animus, tanquam inconuenienter de impassibili deo praedicet, quod sicut litera sacra praedicat, dolore cordis tactus fuerit intrinsecus, quia reuera, sicut & alibi veritas prophetica testatur. Deus est æmulator & viciscens dominus. Nec omnino quispiam deum veraciter imitatur, nisi sit parriceps boni zeli vel æmulationis eius.

Quo dolore tactus esse dicitur intrinsecus.

CAP. XXVI.

Dolor namque cordis, quo tactus est intrinsecus, tam fortis, tam pius, & impassibilis deus, zelus bonus est, & idcirco non passionem, sed virtutem dicimus dolore esse, vt verè est. Econtrariò invidia diaboli, per quam mors intrauit in hunc mundum, zelus malus est, & ille zelus passio magna & misera, summumque vitium est. Vtrunque zelum diffinitur liber. Zelus bonus est diligere homines, odisse autem hominum iniquitates. Econtra zelus malus est odisse homines, diligere autem hominum iniquitates. Et ille quidem dei est, iste autem zelus diaboli est. Deus namque primus est & prae omnibus diligit hominem, odit autem hominis iniquitatem. Imitantur autem hunc quicumque homines proximos suos ita diligunt, vt odio habeant & persequantur mala facta ipsorum. Econtra, diabolus primus & prae omnibus odit hominem, & diligit hominis iniquitatem. Imitantur autem illum, qui homines vel fratres suos ita oderunt, vt eorum diligant iniquitatem, id est, non diligunt nisi consentiant vel consimiles sibi fiant ad faciendum iniquitatem. Ista zeli oppositio contraria, diabolum deo contrarium, & hominibus constituit inimicum, & vtriusque zeli continuum ab initio vsque ad finem seculi perseverat duellum, semper vincente zelo domini exercituum, semper zelo diaboli cadente in confusionem & opprobrium. Diabolus in zelum amaritudinis, dum ad iniquitatem, quae mors animae est hominem allicere non potest, ad occidendum corpus per ministros suos consurgit. Deus autem eum quidem a quo zelus eius recessit peccatoris vel impij, pro eo quod de iniquitate incorrigibilis est, & corpus & animam in gehennam mittit. Eum autem, pro quo zelari dignatur, punit temporaliter ne puniat aeternaliter. De huiusmodi Apostolus. Dum iudicamur autem, inquit, a domino corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur.

De diluio,

De diluio, imò tribus iudicij dei.

CAP. XXVII.

Poenitudine igitur & dolore cordis tactus intrinsecus, id est, bono zelo excitatus, quid dixit: quid fecit dominus deus? Non, inquit, permanebit spiritus meus in homine in aeternum, quia caro est, eruntque dies illius centi viginti annorum. Ac deinde ad Noe, Fac tibi, ait, arcam de lignis leuigatis. Ecce ego adducam diluuii aquas super terram, vt interficiam omnem carnem, in qua vitæ spiritus est subter coelum. Vniuersa quae in terra sunt, consumentur. Iudicium hoc victoriae verbi dei pars magna, triumque iudiciorum eius quoddam medium est. Notum quippe est, tria tremenda maiestatis eius esse iudicia. Primum, quo diabolus & Satanus ille de caelo proiectus est. Secundum hoc, quo mundus per aquam mundatus perijt. Tertium, quod in nouissimo die futurum est per conflagrationem ignis. Et primo quidem soli angeli, secundo soli homines iudicati, tertio tandem & homines & angeli sunt iudicandi. Itemque primi poena iudicij solis angelis, poena secundi solis hominibus, poena tertij simul & angelis & hominibus pro sui qualitate conueniens vel sufficiens parata est, mira & terribili dispositione creatoris. Angelos quippe, & non etiam homines aeris substantia vehit, in quem angeli daemones facti, de caelo sunt praecipitati. Econtra, non angelorum vel spirituum, sed hominum vitam aquarum substantia suffocare potest vel potuit, quibus inuadantibus, tunc homines terribiliter lunt delati. At verò substantia ignis, tam angelos, quam homines vere simul poterit, vt restatur ipse dominus dicturum se, profectus malis hominibus. Ite maledicti in ignem aeternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Non igitur vanè praemissum est, deum poenituisse, & dolore cordis tactum fuisse intrinsecus, quia videlicet tanti iudicij poenam erat illaturus. Ipse est qui miserorum poenis non delectatur, nec rursus potest negligens esse aut iniustus, vt peccatur secundum modum cuiusque non vicifatur. Hinc ait ipse in euangelio, Non possum ego a meipso facere quicquam, sed sicut audio, iudico. A seipso namque facit & iudicat, quod audit is, qui merita reum subuertit & inordinata relinquit. Verbi gratia, vt dicat bonum malum, & malum bonum, & pro saure suo iustus ita & iniustus dimittit impunitum. Hoc qui facere non audeo homo vt quicquid iustus est, qui autem non vult, iustus & sanctus est, qui autem facere nunquam possit aut potuit, solus deus est, qui natura iustus est.

Quid sit quod dominus dixit, non permanebit spiritus meus in homine in aeternum, quia caro est.

CAP. XXVIII.

Quare autem facturus hoc iudicium praemisit, dicens. Non permanebit spiritus meus in homine in aeternum, quia caro est. Nonne & antequam hoc diceret, auferbat spiritum homini deus, & deficiebant & in puluerem suum reuertebantur? Nonne & primò dixerat homini. Donec reuertaris in terram, de qua sumprus es, quia puluis es, & in puluere reuertaris? Imò nonne idcirco emiserat eum de paradiso, ne viueret in aeternum? Dixit enim cum ironia grauissima, dixit iam tunc dolore cordis tactus intrinsecus. Ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est, sciens bonum & malum. statimque subiunxit. Nunc ergo ne forte mittat manum suam, & sumat etiam de ligno vitae, & comedat & viuat in aeternum, emisit eum dominus deus de paradiso voluptatis. Quid ergo sibi vult, quod quando filij dei, filias hominum vxores acceperant, illaque genuerunt gigantes, id est, viros famulos & potentes a seculo, quando corrupta iam erat terra, omnique caro corruerat viam suam, cum propter hoc vellet inducere diluuium, quasi tunc primam decernens dixit. Spiritus meus, id est, spiritus a me datus, siue ad imaginem meam factus, non permanebit in homine in aeternum? Quid inquam, nisi omnibus seculis factum esse vult ab experimentis, quod sapienter, & vtiliter, rationabiliter, & misericorditer faceret, hoc ipsum quod hominem morte animae iam mortuum, per peccatum, in corpore immortalè esse noluit, edicendo illi, quia puluis es & in puluere reuertaris, praueinendo illum, & eijciendo de paradiso voluptatis, ne forte mittens manum, sumeret & comederet de ligno vitae, & viueret in aeternum. Igitur cum dicit, Non permanebit spiritus meus in homine in aeternum. Hoc cum intendere arbitramur, vt approbemus & laudemus bonum eius consilium, quia verè quod hominem in animam mortuum vetuit esse corpore immortalem, hoc fecit misericorditer nobis consulens, & sicut scriptum est, praecauens in futurum. Quid enim si propter vitam longiusculam, qua tunc vivebat, alius annos nongentos triginta, alius nongentos quinquæ, alius nongentos sexaginta duos, alius nongentos sexaginta nouem, vt Mathusala. Si, inquit, propter tantam viuendi moram, quae ad aeternitatem comparata, nec momenti quidem, vel puncti rationem obtinet, ita superbiebant homines viri famosi, a seculo potentes atque gigantes, id est, dei contemptum habentes, mente superbissimi, & carne corruptissimi, sicut ipsa scriptura feruet & iterum atque tertio, imò & quarto inculcans & replicans manifestè asserit, quid egissent vel quales fuissent, si se nonquam mortuos esse scirent? Perpendat, qui potest, quia reuera nec leuiter dictum est, praecauens in futurum, nec leue fuit aut paruum, quod praecauit deus impedimentum salutis suorum ad aeternam gloriam praedestinatorum, cupiens bonum vsque

C ij ad vi

ad victoriam perducere propositum. Arbitrari namque licet, quia non minus in hominibus quam in demonibus incorrigibile fuisse superbiis malum, addita corruptione carnis ultra miseriam demonum, qui carni non sunt.

Quare Noe accepta sententia perdenda vniuersa carnis, non intercesserit pro hominibus sicut Moyses.

CAP. XXIX.

Genes. 4. Propterea dicentem deum, Finis vniuersae carnis venit coram me, & ego disperdam eos cum terra, fac tibi arcam, &c. Audit Noe vir iustus atque perfectus, & tacet, nullamque precem pro iniustus offert, ut deum teneat, ut iram eius suspendat, Exempli gratia. Sicut eundem deum tenuit Moyses, dicentem sibi, Dimitte me ut irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamque te gentem magnam. Hoc ille fecit, ut verè miris & iustus, nullatenus ambiens, ut fieret ipse in gentem magnam, magisque alijs quam sibi consulens. Sed non proinde immitis aut iniustus Noe, qui cum pararet arcam cum filijs suis ad reparationem orbis terrarum, non intercessisse legitur aut elaborasse, ut iratum cunctis viuentibus & cunctos delere volentem, tenere posset eundem deum. Moyli namque alia in fide & dilectione cordis sui fuit causa, quam ea, cuius solius sensus præbere videtur litera dicens. Recordare Abraham, Isaac & Israel seruorum tuorum, quibus iurasti dare terram hanc, &c. Nam ille non tantum attendebat multiplicationem seminis vel possessionem terrae Chanaan quam tunc erant intraturi, quantum aspiciebat ad honorem dei, salutemque generis humani, ut esset deus verax, & victor propositi. Iuxta illud, Ut iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris. Abraham namque promiserat, imò & cum iuramento repromiserat deus, quod in semine eius benedicerentur omnes gentes, quod est Christus. Et per os Iacob prædixerat spiritus veritatis, quod de tribu Iuda Christus foret nasciturus. Non, inquit, auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est. Si ergo minas impleuisset deus contra populum illum dicens Moyli, Dimitte me ut irascatur furor meus contra eos, &c. non videretur deus iustificari in sermonibus suis, victoriamque propositi peregisse verbum veritatis. Moyses namque, & si de genere Abraham, non tamen erat de tribu Iuda. Ideo & si faceret eum deus in gentem magnam, ut de linea eius Christus nasceretur, non omnino vicisset verbum dei, quia non tribu Levi Christus, sed tribu Iudae fuerat promissus, ut ex ea nasceretur. Igitur eundem deum quem iratum vni genti Moyses fideliter tenuit, Noe vniuersam carnem delere volentem, rationabiliter dimisit. Quia videlicet, perditio multitudinis nihil impediēbat victoriam verbi dei siue propositi dei, dum modo superest, vel vnus ad suscitandum semen mulieris, inimicitias habiturum contra semen serpentis.

Quid sit quod scriptum est: Noe inuenit gratiam coram domino. Item: Noe vir iustus atque perfectus in generationibus suis.

CAP. XXX.

Genes. 6. Hic vnus tunc iustus erat, sicut de eo scriptura dicit. Noe vero inuenit gratiam coram domino. Item, Noe vir iustus atque perfectus fuit in generationibus suis. Porro generationes eius, ab eo quem posuit deus pro Abel videlicet, Seth namque genuit Enos, & Enos genuit Cainan, & Cainan genuit Malalehel, Malalehel genuit Iareth, & Iareth genuit Enoch, & Enoch genuit Mathusala, & Mathusala genuit Lamech, & Lamech genuit Noe. Nam istae generationes Noe, generationes erant filiorum dei, & generationes Cain, generationes dicuntur filiorum hominum, cum scriptura sic dicat. Cumque coepissent homines multiplicari super terram, filiaque procreassent, videntes filij dei filias hominum quod essent pulchrae, acceperunt sibi vxores ex omnibus quas elegerant. Cum igitur in generationibus suis, id est, generationibus filiorum dei, solus Noe iustus atque perfectus fuerit, magna & dolenda demonstratur accidisse corruptio filiorum dei per commixtionem filiarum hominum, quarum pulchritudo mentes & oculos coepit, & sine dubio corda peruerterit, sicut recentiori tempore Salomonem quoque sapientissimum, per mulieres alienigenas constat esse deprauatum. Vnus autem numero quid erat in illa tanta multitudine hominum vapore diu viuentium & multipliciter generantium. Attamen vnus ille omnipotenti verbo dei sufficit ad retinendam, siue perficiendam victoriam suae palmam, ut nihilominus quandoque perficeret bonum propositum, quod intenderat dicendo. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Quid enim erat coram deo omnis illa multitudo virentis & florentis seculi, nisi seenum & flos agrj. Verè enim seenum est populus, Verè omnis caro seenum, & omnis gloria eius tanquam flos seeni. Et sicut facile est seenum excicari, & florem cadere vento flante, sic facile fuit verbo dei, tantam multitudinem delere. Porro ipsum verbum domini manens in aeternum, obedientem sibi manere fecit hominem vnum, gubernans eum per contemptibile lignum.

Quod Noe quia seruauerat verbum dei, idem a verbo seruatus sit.

CAP. XXXI.

Putat

PVta ergo iam tunc sibi dixisse deum, Quoniam seruasti verbum patientiae meae, & ego te seruabo ab hora tentationis, quae ventura est in orbem vniuersum, tentare habitantes in terra. Multum enim attinet, ad laudem victoriosi verbi dei, quod obseruato eius propter hoc ipsum, quod illud seruasti, seruatus est ab hora tentationis, imò a toto anno iudicij, id est, diluuij quod per totum annum terram vniuersam occupauit, Quod erat illud verbum patientiae dei. Ecce, inquit, ego adducam diluuij aquas super terram, ut interficiam omnem carnem, in qua spiritus vitae est subter caelum, & caetera. Hoc verbum rectè dicitur verbum patientiae dei, quia videlicet postquam hoc verbum dixit deus, adhuc diu patienter sustinuit. Anni ferè centum interfluxerunt ab hoc dicto, antequam inundaret diluuium, & illi credere nolentes, & in impietate permanentes, patientiam dei contemnendo, iram sibi irreuocabilem thesaurizauerunt. Hinc Petrus apostolus, Qui increduli, inquit, fuerat aliquando, expectabar dei patientiam in diebus Noe cum fabricaretur arca. Vigilanter itaque attendit liquet, quod longa & magna fuerit patientia dei, & quod veraciter ille vir iustus atque perfectus seruauerit verbum patientiae dei, videlicet centum (vt iam dictum est) annis fabricando arcam, Irascens & forte multa difficultate sustinens ab incredulis, dum annunciaret verbo & opere, inundaturas super omnem terram aquas diluuij. Denique cum quingentorum esset annorum, locutus est ei deus. Fac tibi, inquit, arcam de lignis leuigatis, Et eadem scriptura teste, sexcentorum erat annorum, quando diluuij aquae inundauerunt. Quantos putas tanto tempore fluctus hominum sustinuit, si prophetae suis quisque temporibus per verbum domini praesciendo plagam quamlibet imminetentem sic offenderunt, vt de vita quoque periclitarentur? Vnde & dicit quidam illorum, Formido & laqueus facta est nobis vaticinatio & contritio, cui incredibile videtur iustum illum multum offendisse fabricando arcam, & futurum praenunciando diluuium, per tot annos apud superbos & gigantes illos, in illo recenti seculo, ceruicoso nimis atque luxurioso. Igitur quomodo seruauit verbum patientiae dei, & ipse deus, siue verbum dei seruauit illum ab illa seueritate iudicij, miraculo magno & congruente eius fidei? Sicut enim corruptionem fluctus, quibus omnis caro corruperat viam suam, mente euicit, & laudem iustitiae, siue perfectionis habere meruit, ita & aquas diluuij vehementer inundantes per contemptibile lignum superando, seculis omnibus innotuit.

Quod dominus propositum suum satis declarauit toties benedicens hominibus.

CAPVT XXXII.

Post illud iudicium, verbum dei suos in mundo praecones & notos & insignes habuit, imò vt haberet, effecit, quorum primus idem Noe cum filijs suis benedictionem eandem accepit, quam dudum deus edixerat, quando primos homines masculum & feminam creauit. Sicut enim tunc illis benedixit deus & ait. Crescite & multiplicamini, & replete terram, sic & post diluuium residuis istis eodem verbo benedixit. Sic denique scriptum est, Egredere, inquit, de arca tu & vxor tua, filij tui, & vxores filiorum tuorum tecum, cunctaque quae sunt apud te educ tecum, & ingredimini super terram, crescete & multiplicamini super eam. Ac deinceps, Odoratulus est dominus odorem suauitatis, & benedixit Noe & filijs eius, & dixit ad eos, Crescite & multiplicamini, & implete terram, & sit terror vester ac tremor super cuncta animalia terrae. Deinde tertio, Vos autem crescete & multiplicamini, & ingredimini super terram, & implete eam. Trina verborum eorundem repetitio, magna est propositi dei confirmatio, quod propositum in verbo suo, sciens & praesciens atque praedestinas habens omnes sanctos atque electos suos, quos nasci volebat sibi de genere humano, quantis meritis crescere, quanto numero multiplicari haberent extunc vique in finem seculi, quando & congregatis illis ad dexteram suam dicit ipsum verbum incarnatum Iesus Christus victor propositi, Venite benedicti patris mei, possidete regnum quod vobis paratum est à constitutione mundi.

FINIS LIBRI SECVNDI.

C ij RVPERTI

Multa ad dei verbi victoriosi laudem attinent. Genes. 4.

2. Petri. 2. Patientia dei magna. Genes. 4.

Genes. 7. Plurimos Noe sustinuit hominum fluctus.

Praecones suos in mundo semper dei Verbum habuit. Genes. 1. Genes. 7.

Genes. 8. 9.

Ibidem. Sanctos atque electos in mundo nascituros, proficere meritis deus iubet. Math. 25.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE
VICTORIA VERBI DEI,
LIBER TERTIVS.

De tribus filijs Noe, Sem, Cham, & Iaphet, & quid sit, Dilatet deus Iaphet, & habitet in tabernaculis Sem.
CAPVT I.

Genes. 9.
Tabernacula Sem, quid designent.
Genes. 11.

Vnc iam sermo per compendium currens, videlicet omiſſis myſteriorum, ſiue allegoriarū longis itineribus, magniſq; circuitibus deuenit ad tabernacula Sem, dicente patre Noe. Dilatet deus Iaphet, & habitet in tabernaculis Sem. Porro tabernacula Sem, ad optionem filiorum dei, & gloriam & teſtamentum & legiſlationem, & obſequium, & promiſſa intelligimus, quæ omnia data ſunt ſemini Abraham, qui fuit de poſteritate Sem. Sem quippe genuit Arfaxat, Arfaxat genuit Sale, Sale genuit Heber, Heber genuit Phaleg, Phaleg genuit Reu, Reu genuit Saruth, Saruth genuit Nachor, Nachor genuit Thare, Thare genuit Abraham. Tabernacula ergo Sem, beneficia deſunt iam dicta, quæ præſtitit deus ſemini eius Abraham venienti ex poſteritate Sem, & rectè illa beneficia intelligimus per tabernacula, quia videlicet Abraham & cæteri patres, per quos vel cum quibus illa ſunt adminiſtrata, manentem hic non quærentes habere ciuitatem, & illa expectantes, cuius artiſex & conditor eſt deus. In tabernaculis habitabat conſtitens, quia peregrini & hoſpites ſunt ſuper terram. Ad hæc igitur tabernacula Sem ſermone deducto ingredendum eſt, & reuerenter aſpiciendum, qualiter verbum dei peregrinationē noſtram ſubiens, exinde militauerit, contubernales non dedignans habere homines, per quos omnem militiam noſtra ſalutis ordinaret, tamdiu cum illis commorans & per eorum voces ſonans, donec ex ipſis quoq; carnem allumentem bellator atq; princeps belli torius, ipſe ad publicum contra ſerpentem antiquum procederet.

Hebr. 11.

De confuſione linguarum, natiuitate Abraham, & ſecundo promiſſionis verbo, quòd in ſemine eius benedicendæ eſſent omnes gentes.
CAP. II.

Genes. 10.

Diuiſæ iam erant inſulæ gentium in regionibus ſuis, tam à filijs Iaphet & filijs Sem, quàm à filijs Cham. Enumeratis quippe filijs Iaphet, ſtatim ſubiunctū eſt. Ab his diuiſæ ſunt inſulæ gentium in regionibus ſuis, vnulquiſq; ſecundum linguam ſuam, & familias in nationibus ſuis. Item, enumeratis filijs Cham. Hi filij Cham, inquit, in nationibus & linguis & generationibus, terrisq; & gentibus ſuis. Deinde enumeratis filijs Sem ſecundum cognationes & linguas & regiones in gentibus ſuis, ſtatimq; præmitrens. Hæc familiæ Noe iuxta populos & nationes ſuas. Ab his, inquit, diuiſæ ſunt gentes in terra poſt diluuium. Quàm autem ob cauſam in linguas diſſonans eadem gentes diuiſæ ſint, continuò ſcriptura narrat, videlicet quia facere ciuitatem & turrim, cuius culmen ad cælum pertingeret, volebant per nimiam ſuperbiam, quam ibidem ſcriptura denotat nominando illos filios Adam, ait enim. Deſcendit autem dominus vt videret ciuitatem & turrim, quam ædificabant filij Adam. Illic cum dicit, filij Adam, procul dubio ſubintelligendum eſt, ac li diceret, imitatores Adam, qui dei ſimilitudinem appetiuit, non per verbi dei obedientiã, ſed per mentis ſuæ ſuperbiam. Illa diuiſio, ſiue confuſio linguarum accidit in diebus Phaleg, qui & idcirco appellatus eſt Phaleg, quia in diebus eius diuiſa eſt terra, vt iam dictum eſt. Anni ſerè centum nonaginta ſucceſſerunt poſt illam diuiſionem linguarum hominum, & natus eſt Abraham, ad quem incarnationis ſuæ deſiderabilem fecit promiſſionem vnicum & indiuiſibilem dei verbum, dicente deo ad illum. Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monſtrauerò tibi, faciamq; te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, eriſq; benedictus, atque in te benedicentur vniverſæ cognationes terræ. Siue vt alibi dixit, Et benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ.

Lingarum confuſio.

Genes. 12.
Abrahæ promiſſio.
Genes. 22.

Quòd confuſio linguarum abſcondendo diuine promiſſionis theſauro profuerit.

CAPVT III.

Roma. 8.

Hinc illud dicere libet, quia ſicut Apoſtolus ait, Omnia diligentibus deum cooperantur in bonum. ſic & illa confuſio linguarum, & ſanctis patribus ad quos factum eſt hoc verbum, & ipſi deo dei verbo cooperata eſt in bonum. Oportebat enim pro tempore, vt fieret occultum tale myſterium, neque ſuper eo diſceptaretur per publicum, quia dignus eo non erat mundus, ſeruetorus vbique laſciuens & perulcus, nimiumq; ferocis atque ſuperbus, quoniam recenter ſeueritate inundantis diluuii percuſſus, & viſque ad paruas reliquias vna ſtrage conſumptus. Oportebat, inquam, interim manere occultum talem, tantę promiſſionis theſaurum. Primò, ne peregrini illi, quibus hoc bonum erat creditum, iam tunc inuidiam intolerabilem paterentur.

Dei myſterium occultum manente opereptum erat.

paterentur. Deinde, ne diuine vocationis & ſuperne ſpei margarita, ante porcos miſſa conculcetur. Sic erat verbo dei pro ſanctis patribus ab hominum impiorum vel ſecularium inuidia cauendum, quomodo cauetur pro radice nouella, dum adhuc vnicum vix virgultū protulit, vnde bonum ſperas vel deſideras fructū. Sicut enim extirpatio radicis ſpem fructus percipiendi præcidit, ita patribus ſi intempetiua fuiſſet à perſequentibus illata iniuria mortis, ſculcatem præpediuiſſet implendæ promiſſionis. Idcirco verbum ipſum futuræ carnis ſuæ patres cuſtodiuit, teſtante psalmo, cum dicit. Non reliquit hominem nocere eis, & corripuit eis reges. Nolite tangere Chriſtos meos, & in prophetis meis nolite malignari. Et quid ad cauſam ſeram tam idoneam, quàm præmiſſa confuſio linguarum? Et quidem expedierat & vtile fuerat, quòd vbi deus confudit linguas, turrim illam ædificanti, nō audiuit vnulquiſq; vocem proximi ſui, & ædificare ceſſauerunt. Sed magis expediuit, vtiliſq; fuit, quòd gentibus ignorantibus præ confuſione linguarū, ſancta ſcriptura turris vera & verè pertingens vſq; ad altitudinem cœli conſtruenda erat, ſacramenta continens iam dictæ promiſſionis.

Math. 7.

Pſalm. 104.

Ad dei myſterium celan dū lingua - rti confuſio idonea.

Quòd myſteria dei, non ſolis exteris per confuſionem linguarum, Verumetiam indignis Iſraelitis, per ænigmata & figuras abſcondita fuerint. Item de trium linguarum literis inuenitis.
CAPVT IIIII.

Nvnc quid verò & in ſola multitudine ſemini Abraham, Iſaac, & Iacob, quæ videlicet multitudo duodecim tribuum, gens vna, vel populus vnus exiitit, deſuturi erant homines eiſmodi, homines indigni æque vt gentiles vel incircumciſi, quibus maniſteſtè deberet offendi ſacramentum verbi dei. Non vtiq; deſutura erant, imò futurum erat, vt in illa gente carnalium multitudo, ſua inſipientia paucorum ſpiritualium fatigaret ſapientiam. futurum hoc non ignorabat deus ipſe dei verbum, dum ſicut ad ſalutem noſtram neceſſarium erat, ſuum per ſcripturam legis & prophetarum vellet hominibus præſignare conſilium. Rectè igitur non ſolum in vna lingua ſeſe abſcondit verbum dei, verumetiam in eadem lingua, quæ cæteris erat ignota gentibus, dicta vel decreta ſua ſic temperauit, ita ſimilitudinibus vel figuris obumbravit myſticis, vt vix pauci, vix ſoli ſpirituales percipere poſſent quale haberet conſilium, quali ordine recuperare intenderet ſalutem mundi. Propter hoc primū literæ ſunt, vt videlicet in eis & per eas ſignificaretur, & viſque ad tempus clauderetur atque ſignaretur verbi dei myſterium, venturi ad expugnandum generis humani inimicum, per aſumptæ carnis & paſſionis ſuæ ſacramentum. Primarum, id eſt, Hebraicarum iſta reperendarum erat & fuit cauſa literarum. Primo namq; literæ hebraicæ per Moysen repertæ, & Hebræis traditæ ſunt. Secundo greccæ, quas Græcis Cadmus tradidit, quo tempore dux Orthoniel filiſ Iſrael præerat. Tertio loco trium linguarum principalium, iunior Latina lingua, literas habere cœpit, quas Carmentis reperit, quo tempore populum Iſrael iudicabat Iair. Et illæ quidem iuniores, greccæ & latinæ literæ ob humanas res ſignificandas repertæ, quādoq; ad diuinas res ſignificandas gratia dei ſunt admixtæ. Primæ autem, id eſt, Hebraicæ ad ſignificandas res diuinas, repertæ vel traditæ ſunt. Nunc verò ad ordinem redeamus.

Literę quare.

Literæ hebraicæ, & greccæ, latinæque vnde exortæ. Iudic. 3. Literæ hebraicæ qd repertæ.

Quòd ſerpens antiquus propter verbum promiſſionis, contra Abraham, Iſaac, & Iacob, inuidia quidem motus ſit, nocere tamen eis non potuerit.
CAP. V.

Promiſſione beati ſemini facta ad patres (vt iam dictū eſt) quomodo ille ſerpens antiquus quippiam inde cognouit, imò quomodo non cognouerit ipſe callidus, & de regno ſuo, de regno mundi huius malè ſolicitus. Circumibat enim terram, & perambulabat eam, tanq; ſortis armatus cuſtodiens atrium ſuum, attendens, ne quid forte contra ſuū principatū ſuboriretur, ſecundum illud quod audierat dicentem ſibi deſ. Inimicitias ponā inter te & mulierem, & ſemen eiuſ & ſemen illius. Hinc etenim requiſitus eſt ſub eſſe ſerè temporibus à domino dicente. Vnde venis Satan? & reſpondens ait. Circumuii terrā & perambulauī eam. Et dominus ad eū. Nunquid, ait, conſideraſti ſeruū meum Iob, quòd non ſit ei ſimilis in terra, homo ſimplex & rectus, ac timens deum, & recedens à malo? Erat autem Iob de ſtirpe Hus primogeniti Nabor fratris Abraham, cuius videlicet Hus, ſcriptura libri Geneſeos hoc modo meminit. Hus ita geſtiſ, nunciaturum eſt Abraham. q Melch quoq; genuiſſet filios Nachor fratri ſuo Hus primogeniti, & Bus fratrem eius. De ſtirpe Bus Heliubuzites dictus eſt, qui & in libro Numeri Balaam nominatur. Porro iam dictus Iob in terra Hus, qui fuit (vt iam dictū eſt) ex Nachor primogenitus, Dinæ quoq; filiæ Iacob (vt Philo perhibet) exiitit maritus. Iſtum conſiderauerat Satan circumuendo terram, & perambulando eam, quòd eſſet homo ſimplex & rectus, ac timens deum, & recedens à malo. Quomodo ergo nō etiam conſideraſſet Abraham, Iſaac, & Iacob ſidem promiſſionis habentes, & propter illā ſpem, peregrinando de gente in gentē, & de regno ad populum alterū pertranſeuntē. Planè conſiderauit iſtos, & ſciuit eſſe ciues regni dei, regno ſuo contrariis, & de ipſis ſemen mulieris percepit fore naſciturū ſuo ſemini contrariū. Sed quid ageret
C iij Quomo

Iob 7.
Luca 11.

Genes. 3.
Iob 1.

Iob de ſtirpe Hus.
Gene. 22.

Pſalm. 104.

Quomodo bonam radicem illam corrumpere, aut quorum per manus hominum extirparet Verbum domini frequenter illos visitans, & intus fidem illorum incorruptam custodierat, & foris pro eis reges corripiebat, hominemque eis nocere non relinquebat. Et Abraham propter pulchritudinem Saræ, Isaac propter pulchritudinem Rebecæ, & Jacob propter benedictionem quam surripuerat fratri suo, mori timuit, idemque propter Laban de Mesopotamia fugit. Sed (vt iam dictum est) verbum domini quæque eis nocere non permisit, Nolite, inquiens, tangere Christos meos, &c. Ita contigit, vt nunquam eis nocere præuuleret inimicus, nullum ex eis siue in anima, siue in corpore lædere posset ille serpens, antiquus, &c.

Quod Ioseph deinde, primos serpentis insultus per fratres propter somnium exceperit.

CAPVT VI.

Vluente tamen patre Iacob, primos serpentis diaboli assultus Ioseph sanctus excepit, & in illo accrescente filio, aspectu decoro, pater pius non nihil passus est, quia patienti paterno corde vulnerato compassus est. In illum adolescentem toros malitiæ suæ impetus ille inuidus intorsit. Veruntamen non est factum quod uoluit, ad quod fratres ipsius per inuidiam concitatos vt facerent animauit. sed factum est quod deus uoluit siue dei uerbum, quod cum illo & in illo fuit, sicut scriptum est. Quia eloquium domini inflamauit eum. Quid enim serpens ille fieri uoluit? Nimirum uoluit illum occidi, & ex illa uoluntate eiusdem diaboli homicidæ, ex illius inspiratione uox illa processit, vt uidentes eum dicerent fratres sui. Ecce somnator uenit, uenite occidamus eum, & mitamus in cisternam ueterem. Quid autem deus uoluit? profecto quia uocaturus erat famem super terram, & omne firmamentum panis conterere habebat. uoluit mittere ante eos uirum hunc, & potius in seruum uendari, quam occidi Ioseph, vt humiliaretur quidem in compediibus pedes eius, & pertransiret ferrum animam eius, non tamen humiliaretur sub peccato anima eius, neque pertransiret ferrum corpus eius, haberetque patientiam donec ueniret uerbum dei, donec inflamaret eum eloquium domini, vt mitteret rex & solueret eum, princeps populorum, & dimitteret eum, constitueretque eum dominum domus suæ, & principem omnis possessionis suæ. Vicit ergo in illo tam tunc eloquium domini, quia non est factum quod primum dixerunt secundum inspirationem serpentis maligni, Venite occidamus eum. Sed factum est illud quod sonuit, utique eloquium domini per unum illorum dicentem. Quid nobis prodest si occiderimus fratrem nostrum, & celauerimus sanguinem ipsius? melius est ut uenundet, & manus nostræ non polluantur, caro enim & frater noster est.

Quid sit quod à Hieremia dictum est: Vox in Rama audita est, &c. Rachel plorans filios suos.

CAP. VII.

PRimos assultus serpentis illos idcirco dixerim, quia uidelicet à promissione beati seminis facta ad Abraham, qui persecutionem pareretur, cuius sanguis propter iustitiam quæretur, primus iste fuit. Vnde animaduertere licet sanctum & uerè diuinum Euangelistam in morte paruulorum innocentium satis congruè, multumque sapienter ita dixisse. Tunc adimplerum est, quod dictum est per prophetam dicentem, Vox in Rama audita est, ploratus & ululatus mulieris, Rachel plorans filios suos & noluit consolari, quia non sunt. Quid enim, nonne eiusmodi potentes testimonij, omnem filium qui pro causa occiditur illius beati seminis, quod est Christus, uult haberi tanquam Ioseph, & omnem matrem quæcunque pro tali causa occisum plorat filium, siue vna sit mulier carnalis mater, siue sit ecclesia spiritualis mater, pijs matribus in morte ipsorum condolens, vt sæpe factum est, uult haberi tanquam Rachel? Et rectè ac rationabiliter uisusque illorum innocentium paruulorum mater, in tali causa uocatur Rachel, similitertque tota ecclesia martyrum Christi mater, quia uidelicet illius, cuius primi animam ferrum pertransiuit, dicta est Rachel. Hoc spiritui sancto placet, in quo & propheta cecinit, & euangelista intellexit, quia sicut tunc pater Iacob noluit consolari, & sicut mater Rachel si adiuuaret nollet consolari, eo quod non esset Ioseph, & tamen erat, & non solum uiuebat, uerumetiam potens erat, & prosperè agebat Ioseph. Ita ecclesia siue quæcunque mater fidelis, plorat quidè pietatis affectu filium occisum, tanquam non sit, sed ille est, & non solum est, uerumetiam melius est, & uerius uiuit, idcirco quia talis ob causam euenit ei quod in hoc seculo non est. Proinde Rachel ploranti filios suos, & nolenti consolari super eis, quia non sunt, continuò hæc dicit dominus. Quiescat uox tua à ploratu, & oculi tui à lachrymis, quia est merces operi tuo, ait dominus. Et reuertentur à terra inimici tui, & est spes nouissimis tuis, & reuertentur filij tui ad terminos suos. Firmiter hoc tenet catholica fides, quia filij reuertentur ad terminos suos, quia pij martyres siue illi innocentes qui plorabantur, eo quod non esset, & nullam carnis memoriæ seculo relinquunt, resurgunt & apparebunt in regno Christi, regno suo secundum similitudinem illius Ioseph, qui cum putaretur à fera deuoratus, uixit, & uiuens atque potens inuentus est.

Quod

Quod serpens ille antiquus non solum insidias fratrum, uerumetiam illecebras concupiscentiæ mulieris aduersum Ioseph suscitauit, neque tamen uicerit.

CAPVT VIII.

NOTandum interea, quod vno modo tantum, sed duobus modis antiquus ille serpens aggressus est Ioseph. Neque enim solummodo per fraternam inuidiam conlurrexit, vt eum corporaliter occideret, sicut occisus fuerat Abel, neque solummodo per feminam circumuenire uoluit eum, vt animam eius occideret, sicut circumuenerat Adam, sed per utrumque, & in utroque conatus eius frustratus est. Dixerunt namque fratres inuidentes, Venite occidamus eum, & factum non est, dixit domina mulier. Dormi tecum, & factum non est. Grandis pugna, grande spectaculum. Vidus ille serpens, quia uerum infligere non potuit, falsum confinxit crimen, propter quod & humiliauerunt in compediibus pedes eius, & ferrum pertransiuit animam eius. Sed nonne hæc agendo serpens super pedes suos gradiebatur, id est, suam intentionem conculcabat, sibimet contrarius. Tali namque processu, pcedebat ad uictoria eloquium domini, quod inflamauit eum, & ad hoc perducebatur vt prodesset illi omnia sua uerbo domini consonantia, vt scilicet uocata fame sua per terram, conlugeret & raret manipulus eius, fratrumque manipuli circumstantes adorarent manipulum eius. Itemque ut sol & luna & stelle uindictam adorarent eum super terram. Quod fratres quidè fecerunt, pater autem non aliter fecisse legitur, nisi quod iurante illo de transferendo corpore eius adorauit deum, conuersus ad lectuli caput, qui uidelicet pater per solè figuratus fuerat, sicut & fratres per stellas uindictam. Porro mater iam obierat, quæ per lunam signata fuerat, sed profecto si adiuuaret tunc temporis, deum in filio gratanter adoraret. Igitur in laude sapientiæ uictoris, quæ non est alia quam deus, uerbum dei, ueraciter est dictum, & sæpe dicendum, quia uendit iustum istum non dereliquit, sed à peccatoribus liberauit eum, descenditque cum eo in foueam, & in vinculis non dereliquit eum, donec afferret illi sceptrum regni, & potestiam aduersus eos qui eum deprimebant, & mendaces offendit qui macularunt illum.

De tertio promissionis uerbo, Non auferetur sceptrum de Iuda, donec ueniat qui mittendus est.

CAPVT IX.

POST hæc insignia diuinæ uirtutis, ecce iam tertio uerbum promissionis, uerbum inuitum tale per os Iacob patriarchæ edidit oraculum. Catulus leonis Iuda ad prædà filij mei ascendisti, requiescens accubisti ut leo & quasi leona. Quis suscitabit eum? Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec ueniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium. Tertium hoc fuit beati seminis, quod est Christus, præconiū. Primum quippe fuerat illud ad serpentem, Inimicitias ponam inter te, &c. Secundum illud ad Abraham. In semine tuo benedicentur omnes gentes. Ac perinde tertium hoc est, cuius ueritas duo præcedentia perficit, & complet. Nam si Christus, imò quia Christus de tribu Iuda est, ergo semen Abraham est, & dux ad prædā ascendens, surus præcinitur, uerum esse confirmatur id quod inimicitias inter semen serpentis & semen mulieris positurum se prædixerat deus. Itaque domus quidè Iacob, in qua uerbum promissionis repositum fuerat, maligni serpentis instigatu conculsa, & scelere in fratrem admissio contaminata est, & Ioseph laborauit uelut ad uincula, sed ipsum uerbum neque conculsum, neque alligatum exiit, quinimò quod semel & iterum prædixerat deus, id ipsum tertio repetens, & clarius edicens per os patriarchæ in Aegypto peregrinantis, & in ipsa peregrinatione morientis confirmauit. Adde quod tempora quoque aduentus eius certo signo præsignauit. Non auferetur, inquit, sceptrum de Iuda, &c. Hoc namque signo, quia non solum rex, uerumetiam dux auferendus erat, & oblatum est de Iuda, id est, de gente Iudaica, temporibus Romani imperij, quando rex dandus erat, & datus est Herodes alienigena, uidelicet pater Idumæo, & matre natus Arabica. Hoc inquam, & si non alio signo cognoscendum & cognitum est tempus aduentus eius, taliter ut nunc appareat, quia non solum regem & ducem, sed & locum perdiderunt & gentem.

De signo mulieris amictiæ sole, parturientis & clamantis ut pariat, & item de signo draconis magni & rufi, &c.

CAP. X.

VALITER deinde inimicitia sæpe dictæ processerint, qua uoce, qualibus conabimur uerbis consequi, quali signo uel classico sono studiosus excitabit, attentumque faciet spectatorem certaminis admirandè? Ecce Iohannes in Apoca. Iesu Christi dicit. Signum magnum apparuit in celo, mulier amictiæ sole, & luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarum duodecim, & in uero habens, & clamabat parturiens, & cruciatur ut pariat. Et uisum est aliud signum in celo, & ecce draco magnus & rufus, habens capita septem, & cornua decem, & in capitibus suis septem diademata, & cauda eius trahebat tertiam partem stellarum cæli, & misit eas in terram, & draco stetit ante mulierem quæ erat paritura, ut eum peperisset, filium eius deuoraret. Signa hæc magna sunt, suamque significatione & ceptum dirigere sermonem, & attentum reddere ualent auditorem. Signa hæc mentis oculos feriunt, excitantque & aperiant ad cognoscendam eorum de qui

Bisaria serpens antiquus aggressus est Ioseph.

Genes. 37.

Psal. 104. Genes. 3.

Genes. 37.

Genes. 49.

Genes. 3. Genes. 22.

Verbum dei in cæsum exitiit.

Genes. 49.

Apoca. 12.

Mulier par de quibus loquimur, faciem rerum. Mulier quippe illa, ecclesia est. Draco ille diabolus est. Mulier tunc coepit in vtero habere, quando fides patriarcharum, de quibus nunc loquebamur, promissionem habens, Christum coepit expectare. Diabolus autem tunc coepit draco esse, quando contra fidem vel spem illum scire coepit, aperta persecutione, scilicet mortuo Ioseph & omnibus fratribus eius, quando rex novus super Aegyptum constituitur, qui ignorabat Ioseph, & ait ad populum suum. Ecce populus filiorum Israel multus & fortior nobis est, venite, sapienter opprimamus eum, ne forte multiplicetur, &c. Tunc inquam coepit draco esse, & tanquam draco non solummodo fraudulenter decipere, verumetiam fortiter pugnare. Non solummodo decipere animas, verumetiam occidere corpora, dicente illo rege. Quando obstetricabitis Hebraeas, & tempus partus aduenerit, si masculus fuerit, interficite illum, si femina, referuate. Item ad populum suum. Quicquid, ait, masculini sexus natus fuerit, in flumen projicite, quicquid feminei, referuate. Antequam tale quid iuberetur aut fieret eis instinctu serpens erat, & serpens sancti merebatur, quia decipiendo latenter & subdole mentibus illabebatur. Ex tunc autem draco est magnus, draco rufus, palam scuiens, aperte persequens, magnus magnitudine regum, & multitudine hominum impiorum interficientium, rufus sanguine piorum orientium.

Coronam duodecim stellarum in capite eiusdem mulieris fuisse principes duodecim tribuum, & quod in vtero habuerit, fuisse verbum promissionis. C. A. P. XI.

V Trunc lignum, & mulier illa, & draco ille apparet & videtur in caelo, quia videlicet ab his duntaxat, qui caelestia meditantur, qui dicere possunt. Nostra autem conuersatio in caelis est ab his inquam videtur, sentiturque animo, & in muliere quantus dolor, & in dracone illo quantus sit vel fuerit horror. Mulier illa amicta erat sole, quia dorata erat patriarcharum fides caelesti promissione, luna sub pedibus eius, quia seculi temporalibus bonis sic utebantur sancti patres, ut non ipsa bona mentibus eorum dominarentur per cupiditatem, sed ipsi bonis illis per liberalem dominarentur dispositionem. In capite mulieris corona stellarum duodecim, quia in illo primitiuae ecclesiae initio, filij Iacob patres fuerunt duodecim tribuum, iuxta illud, Fideles verumque somnii, videbam per somnium quasi solem & lunam & stellas vndecim adorare me. Sine dubio stella duodecima, ipse est, qui somnium viderat. Equidem secundum suam temporis illius meritam, fratres vndecim non lucebant, sed secundum futurorum spem & electionem quae ex ipsis erat assumenda, stellae lucidae erant illi. Stellae lucidae sunt eiusdem electionis principes, duodecim apostoli. Et in vtero habens inquit. Quid habens, & vnde habens? Habens, inquit, semen in quo benedicerent omnes gentes. Et hoc habes ex creatore deo rationalis creatura, tanquam de proprio viro vxor legitima. Ex quo deus Abraham semen illud promisit, & eiusdem Abraham caeterorumque cuiusque anima promissionis fide suscepit, extunc eadem mulier in vtero habere, id est, pregnans esse coepit. Et clamabat parturiens, & cruciatur ut pariat. Mulieres quae corporeos partus ediderunt, & pariendo dolores illos expertae sunt, bene sentiunt quae veraciter veritas dicat. Mulier cum parit, tristitia habet, quia venit hora eius, &c. Sic profecto quaecumque anima verbum dei, verbum deum, Christum Iesum filium dei diligit, & in Christo pie volens viuere, persecutionem patitur, bene sentit id quod dicitur de muliere illa. Quia clamabat parturiens, & cruciatur ut pariat. Nos coepit persequentes, victoriae verbi dei magna & praecleara insignia in eo maxime continemus, quod superatis eiusdem draconis capitibus, filius mulieris masculus raptus est ad deum, & ad thronum eius, gentes omnes virga ferrea rectorum.

Quando primum coepit parturire, clamare, cruciari ut pareret.

C. A. P. XII.

Q Vando (sicut iam dictum est) surrexit rex novus super Aegyptum, qui ignorabat Ioseph, & populum filiorum Israel crescentem affligere coepit, & masculos occidi, vel in aqua necari iussit, pro hoc inuidens, quia crescebant & multiplicabantur, tunc mulier illa in vtero habens, clamare coepit, quia videlicet tunc erigebat se primum caput draconis tam in illo rege, quam in eo qui mortuo illo successit. Tunc namque ingemiscentes filij Israel propter opera vociferati sunt, acen dicitur clamor eorum ad dominum pro operibus, & audiuit gemitum eorum. Et omnes quidem vociferati sunt, sed non omnes vociferandi scientiam habuerunt, id est, non omnes vociferando corporum pariter & animarum suarum liberatorem, qui ad patres ipsorum repromissus fuerat, quaerere vel desiderare sciuerunt. Nam ferre omnes de corporum sola salute solliciti, curam vel sollicitudinem habere nescierunt de animabus suis. Hinc animaduertendum est, multum profuisse mulieri, quae primum caput draconis contra se stare videt, quia videlicet illo periculo commonita se in vtero habere recognouit, & in partus sui felicitate sperare didicit. Nam si tranquillitas temporis in Aegypto illi arrisisset, male secunda iacuisset in medio fornicationis idololatriae. De quibus per prophetam parabolice dictum est. Fili hominis, duae mulieres filiae matris vnus fuerunt, & fornicatae sunt in Aegypto, in adolescentia sua fornicatae sunt, ibi subacta sunt vbera earum, & fractae sunt mammae pubertatis earum. Bene igitur, quae saltem vexatio intellectum daret auditum, ut quibus

ut quamuis pauci, tamen nonnulli suspirarent & optarent iam semen illud, quod deus Abraham repromisit. Nam primus Moyses tunc ad dominum dixit. Obsecro domine, mitte quae missurus es. Sentiebat namque nihil per se vel per alium posse ad perfectum adduci, nisi veniret ipse qui mittendus erat, de quo pater Iacob in benedictionibus Iudae non auferetur, inquit, scepterum de Iuda, &c. & hoc non sine magni desiderij clamore dixit, quippe qui & alibi tacito ore clamasse legit, dno dicente. Quid clamas ad me? Clamabat igitur mulier, id est, quae iam incipiebat esse ecclesia, quae signat mulier, & cruciabatur ut pareret, nonnullis iam cum temporali liberatione corporum desiderantibus aduenire promissum patribus, liberatorem animarum pariter & corporum.

Quod agnus quem immolabant filij Israel, ubi fuerit typus incarnandi, contra Pharaonem rex Aegypti caput primum serpentis. C. A. P. XIII.

S Ed iratus, inquit, dominus in Moysen. Perge, Aaron frater tuus egredietur in occursum tuum, & ostendam vobis quid agere debeatis. In hoc ipso dominum sibi iratum dixit, quod Christum suum distulit, & non statim misit qui auerteret iram, quae propter Adae peccatum acciderat. Veruntamen non omnino illum exauditum reliquit, ita videlicet, ut ipsi quae missurus erat, non statim misit, ac saltem signum aliquod, signum magnum, sacramentum magnum eius praemisit. Tollat, inquit, vnusquisque agnum per familiam & domos suas, immolabitque eum vniversa multitudo filiorum Israel ad vesperam. Agnus ille signum & sacramentum fuit veteri Christi, qui mittendus erat, pro quo (sicut iam dictum est) suspirans dixit Moyses. Obsecro domine, mitte quem missurus es. Hoc intendens Baptista Iohannes, qui ante illum missus est, ubi vidit eum ambulante, dixit. Ecce agnus dei, qui tollis peccata mundi. Contra ille Pharaon, qui tunc erat rex Aegypti, signum draconis iam dicti, signum & similitudinem gerebat diaboli, hoc inueniens dicit in eum per prophetam spiritus dei. Leoni gentium assimilatus es, & draconi qui est in mari, &c. In illa similitudine sui, in illa immolatione agni, qualiter pugnauerit verbum dei, qualiter illud primum draconis, id est, Aegypti regnum vicerit atque contriuerit, quis nescit? Erigebat se caput illud contra mulierem, ut omnem beati seminis tolleretur expectationem, aboleretur nomen, perderetur promissionis fides, deglutiret futuri regni spem. Contra per Moysen verbum dei sicut in verbo dei, Moyses multis caput illud plagis percutiebat. Dimitte, inquit, gentes, populum vel sacrificet mihi in deserto. At ille videlicet Pharaon, non solum non dimisit populum, verumetiam irridens atque dicens. Vacant otio, & idcirco vociferantur dicentes. Eamus & sacrificemus domino, amplius oppressit eos operibus, in tantum ut diceret Moysi & Aaron. Fortere fecistis odorem nostrum coram Pharaone & seruis eius, & praebuistis ei gladium ut occideret nos.

Quod omnipotens verbum dei percussit primogenita Aegypti.

C. A. P. XIII.

Q Vid multa, post ranas & cinifes, post muscas & locustas, quibus illud caput draconis extimulatum atque corrosus fuerat, post vesicas urgentes, & grandines igne permixtas, quibus exulceratum atque grandinatum ingemuerat, cum neque istis neque caeteris plagis adhuc cederet exterminium primogenitorum, victorem asseruit sermonem dei cum praedicta immolatione agni mystici. Dum enim (inquit sapientia) quietum silentium tenerent omnia, & nox in suo decursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus domine exiliens de caelo ad regalibus sedibus, durus debellator in mediam exterminij terram profilit, gladius acutus insimulatum imperium tuum portans, & stans repleuit omnia morte, & vsque ad caelum attingebat stans in terra. Hoc illa scriptura de illo noctis medio dixit, quando percussit omne primogenitum in terra Aegypti, a primogenito Pharaonis, qui sedebat in folio eius, vsque ad primogenitum capitiuae quae erat in carcere, & omne primogenitum iumentorum. Surrexitque Pharaon nocte, & omnes serui eius, cunctaque Aegyptus, & ortus est clamor magnus in Aegypto. Neque enim domus erat in qua non iaceret mortuus. Cum igitur & illa scriptura prior dixerit, factum est in noctis medio, percussit dominus omne primogenitum in terra Aegypti, & ista sequens dicat. Dum nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus, & caetera. Non dubium quin dominus qui percussit illa primogenita Aegypti, propria sit persona verbi dei, filij dei. Verbi omnipotentis, filij victoriosi. Vnde vigilanter animaduertendum, quod cum dixisset. Tranlibit dominus percutiens Aegyptios, cuncti viderunt sanguinem in superliminari & in vitroque poste, transcendit ostium, & non sine percussorem ingredi, continuo subiunxit. Custodi verbum istud legitimum tibi & filiis tuis vsque in aeternum. Quid enim est praesentis loco dicere, Custodi tibi verbum istud legitimum, nisi ac si dicat, custodi tibi dominum istum vsque in aeternum. (Verbum namque istud, omnipotens sermo iste, dominus est, ut iam dictum est, quem custodire oportet vsque in aeternum) potius quam illius agni immolandi ritum, qui profecto permancere non debuit vel custodiri vsque in aeternum, sed tantum vsque ad illam plenitudinem temporis, quo incarnandum erat verbum istud, custodiendum vsque in aeternum.

Quod

Sapient. 18. **I**am descriptio eius prælibata diligentius consideranda est, Omnipotens, inquit, sermo tuus domine, exiliens de caelo à regalibus sedibus, durus debellator, in mediâ exterminij terram profiliuit, gladius acutus, infimilatum imperium tuum portans, & stans repleuit omnia morte, & vsq; ad cœlum attingebat stans in terra. Nonne magnum & fortem in his verbis gigantem agnoscis? gigantem illum, de quo Psalmista canit, Exultauit vt gigas ad currendam viam suam, à summo cœlo egressio eius? Quis enim alius gigas per incarnationem de cœlo descendit, & superato mortis imperio, cum victoria in cœlum ascendit? quod Psalmista prophetico spiritu cecinit. Nisi omnipotens sermo tuus domine, qui tunc de cœlo à regalibus sedibus, durus debellator profiliuit in terram, & vsq; ad cœlum pertingebat in terra stans? Magnus vtiq; gigas, qui stans in terra, vsq; ad cœlum pertingebat, quod Psalmista dixit de futuro propheta. A summo cœlo egressio eius, & occurus eius vsq; ad summum eius. Et quod sapiens ille dixit de præterito memorans, Exiliens de cœlo à regalibus sedibus in terram profiliuit, & vsq; ad cœlum attingebat stans in terra. Eandem vnus eiusdemq; qui & incarnatus venturus erat in mundum, & nondum incarnatus venerat super Aegyptum, velocitatem pariter & magnitudinem giganteam, magnifice prædicant. Verum quia præsentis operi susceptum vel propositum non est, eiusmodi mysteria perquirere, sed bellorum verbi dei quidam vel historiam texere, hoc nunc in laudem victoriæ eius breuiter dicendum, quia dignum se fecit iste omnipotens sermo domini, quod tunc de cœlo à regalibus sedibus taliter exiliuit, quod durus debellator gladiusq; acutus in mediâ exterminij terram profiliuit, & stans omnia morte repleuit, videlicet ita, vt non esset domus in qua nõ faceret mortuus à primogenito Pharaonis, qui sedebat in folio eius, vsque ad primogenitum captiue quæ erat in carcere, & omne primogenitum iumentorum.

Idem verbum dei Aegyptijs fuisse gladium acutum, filijs autem Israel agnum mitem & mansuetum.

Matth. 11. **M**irabile vtiq; fecit inter domos Aegyptiorum & domos Israel vno eodemq; tempore, vna eademq; nocte. Illic, id est, in domibus Aegyptiorum tanq; durus bellator erat, tanquam gladius acutus sententiam vibrabat. In domibus autem filiorum Israel mitem se & humilem naturam esse signabat, Per agnum, simplex & mansuetum animal, quod immolari iusserat. Deus namq; mitis & humilis est, neq; apud nos talis didicisse esse filius dei, ex quo carnem nostram assumpsit, vt diceret. Discite à me, quia mitis sum & humilis corde, sed talis erat priusq; cœlum & terra fierent, natura propria, non cuiusq; imitatione. Inter nos istud non discere venit, sed docere. Peccantium impietas rebellando hoc meretur, quod talis esse videtur, vt de illo tempore dictum est. Durus debellator & gladius acutus, videlicet quorum cor durum mansuetudine & patientia eius abutitur, vt ille Pharao durus & superbus. Ille enim vbi primim audiuit. Hæc dicit dominus deus Israel, dimitte populum meum vt sacrificet mihi in deserto. Quis est dominus, ait, vt audia vocem eius, & dimittam Israel? nescio dominum, & Israel non dimittam. Ita incipiens, magisq; ac magis cor suum indurans & aggrauans, hoc emeruit, vt iste mitis & humilis contineret mansuetudinem suam, & ostenderet in eum fortitudinē suam. Veruntamen neq; ipsum, neq; Aegyptios ceteros durus iste debellator debellauit, per semetipsum primogenita percutiendo, sed percussori videlicet angelo malo, potestatem dādo. De quo dixit ipse ad Moysen & Aaron. Cunctq; viderit sanguinem in superliminari, & in vtroq; poste, transeundet ostium, & non sinet percussorem ingredi domos vestras & lædere. Et Psalmista eū dixisset. Misit in eos iram indignationis suæ, & addidit continuo, immisionē per angelos malos. Vita namq; est iste omnipotens sermo, & mortis pessimæ, quæ peccatorū est, in se amaritudinem nõ habet, sed ministros eiusdem mortis malos angelos in potestate habet, quos idcirco percutere iuste permittit, quia peccatores accusante culpa, iustitia viuere non sinit.

Quam ob causam primogenita Aegyptiorum percussa sint.

Exod. 4. **E**T quid iustius, quid in ordine iustitiæ pulchrius, quam vt talium primogenita interficerentur? Primogenitum namq; domini, Pharao & Aegyptij penitus auferre volebat, & idcirco iusta vice, pulchro ordine in exterminio primogenitorum plagā receperunt extremam, sicut apud ipsum dominū prædictum fuerat atq; præordinatum. Dixeratq; dominus ad Moysen, dum mitteret eum ad Pharaonem. Dices ad eum. Hæc dicit dominus, filius meus primogenitus Israel, dixi tibi. Dimitte filium meum vt seruiat mihi, & noluit dimittere eum, ecce ergo interficiam filium tuum primogenitum. Clare ordo iustitiæ in eo quod eius interfecit primogenitum, qui primogenitum domini nolebat dimittere. Vnde autē populus ille primogenitus domini

domini aut filius? Nunquid deus illum genuerat? aut ante illum populum siue hominē, quem appellauit Israel, nullum à seculo electum, vel gratiæ suæ filium habuerat. Equidem primogenitus aliquo modo potuit populus ille dici, videlicet respectu gentis populi, quem postea re-generaturus erat per euangelij Christi filij sui vnigeniti. Veruntamen nihilominus causa cognoscenda est, cur ille populus tali in tempore filius dictus sit primogenitus, videlicet quia carnem de populo suo illo erat assumpturus idem de filius, verē primogenitus, verē vnigenitus. Agebat hoc instanter diabolus & intendebat, ne populus ille permaneret, vnde natus erat Coloss. 1. rat ille filius vnigenitus & primogenitus in multis fratribus. Et idcirco quicquid in eundem populum agebat per Pharaonem & seruos eius, in illum filium rectē refertur, cuius originem carnis præcidere festinabat, ne nasceretur. Non igitur leuem aut paruam ob causam primogenita cæsa sunt. Quod si quæras, cur etiam primogenita cæsa sunt iumentorum? Ad hoc breuiter dicendum, quia per vim retinebat Pharao iumenta vel armenta eorum. Cum enim diceret Moses, Hostias quoq; & holocausta dabis nobis quæ offeramus domino deo nostro, cuncti greges pergant nobiscum. Itemq; dicente illo. Cum paruulis nostris & senibus pergemus, cum filijs & filiabus, cum ouibus & armentis. Recede (ait) à me, & caue ne vitra videas faciem meam. Statimq; eieci sunt de conspectu Pharaonis.

Quam ob causam item post eadem primogenitorum, omnes Aegyptij aquis operi fuerint.

Exod. 11. **P**laga ista, id est, morte primogenitorum, caput illud contritum & euictum est, ita vt molliora loqueretur, & diceret. Surgite & egredimini, ite & immolare domino, sicut dicitis, & vt petieratis, & abeuntes benedicite mihi. Sic locutus est recenti dolore adhuc saucius, sed postmodum cum dimississet populum cum nunciaretur ei quod fugisset populus, respirauit inuidia rediuiua, intumuit superbia, & cunctis curribus cum omni exercitu abeuntem Israel vsq; in mare persequatur, non tam vt illum ad seruendum sibi retineret, quam vt omnino interficeret. Dixit enim inimicus, ait in cantico Moses, Persequar & comprehendam, diuidā populi, & implebitur anima mea. Euaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea. Idcirco sicut dum primogenitum domini populum dimittere noller, iuste primogenitum filium suum perdidit, ita nimirum iusto iudicio, dum omnes interficere cupit, ipse verā vice cum omnibus suis perit, cooperus aquis, & ne vnus quidem superfuit ex eis. Ita primum draconis caput videtur verbum dei, per figuratiuum sacramentum futuræ suæ carnis siue passionis, id est, per vespertinam immolationem agni. & mulier illa quæ in vtero habens clamabat, exultauit, id est, gens illa Christus quandoq; paritura, præcentore Mose, canticum gloriæ domino cantauit. Vnde & sapientia dicit. Inimicos eorum dimerit in mare, & ab altitudine inferorum eduxit illos. Ideo iusti tulerunt spolia impiorum, & decantauerunt. Domine nomen sanctum tuum, & victricem manum tuam laudauerunt pariter.

Hæc omnia Abrahæ à Deo prædicta fuisse, & quod filij Israel Aegyptios iuste spoliarent.

Gen. 15. **N**onne hoc est iustum & verum verbum, quod dictum fuerat ad Abraham patrem ipsorum? Scito, ait, prænoscent quod peregrinum futurum sit semen tuum, in terra non sua, & subiciet eos seruituti, & affligent annis quadringentis, statimq; subiunxit. Veruntamen gentem cui seruituri sunt, ego iudicabo, & post hæc egredientur cum magna substantia. Perpulchrum & expectatione dignum est, quod iste omnipotens sermo taliter exiliens de cœlo à regalibus sedibus, vt supra memoratum est, gladius acutus, & durus debellator, non solum illic, verum etiam in omnibus quæcūq; debellat aut percutit, iudicio pugnat, iudicio vincit, nullumq; omnino abiq; iudicio percutit, quia summus est iudex, imò quia iudicium est, quia veritas iudicij est. Vnde non noua assertionem, sed antiqua veritate in Apocalypsi de eo dictum est. Qui sedebat super equum album, scilicet de hoc ipso verbo habente corpus immaculati, quia vocabatur fidelis & verax, & iustitia iudicat & pugnat. Quod si iudicij vel iustitiæ iudicij quæritur, de hoc quoq; quod iusti tulerunt spolia impiorum, quod cum substantia magna egressi sunt, spoliaueruntq; Aegyptum, iubente ipso, vt postularer vir ab amico suo, & mulier à vicini sua vasa aurea & argentea. Si, inquam, de hoc ratio quæritur, qua cum iudicio factum esse probetur, sententia in promptu est iusta & nota, quia dignus est operarius mercede sua. Operarios autem Aegyptiorum, filios Israel fuisse quis nesciat? Præposuerat namque illis Pharao magistros operum, vt affligerent eos oneribus, edificaueruntq; illi vrbes therna culorum Phiton & Ramesses. Qualem pro illis operibus, vel inter illa opera tanti operarij mercedem receperunt? nullam vtiq; mercedem bonam, sed e contrario poenam amaram, sicut scriptum est. Oderantq; filios Israel Aegyptij, & affligebant eos illudentes eis, atq; ad amaritudinem perducebant vitam eorum operibus duris, luti & lateris, omniq; famulatu, quo in terræ operibus

premebantur. Mercedem igitur quam illi iniusti, iniuste detinerunt, isti iuste tulerunt, & tollendo spolia impiorum, iniustitiæ argui non possunt, verbo ipso (quod deus est fidelis & verax qui (vt iam dictum est) iustitia iudicat & pugnat contra gentem illam, cui serui erant) iudicat eum iustitia, vt egredierentur cum magna substantia.

Eundem esse draconem, & Behemoth, eumq; à solo verbo Vinci, vt multiplicet preces, & mollia loquatur.

CAPVT XX.

Patrata hac victoria, & victrici veritate verbi dei, super illud primū caput draconis completa sub eisdem temporibus, idem dominus dicebat ad beatum Iob, de eodem dracone quem Behemoth nuncupabat, qui in illo Pharaone victus est, per quem verbum promissionis eius impugnaverat. Nunquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia? Item, qui fecit eum, applicabit gladium eius. Nimirum decebat eum, vt iam sic loqueretur, quia iam fecerat in illud primum, & facturus erat in cætera capita, vt vnumquodq; sibi mollia loqueretur. Nemp̄ is qui corde indurato, dura locutus fuerat, dicendo. Quis est dominus vt audiam vocem eius? Neicio dominum, & Israel non dimittam, & his similia. tandem humilitatis sicut vulneratus, idem superbus postquam semel & iterum falsè dixit. Peccavi etiam nūc, orate dominum, peccavi, sed dimitte etiam hac vice peccatum mihi, vt iam non valens vltra fallere, Surgite, egredimini (inquit) & abeuntes benedicite mihi. In mari quoq; positus fracta duritia mollissimè dixit. Fugiamus Israel, dominus enim pugnat pro eis contra nos. Similiter de cæteris capitibus draconis, id est, de regnis, quæ pugnaverunt, vel per quæ draco ipse pugnavit contra verbum dei. Iam hic breuiter dicendum est, quia singula suis temporibus & locis, post multam superbiam atq; duritiam multiplicauerunt preces, & locuti sunt mollia. Nam & Babylonij regni caput Nabuchodonosor, postquam ex hominibus abiectus est, & scænum vt bos comedit. Leuaui (inquit) oculos meos ad cælum, & altissimum benedixi, &c. Sic & Aman caput superbiam regni Persici, cum vniuersum genus Iudæorum sese iam delere putaret, tandem multiplicauit preces, & mollia locutus est intantum, vt corrueret super scænum pro anima sua rogans reginam Hester. Similiter de cæteris experimeta reperientur in suis locis, quàm veraciter de agitatore illorum dracone diabolo dictum sit. Nunquid multiplicabit ad te preces, & loquetur tibi mollia? simulq; illud. Qui fecit eum, applicabit gladium eius, vt videlicet frustreret conatus gladij eius, quem admodum huius primi, qui cum dixisset. Euaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea, suffocantibus aquis præpeditus est, vt gladium suum explicare non posset de vagina sua.

Quod dominus populum Israel liberauerit in laudem & gloriam nominis sui, vt faceret eam excelsoiorem cunctis populis.

CAP. XXI.

Verè magnum & laudabile victoriæ verbi dei spectaculum, si ritè perpendas pugnantis siue duri debellatoris huius intentionem atq; propositum. Quid enim intendebat? Quid in proposito habebat, quando primum illud draconis caput omnipotens sermo tuus domine, de cælo à regalibus sedibus exiliens debellabat? qualiter belli siue victoriæ suæ fructum quærebatur? Hoc licet serè omnes nouerimus, tamen ex ipsius sacræ scripturæ oraculo audire præsentis loco amplius delectamur, cum præmississet Moyses ad Israel. Dominus elegit te hodie, vt sis ei populus peculiaris, sicut locutus est tibi, & custodias omnia præcepta eius, subiunxit intentionis summam. Vt faciat (inquit) te excelsoiorem cunctis gentibus, quas creauit in laudem & nomen & gloriam suam. Quid hac intentione benignius, dulcius, amabilius? Populum numero exiguum, seruitute miserimum, populis omnibus vilioiorem atq; contemptibiliorem, superbissimis famulantem, & in ipso famulari inter opera dura luti & lateris assigentibus, atque illudentibus Aegyptijs expositum, ita consolari intendebat, vt cunctis gentibus facere proponeret excelsoiorem, & hoc intendens atq; dicens. Videns vidi afflictionem populi mei in Aegypto. Ad liberandum illum descendit, & hoc tam grande certamen suscepit. Quæ autem illa celsitudo sit, vel in quo populum illum cunctis populis excelsoiorem facere voluerit, & secretis, apostolicis enunciamus verbis, quia ipsorum est adoptio filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissio, quorum patres, & ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia benedictus deus in secula, amen. Num parua hæc celsitudo est? Et in alio loco, cū percunctatus fuisset. Quid ergo amplius est Iudæo, aut quæ utilitas circumcisionis statim? ipse respondit. Multū per omnem modū. Primū, quia credita sunt illis eloquia dei. Tanta celsitudine excelsum facere illi dignatus populi præ cunctis populis. Quomodo vel quando illi eloquia sua credidit? Die quinquagesimo ascendit ad me in montem, ait ad Moysen, & esto tibi, dabōq; tibi duas tabulas lapideas, & legem ac mandata quæ scripsi, vt doceas filios Israel. Tanto ac tali studio deus illis eloquia sua credidit, vt eloquiorū quoq; signa, scilicet literas traderet Moysi, dando illi tabulas scriptas digito dei.

Populo

Populo Israel non solum commissa, verumetiam scripta fuisse eloquia dei, idq; digito ipsius.

CAPVT XXII.

Quis deniq; alius, nisi ipse deus signorum huiusmodi, scilicet literarum, author vel inuentor existimabitur? Sic namq; Moyses ipse testatur. Dabōq; tibi (ait dominus) duas tabulas lapideas, legemq; ac mandata quæ scripsi. Legem cum dicit, subiungendo ac mandata, non vtq; cærimoniarum, sed legem decem præceptorum vult intelligi, & rursus scriptum est. Et reuersus est Moyses de monte, portans duas tabulas testimonij in manu scriptas vtraq; parte, & factas opere dei. Scriptura quoq; dei sculpra erat in tabulis, & in Deuteronomio digestis rursus decem mandatis. Hæc (inquit) verba locutus est dominus, & scripsit ea in duabus tabulis lapideis, quas tradidit mihi. Item, de tabulis secundis, quas fecit, prioribus fractis. Cunctq; dolasem (inquit) duas tabulas lapideas instar priorum, ascendi in montem habens eas in manibus, scripsitq; in tabulis iuxta id quod prius scripserat verba decem. Itē in Exodo. Dedit quoq; Moysi (completis huiuscemodi sermonibus in monte) duas tabulas testimonij lapideas, scriptas digito dei, ac deinceps. Præcide (ait) tibi duas tabulas lapideas instar priorum, & scribam super eas verba quæ habuerunt tabulæ quas fregisti. Quorum ita test testimonia? Videlicet vt liquidò constet, quod qui huiusmodi rationem & vocem siue linguam ad loquendum dedit, idem ipse deus literas, id est, ipsas elementorum figuras primus per semetipsum conscripsit, & ei qui prius ex omnibus hominibus scribere meruit, scilicet Moysi scriptas tradidit. Necdum quippe vel ipse Moyses quicquam scripserat, quando dixit ei. Ascende ad me in montem, & esto tibi, dabōq; tibi duas tabulas lapideas, & legē ac mandata quæ scripsi. Equidem Græcis Carimus, quo tempore dux Othoniel filijs Israel præerat. Et Latinas literas tradidit Carmentis, quo tempore populum Israel iudicabat Iair. Sed hoc fieri potuit humana industria per imitationem scripturæ prioris & diuini operis, vt iam nō esset impossibile fieri in alia lingua, quod homini per semetipsum deus ostendat in vna, scilicet Hebraica.

Nihil vtilius inuenio literarum ad cognitionem dei creatoris esse.

CAPVT XXIII.

Notandum itaq; quod inter cuncta opera manuum hominum hoc vnum opus est, quod habet homo ex artificio opificis dei, & de cunctis operibus dei, quæ multa sunt, hoc vni opus est, quod homini manu sua iussit operari. Nam & in tabulis opere suo, scripturam suam scripsit, & homini in libro scribere iussit. Exempli gratia. Scribe hoc (inquit) ad monumentum in libro, & trade auribus Iosue. Delebo enim memoriam Amalech sub cælo. Nunquid hoc raturum illi scribere iussit, quod Amalech principium gentium, id est, primis ex omnibus gentibus venisset, & pugnaisset contra Israel, & idcirco memoria eius delenda esset? Imò amplius illud constat, & dignè sciendum est, quod iusserit illi scribere. In principio creauit deus cælum & terram, quamuis non sit præmissum, dixit dominus ad Moysen. Scribe hoc in principio. In principio creauit deus cælū & terram, quod si vtilitatem huius operis, scilicet manu scribendi ritè perpendis, profecto fateris dicere vel deuisse deum maiestatis, quod figuratū huiusmodi scilicet literarū non aliū q̄ ipse primus author extitit. Quid enim est in omni mundo, in vniuersa multitudine rerū, vel signorū visibilium, quod humanæ mentis ad cognoscendū creatorē suum, tam efficax, tam vtile, tamq; certū præbeat adiumentū? Nunquid ordo cæli, solis, & lunæ, stellarum, quæ omnia pulchra sunt, & creatricis omnipotentiae quædam signa sunt, quæ ita vt hæc, verborū signa, sensus nostros instruunt aut instruere possunt. Hæc signa de præterito narrant, de presenti demonstrant, de futuro seculo annuntiant, & quod summum est, creatoris nō solum omnipotentiam asseuerant, verumetiam voluntatem nobis intimāt, & quoties volumus, deus nobiscum per hæc signa loquitur. Dignum igitur opus, quod ipse deus operatus esse credatur, sicut manifestè scriptura testatur. Quia (sicut iam dictum est) prior ipse scripsit in tabulis opere suo, digito suo, vtq; modo ineffabili, & deinde homini scribere iussit.

Sicuti priores duæ tabulæ Moysi fractæ sunt, ita & literarum characteres, sub Esdra mutatas fuisse arbitramur.

CAP. XXIII.

Sunt autem literæ apud eosdem scilicet Hebræos numero viginti duæ, & characteres quidē immutati sunt, quia certū est, Eldram scribam, legisq; doctorem post captū Hierosolymam, & instaurationem templi sub Zorobabel alias reperisse figuras, sed sono eodem permanente. Quod verò mirum si elementorum figuras, quas ipse deus tradiderat, per prophetam Eldram immutari voluit, quem ipsum esse Malachiam accipimus, qui in ordine duodecim prophetarum est nouissimus, cum ipsas quoque tabulas, in quibus scriptura dei literæ sculpræ fuerant, quas nimirum non Moyses præcidit, sed Moysi ipse dedit, frangi placuerit, & aliās Moyses ipse fecerit, quamuis nec in illis scripserit, dicente domino ad eum. Præcide tibi duas tabulas lapideas instar priorum, & scribam super eas verba, quæ habuerunt tabulæ quas fregisti. Nam

D ij de prio

Author licet rari deus. Exod. 24.

Exod. 31.

Deute. 5.

Deuter. 10.

Exod. 32.

Exod. 34.

Inuentores literarum.

Exod. 24.

Exod. 17.

Gene. 1.

Literarum vtilitas.

Literæ apud Hebræos quot.

Esdras idē qui Malachias.

Exod. 19.

de prioribus tabulis, quod nō Moyses illas præciderit, sed dominus ipse & scripserit, & illi de-
 derit, manifesta est autoritas scripturæ, quæ dicit, Dixit autem dominus ad Moysen, Ascende
 ad me in montem, & esto ibi, dabōq; tibi tabulas lapideas, & legē ac mandata quæ scripsi. Item
 Exod. 34. Deditq; Moyses completis huiuscemodi sermonibus in monte Sinai duas tabulas re-
 sinitonij lapideas, scriptas digito dei. Non ergo mirum, si in restauratione ciuitatis vel templi
 literas, quas digitus dei scripsit, per hominem immutari placuit, cum in constructione taber-
 naculi quondōq; destruendi, tabulas quas ipse deus præparauerat, homo fregerit, & aliās iussu
 dei præciderit, poruit in vitroque, scilicet & in alteratione tabularum, & in demutatione lite-
 rarum eiusdem rei esse portentum? Quia videlicet futurum erat, vt omnia quæ tunc instituit
 deus nondum homo factus pertransirēt. Nam ecce vetera sunt, & transferunt, & noua omnia
 faciendā erant, vt nunc facta sunt quæ instituit idem deus homo factus, sacerdos in æternū, de
 quo Apostolus, Christus autem assistens pontifex futurorum bonorū per amplius & perfectius
 Hebr. 9. tabernaculum non manufactum, & cætera.

*Donā esse dei, quod homo in verbo dei possit meditari, deinde & eloqui, demum & scri-
 bere, atq; aliorum scripta legere.*

Ecce quā paruulo auxilio, quantum deus & verbum eius subuenit generi humano? Viginti-
 dux tantum, sicut iam dictū est, literæ sunt. Ecce de impensis tam paruis, quā ma-
 gnum constructum est ædificium? Primo ex ipsis positum est fundamentum scripturarum, id
 est, scripturæ illæ quæ canonicæ dicuntur, per spiritum sanctum conditæ sunt, & deinde quā
 multæ ex omni natione & gente, maximēq; Græci & Latini, non pluribus vsi literis superædi-
 ficauerunt? Inde factum, vt in publicum conuentum nostrū habeamus ascitum, & habere sem-
 per possimus, sed verbum. Eatenus homines pauci instructi fuerant hoc verbo, quorum nostrū
 mi fuit, Abraham, Isaac, & Iacob, ad quos siebat dei verbum, non huiusmodi lectione, sed oc-
 culta inspiratione, & idcirco paucissimi verbum percipiebant, quia tali instructione non mul-
 ti digni erant. Literæ datæ cōsestim viam fecerunt multitudini ad percipiendum verbū dei.
 Ac per hoc recte dixerim, quia literarum auctorem siue inuentorem primum, non hominem
 quempiam, sed ipsum deum esse decuit, cuius hoc tertium est munus ad cognitionem valens
 verbi sui, quod homini literas dedit. Primum namq; est donum dei, quod homo vt pote ratio-
 nalis verbum illud potest meditari. Secundum, quod solus ex cunctis animantibus linguam
 habens eloquentem, ipsam suam meditationem valet eloqui. Tertium, quod cum literas didi-
 cerit manu scribere, & aliorum manu scripta cognoscere potest verbū dei, sapientiam dei. Vi-
 sibilibus signis sub istis signis primū illi populo credita sunt eloquia dei, & instructus est de
 adoranda maiestate vnus & solus veri dei, quod vnus ipse cuncta creauerit, cælum & ter-
 ram, mare & omnia quæ in eis sunt, quod hominem ad imaginem suam creauerit, quod ad
 Abraham, ad Isaac, & Iacob locutus sit, & semen eorum in populum sibi peculiarem elegerit,
 & sub eisdem signis leges eius accepit, quorum summa tota est in præceptis decalogi, quæ ip-
 se scripsit in tabulis, & sub eisdem signis cærimonias eius, id est, ritum vel ordinem eidem deo
 sacrificandum susceperit.

*Sacramentum cœlestia, sub sacrarum superficie literarum latentia, similia esse thesauro
 abscondito in agro.*

Quantum sapientiæ decus, quantos sapientiæ thesauros sub istis putas signis, id est, lite-
 ris, esse absconditos? Quis explicare possit diuitias salutis, quas illa mulier supra memo-
 rata in illa prima victoria, videlicet vbi victum est & contritum primum caput draconis, acce-
 pit reconditas sub illis literis? Hinc est enim quod apud Ezechielem dominus ad eandem mu-
 lierem dicit, Et egressus sum pactum tecum, & facta est mihi, & laui te aqua, & emundaui san-
 guinem tuum ex te, & vnxi te oleo, & vestiui te discoloribus, & calciavi te hyacinthino, & cincti
 te bysso, & indui te subtilibus, & ornaui te ornamento, & dedi armillas in manibus tuis, & tor-
 quem circa collum tuum, & dedi inaurem super os tuū, & circulos in auribus tuis, & coronam
 decoris in capite tuo, & ornata es auro & argento, & vestita es bysso, & polymito, & multis co-
 loribus. Tantis namq; diuitiarū splendidis nominibus, quid, nisi sacramenta cœlestia sub illius
 sacræ scripturæ grosso velamine latentia, significare putamus? Nam si eiusdē prophetiæ textū
 in præcedentibus ac sequentibus attendas, nimirum constat, dicta hæc esse de sacræ legis in-
 stitutione, quam à domino in manu Moysi, imō in dispositione angelorū, ecclesia primitiua istē
 accepit, plenā cœlestibus sacramentis. Quisquis hæc attendis, profecto veram & congruā per-
 spicis illam parabolā verbi incarnari dicentis. Simile est regnū cœlorū thesauro abscondito in
 agro, quæ qui inuenit homo, abscondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit vniuersa quæ ha-
 bet, & emit agrū illū. Siquidem literatura illa in superficie quodammodo agnoscibilis est. Sed
 in huiusmodi agro thesaurus absconditus est sapientiæ cœlestis, thesaurus nobilis, quem qui
 inuenit,

inuenit, id est, qui intelligit recte gratulari, & veraciter domino dicit, Bonum mihi ex oris tui Psal. 118.
 super millia auri & argenti. Qui hoc inuento delectati, vniuersa quæ habebant, vendiderunt, &
 agrum huiusmodi emerunt, vt exonerati secularibus negotijs, vacare possent, & intendere vel
 meditari in illa lege domini, & necdum potuerunt, nec nisi ex parte cognoscere poterunt, sen-
 serunt dominum, latentem illic in factis figuratiuis & dictis mysticis.

*Hunc thesaurum ideo absconditum fuisse, vt paruuli quibus lacte opus erat, solidū cibum
 non ferre possent, & porci margaritas pedibus subiectas conculcarent.*

CAPVT XXVII.

Planē sic abscondendo thesaurum tanti precij, iam tunc ipse primus fecit, quod alibi do-
 cet, cum dicit, Nolite margaritas vestras mittere ante porcos, ne forte conculcent eas, &
 conuerſi lacerent vos. Item, Sapientia docet, paruulis non solidum cibum, sed lac esse offeren-
 dum. Hoc (inquam) tunc ipse fecit, dum verbi sui thesaurum & margaritas secretorum cœle-
 stium salter signauit, vt nec porci inuenire possent, nec paruuli pressi pondere delicerent. Pro-
 fecto, si temporis illius statum respicias, homines aut contemptores erant nimis, aut simplices,
 præter paucissimos quos spiritus propheticus, qui in Moysē amplior erat, consilij sui concios
 habere dignatus est. Exempli gratia, Chore & Dathan, atq; Abyron, & cæteri proceres syna-
 gogæ, qui contra dominum & contra Moysen steterunt sublannantes atq; dicētes, Reuera in-
 duxisti nos in terram, quæ fluit riuus lactis & mellis, & dedisti nobis possessiones agrorum vi-
 nearum. Nonne porci erant, qui conculcarent obiectas sibi cū vidissent margaritas regni cœ-
 lorum? Idcirco valde norandum, quod cum sacræ scripturæ intentio tota tendat ad regnum
 cœlorum, serē nūquam in omni pentateucho vlla sit mentio de gloria eiusdem regni, vel com-
 minatio gehennæ ignis, verbis manifestis, præter quod dictū est in canticis, Ignis succensus est
 in furore meo, & ardebit vsq; ad inferni nouissima. minæ sunt ad deterrendū, ne peccent, de gla-
 dio, de fame, de pestilentia, de malis bestijs, Promissiones verō ad excitandum bonū studium,
 de agris, & de vineis, de oppidis, siue villis, & ciuitatibus muratis, de ficetis & oliuetis, de terra
 fluente riuus lactis & mellis, quibus videlicet nominibus, & quæcumq; vulgo intelliguntur, le-
 uiora sunt his quæ à spiritualibus spiritualiter sentiuntur, sed multo efficacius animos contin-
 gunt attendentium vel expectantium, non illa quæ non videntur, sed illa tantum, quæ viden-
 tur. Profecto si manifestius proprijs iam tunc enuntiata fuisset de futuro seculo illa dulcedo virg-
 æternæ, & requies paradisi, quæ sub nomine terræ intelligitur lacte & melle manantis, paruuli
 quidem, quibus lacte opus erat, tanquam solidum cibum fastidirent, superbi autem tanquam
 porci margaritas conculcarent.

*Exemplis probatur, non expediuisse, vt sacramenta scripturæ a peritis verbis prodantur,
 donec opere compleantur.*

CAPVT XXVIII.

Quid de mysterio dicam tabernaculi mystici, quod sine dubio secundum exemplar cœ-
 leste dominus fieri iussit. At enim, Inspice, & fac secundum exemplar quod tibi in mon-
 te monstratum est. Si res ipsa, scilicet sacramenta incarnationis, passionis, & resurrectionis suæ,
 quorum illa exemplaria fuerunt, verbum ipsum palam tunc describi iussisset, quæ portare po-
 tuisset? Vt de multis vnum exempli gratia proponā, illud quod in Deuteronomio taliter di-
 ctum est, Et erit vita tua quasi pendens ante te, & non credes vitæ tuæ, Si paulo manifestius dici
 placuisset? Elaiam serratum esse accipimus, quasi iusto & legis iudicio damnatum, eo quod di-
 xerat, Vidi dominum sedentem super solium excelsum. Contrarius enim ipsi domino in hoc
 dicto esse iudicatus est, quia de seipso dixit, Non enim videbit me homo, & viuet? Si ergo ille
 ab hominibus damnatus est, quia dixit, Vidi dominū sedentem? Quid fieret de Moysē. Si vbi
 dixit, erit vita tua pendens ante te, & non credes vitæ tuæ, ira manifestius dixisset. Crucifiges,
 & pendere facies dominum tuum ante te, & resurrexisse non credes eundem auctorem vitæ?
 Laudabilis igitur prouidentia verbi, in eo quod per scripturam & mundo innotuit, & mundo
 sese abscondit, taliter eandem scripturam contemperans, vt quasi liber signatus, carnales illius
 temporis oculos effugeret, & custodiretur venturis spiritualibus, quibus in suo tempore vtiliter
 aperiri posset. Custodibus suis statim mercedem qualem cupiebat larga manu dedit, sicut scri-
 ptum est, Et dedit illis regiones gentium, & labores populorum possederunt, vt custodiant iu-
 stificationes eius, & legem eius requirant. Atq; ita factum est, vt quamuis pleriq; ipsorum im-
 belles existeret, aramen pugnaturis in militia verbi dei, arma ferrent, mirōq; modo pugnorū
 longē post futurorū præcuriores atq; armigeri existeret. Hoc ipsum præuidēs dominus, dicebat
 ad Moysen, Ferā igitur eos pestilentia, atq; consumā, te autē faciā principē super gentē magnā,
 & fortiorem q̄ hæc est. Deniq; & si nō statim factū est, Moysē interueniente. at nūc videmus im-
 pletum, quia percussus sunt Iudæi, & super aliam gentem, scilicet super omnem sanctā ecclesiam
 Moyses princeps & magister reuelata facie constitutus est.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE

VICTORIA VERBI DEI,
LIBER QVARTVS.

Quarum animalium septem illa capita draconis similia fuerint.

CAPVT I.

Apoca. 12.

DE primo capite draconis, qui ante mulierem parituram stetit, vt cū peperisset, deuoraret filiū eius, id est, de primo regno, quod cōtra verbū dei & promissā persecutionem excitauit, vt non perferretur propositum eius, iam dictū est, qualiter triumphauerit verbū dei, verbū deus. Nunc iam de secundi capitis exitio, narraturi opportunum esse arbitramur, vt quomodo septem capita sunt, & diuersas habent facies, singulas singulorū capitum facies clara contemplatione discernamus. Ecce ex scripturarū iudicio patenter animaduertere licet, quia primū caput simile erat draconi, secundū, simile erat vitulo, tertium, simile leoni, quartū, simile vřlo, quintū, simile pardo, sextū, ceteris dissimile bestijs, septimū, simile homini. Draconi namq; qui est in mari assimulatus es, ait dominus per Ezechielē super Pharaonem regē Aegypti. Non necesse est hoc longis probare documentis, cū vbicq; in omni ecclesia notū sit, & celeberrimū quōd Pharaō ille carneus, populum dei seruituti subiiciens, & per mare transeuntem persequens, atq; submersus in mari cum curribus & equitibus suis, typus diaboli fuerit, cui post seruitutem peccati a populo cōfugiente ad Christum abrenuntiatū cū omnibus pompis suis. Idcirco primum illud caput re cōtē est simile draconi. De ceteris capitibus siue faciebus, ratio nihilominus in promptu est. Secūdi namq; capitis facies, id est, israelitici regni qualitatem, idcirco similem vitulo animaduertemus, quia statim post exitum de Aegypto caput vituli formauit idem populus, & adorauit illud. Et tūc quidem caput illud ad tempus repressum fuit, sed vbi temporis opportunitas accessit, conuestim eandem faciē dupliciter, id est, ducs vitulos reformauit, regnū illud scissimū a domo Dauid, & colendo atq; defendendo illos, p̄cones verbi dei interfecit. Deinde tertij, quartij, quintij, atq; sextij capitis facies Daniel exprimit. Prima (inquit) quasi leona, quia videlicet regnū Babilonicum secundum similitudinem leonae, duobus malis abundauit, superbia videlicet, & luxuria. Alia bestia, scilicet regnū Mædorum atq; Persarum, similis ait vřlo, scilicet propter crudelitatem Aman Agagitæ hostis iudæorum. Bestia tertia, vel regnū Macedonū, quasi pardus inquit, nimirū propter varietatē Græcorum, & scuitiam Alexandri magni, & Antiochi, qui in iudæos impiē desēuit. Bestia quarta videlicet regnū Romanorū, non dicitur cui similis fuerit, quia regnū illud magnitudine & fortitudine cunctis dissimile extitit, & cōtra fidē verbi in carniati plus omnibus & terribilius infrenduit. Post illa duo superiora, & ista quatuor inferiora capita siue regna, septimū futurum est caput, cuius facies similis homini, scilicet regnū Antichristi, qui homo peccati, & filius erit perditionis. Nunc ordinem prosequamur.

Quod facies secundi capitis, facies Vituli fuerit, quem fecit Aarōn, & quomodo tunc mulier in vtero habens, clamauerit.

CAP. II.

Exod. 12.

IN terea dum in monte cum Moyse dominus, vel cū domino Moyses loqueretur, Serpens antiquus primo capite exarmatus, iam aliud caput erigere properabat contra deū & verbū eius. Videns namq; populus, q̄ moram faceret descendendi de monte Moyses, formauit, & fecit virulum constabilem. Et hi sunt (inquit) dii tui israel. Item dixerunt alter ad alterum. Constituamus nobis duces, & reuertamur in Aegyptum. Quis nisi diabolus serpens antiquus hoc machinatus est? Illud intendens, vt offensus deus populi reatu, verbicq; sui ac promissionis oblitus, a proposito suo auerteretur. Sed clamauit mulier illa in vtero habens, videlicet Moyses, cuius anima eiusdem mulieris, scilicet ecclesie pars erat, clamante & orante dominū deū suum, ac dicente, Cur domine irascitur furor tuus contra populū tuū? Recordare Abrahā, & Isaac, & israel seruorū suorū, quibus iurasti per temetipsum dicēs, Multiplicabo semen vestrū, sicut stellas cæli. Hæc & cætera dicens, nimirū vehemētē cupiebat, iustificari deū in sermonibus suis, & vincere victoria veritatis, & per virtutē huiusmodi intentionis domini dicētis, Dimitte me, vt irascatur furor meus. Fortis homo tenere potuit, quia reuera foris est, & apud deū, & apud homines, quicunq; verbi dei fidus auditor est, id est, qui optat sicut Dauid, vt deus in sermonibus suis iustificetur, & vincat cū iudicatur. Itaq; (sicut iam supra dictū est) facies secundi capitis similis vitulo extitit, sed tunc gladiū caput illud habere non potuit, quia non sibi duces constituerūt, imō statim duces suū vindicemq; contra vitulū suū, deū suū experti sunt, q̄ fortem haberet iustitiæ zelum, cū esset mitissimus omnium hominū. Ille namq; iratus valde, proiectis de manu tabulis atque contractis, vitulūque combusto & contrito vsque ad puluerem, Si quis de dominis

ait, iun-

ait, iungatur mihi. Congregatisq; ad eum omnibus filijs Leui. Ponat (inquit) vir gladium super femur suum, & occidat vnusquisque fratrem & amicum & proximum suum.

Quod idem caput sublatū ad tempus, sub Ieroboam denuo erectū sit. CAP. III.

ET tunc quidem ex oculis sublatum est caput illud draconis, scilicet vitulus, sed ex animo populi nunquā penitus fuit amotus. Eiusmodi deus semper erat illis in appetitū, sed sub seueris iudicibus prohibebantur, vsque ad tempus Roboam filij Salomonis filij Dauid. Illo iuc cedente patri, scilicet sunt decē tribus a domo Dauid, & fecerunt sibi regem Ieroboam, qui exco gitato consilio, fecit duos vitulos aureos, posuitq; vnum in Bethel, & alterum in Dan. Dixitq; idipsum, quod filij israel formato (vt iam dictū est) vitulo in deserto, dixerāt, Ecce dicitur israel, qui duxerunt te de terra Aegypti. Tunc toto conamine erexit se contra mulierem secundum caput draconis, habens (vt iam dictū est) faciem vituli. Cœpit enim vti gladijs, & interficere & persequi maximē prophetas verbi domini. Earens, ex quo Pharaō interiit, & nullus regum gladios habuit ad causam hanc, vt prohibere posset, deo vero sacrificari, & annūciari verbum domini, quicquid interim egit auertendo populū a cultu dei, non tanquam draco beliator, sed tanquam serpens decipitor egit, per eandem sexum populū decipiens, per quem & primum deceperat hominem sine vi. Duxerunt enim vxores filias eorum, ipsiq; filias suas eorum filijs tradiderunt & seruebant dijs eorum. Hinc iratus dominus tradebat eos in manus hostium, a quibus afflicti clamabant ad dominum. Dominus quoq; flecebatur misericordia, & audiebat afflictorum gemitus, & suscitabat eis iudices, & liberauit eos de cæde vastantium. Postquam autem mortuus esset iudex, reuertebatur, & multo maiora faciebāt, sequentes deos alienos, & seruentes eis, & adorantes illos. Inde serpens inermis extitit, nec tanquā draco bellare potuit, quia iudicem aut principem neminem ex omnibus possedit, cuius vi posset vti ad deterrēdū illos a cultu domini, quinimo ferē omnes iudices strenuē gesserunt suis quicq; temporibus, attingendo populū ad custodiam legis domini.

Quod per iudices dominus populū ab idololatria represserit, & ab hostibus defenderit,

Vincente per eos verbo dei.

CAP. IIII.

EOrundem omnis victoria iudicum, profectō victoria verbi dei est, quia videlicet non in multitudine exercitus, sed in verbo domini vicerunt, liberantes israel ab oppressione hostium de Othoniel, qui primus illorum videlicet duodecim iudicum extitit, ita scriptum est. Fuitq; in eo spiritus domini, & iudicauit israel. Egressusq; est ad pugnam, & tradidit dominus in manus eius Chufan Rasathaim regem Syriæ, & oppressit eum. Post illum secundus Ahud, qui liberauit israel de manu Moab, dum percuteret regem Eglon. Verbum, inquit, domini habeo ad te. Statimq; dictum eius, quod secum haberet verbum domini, verū esse res ipsa probauit, quia videlicet victus & humiliatus est Moab die illo sub manu Ahud, & terra quietur. Post illum, Samgar defendit israel. Procul dubio nō virtute humana, sed virtute eiusdē verbi, Cuius rei testimonium illud est insigne, quod percussit de Phillistim sexcentos viros vomere. Deinde Barach dum pergit ad pugnā contra Sisaram principem exercitus Chanaan, dixit ad eum propheta Delbora. In hac vice tibi victoria non reputabitur, quia in manu mulieris traderet Sisara, quod & factū est. Nam Iahel vxor Abercinei percussit eum in capite, quærens vulneri locū, & tempus valide perforans. De Gedeon quis nesciat, quod victoria, qua Madian & Amalech, ceterosq; orientalium nationum vicit, victoria fuerit verbi dei? Cum trecentis viris ad pugnam iuit, tenentibus in sinistris manibus lampades, & in dextris sonantes tubas, illisq; conclamantibus, gladius domini gladius Gedeonis, stantibus singulis in loco suo, immisit dominus gladium in omnibus castris, & mutuae cæde truncabant. Nimirum eiusmodi bellum & victoria non hominis, sed dei est. De Iephte non sic elucet, quod pugnauerit in eo verbum domini absq; robore militari, excepto quod de illo scriptū est. Factus est ergo super Iephte spiritus domini & circumiens Galaad & Manasse votum vouit domino, transiitq; ad filios Ammon, tradiditq; dominus eos in manus eius. De Sampson nulla est dubitatio, quin fortitudo eius, verbum ipsum fuerit, cuius venturi in hunc mundum per incarnationis mysterium, mysteria præclarissima præclaris gestis præfigurauit.

Iudices non nisi clamante ad dominum populo suscitatos.

CAP. V.

Iudices isti non in silentio, sed clamore populi præcunte, suscitati sunt a domino, vt liberarent filios israel de vastantium manibus. Quid horum magis venerandum est: quid amplius potentiam vel sapientiam commendat verbi dei ad victoriam tendentis: illud ne, quod tradidit eos in manus hostiū, vt clamarent? an quod clamantibus iudices suscitauit, qui eos liberarent? Nimirū in vtroq; omnipotēs sermo tuus domine tanquam durus bellator decerbat, vt nō vacuū reuertetur ad te, qui salutem generis humani in ipso proposueras, & hoc Abrahæ promiseras. Maxime autē in hoc dirigebat salutis eiusdē cursum, quod tradebat israel in manus hostiū. Vexatio namq; audiui dabit intellectū, vt sapē dicta mulier aduersitatibus cōmonita,

D iij recogitaret,

1. Reg. 12.

Exodi. 32.

Iudic. 3.

Iudic. 2.

Iudic. 5.

Ahud.

Ibidem.

Samgar.

Barach.

Iudic. 4.

Gedeon.

Iudic. 7.

Iephte.

Iudic. 12.

Sampson.

Iudic. 15.

Boni principes a domino dantur.

Sapien. 8.

recogitaret, & memor fieret qualem in vtero haberet conceptum, & quam necessarium sibi esset, vt conceptus ille perueniret ad partum. Quid enim clamasse arbitramur iuuenulam illud temporis vel ætatis ecclesiam? Quoties illud legimus vel audimus, Clamauerunt filij Israel ad dominum, qui suscitauit eis saluatorem, & liberauit eos. Profecto non vane illud nonnullos clamasse & clamando postulare intelligimus, vt iam veniret iste saluator, qui Abraham fuerat promissus, & per Moysen designatus, quali signo foret cognoscendus. Propheta (ingit) de gente tua & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi dominus deus tuus, & cætera. Nunquid enim, quia solus Moses illum clamasse manifeste legimus, nullus, vel eodem, vel sequenti tempore eundem in clamasse putabatur? Moses vtiq; cum in Aegyptum ad Pharaonem mitteretur, potius illum iam mitti cupiens, qui plenam salutem perficeret, Obsecro, inquit, domine, mitte quem missurus es. Item postquã virulum fecerant, cum pro eodem populo deprecaretur, in ter cætera dicebat, Præcipis mihi, vt educam populum istum, & non indicas mihi, quem missurus sis mecum, præsertim cum dixeris, Noui te ex nomine, & inuenisti gratiam coram me. Vnde animaduertendum, quod eodem in loco recte dicitur idem Moses festinus, hoc modo, Festinusq; Moses curuatus est pronus in terram, & adorans ait, Si inueni gratiam in conspectu tuo domine, obsecro vt gradiaris nobiscum, & cætera. Multum namq; festinabat, quia cum dixisset Iacob, Non auferetur sceptrũ de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est, iam illum venire cupiebat, qui mittendus erat, parum attendere volens, quod de Iuda non solum duces aut iudices, verum etiam reges existere oporteret, priusquam ille veniret.

Quam ob causam iudices illi saluatores appellati sint. **CAP. VI.**
 Vod de illo, videlicet Mose, manifeste scriptum est, de alijs quoq; nonnullis sine dubio sciendum est. Neque enim villo tempore sic defecit fides in Israel, vt non esset aliquis, qui eiusdem venturi spem haberet, promissionemq; expectaret. Proinde recte dixerim, hoc ipsum, quod tradidit dominus filios Israel in manus hostium, De proposito fuisse verbi dei ad victoriam, opusq; perfectum tendentis, vt videlicet mulier in vtero habens magis ac magis clamaret, & cruciaretur vt pareret. Hoc dependenti animo, pulchrum valde & venerabile apparet, quod eosdem sic datos iudices sacra scriptura nuncupat saluatores. Exempli gratia, Clamauerunt ad dominum cum tribularentur, & suscitauit eis saluatorem Othoniel. Item & postea clamauerunt ad dominum, & suscitauit eis saluatorem vocabulo Ahud. Nam quid clamabant ad dominum, nisi vt saluator, qui mittendus erat iam veniret? Verbi gratia, vt diceret quisq; illorum illud Mose. Obsecro domine, mitte quem missurus es. Sed quia tempus aduentus eius nondum erat, illi qui interim mittebantur, vt liberarent populum temporaliter, recte sic dici merebant, quia erant vnici & veri saluatoris vicarij. Saluatio per illos duplici modo, videlicet iudicando & præliando, administrabatur. Iudicando quippe populum ab idolorum seruitute cohibebant. præliando ipsi in fronte gradientes, de hostibus quibus seruirent fortiter vindicabant. Erant ergo in disciplina iudices, in prælio duces, in vtroq; saluatores, sacramenta victoriarum saluatoris æterni gestis præclaris & victorijs mysticis præfigurantes. Sicut enim speculum oppositum soli similem reddit imaginem, ita & saluatorum & iudicum illorum lucida fides, saluatori & iudici æterno, cuius erant vicarij, similem prætulerunt in gestis suis pulchritudinem.

Duodecim iudices, & duodecim apostolos, esse viginti quatuor seniores.

CAPVT VII.

Sunt autem iudices hi, nonum duodecim, primus Othoniel filius Cenem frater Caleph, secundus Ahud, tertius Samgar, quartus Barach, quintus Gedeon, sextus Chola, septimus Iair, octauus Iephthæ, nonus Abefan, decimus Abialon, vndecimus Abdon, duodecimus Samphon. Post istos sequitur regnum Dauid, quem amoro Saul, Samuel paruulum in regem vnxit iussu & electione domini, quod videlicet regnum Dauid, regnum est verbi incarnati Christi filij dei, quia sic angelus quoq; de illo ad Mariam dixit, Et dabit illi dominus deus sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. Si ergo iam dictus duodecim iudicibus totidem iudices alios scilicet apostolos connumeremus, quibus ait ipse rex, Sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Ecce habes viginti quatuor iudices, quos nimirum intelligi licet illos esse viginti quatuor seniores, de quibus in Apocalypsi scriptum est, Et in circuiu sedis sedilia viginti quatuor, & super thronos viginti quatuor seniores sedentes, circumamicti vestimentis albis, & in capitibus eorum coronæ aureæ. Nam per sedem illam quid splendidius intelligi potest, quam illud iam dictum regnũ Dauid, regnum Christi filij dei, cui dedit dominus deus sedem Dauid patris sui? Itaq; in circuiu sedis, se dilia viginti quatuor, & super thronos viginti quatuor seniores. Quia videlicet & ante exordium regni Dauid fuerunt illi duodecim iudices, & in consummatione eiusdem regni, vbi seder rex Christus super sedem patris sui, sunt illi alij duodecim iudices sessuri in æternũ super duodecim sedes, & iudicaturi

iudicaturi duodecim tribus Israel. Et recte seniores nõ solum isti, verum etiam illi dicti sunt, quia per maturitatẽ fidei suæ, populum dei iuueniliter lasciuientem coeruerunt, & quia fornicationes eiusdem populi, quibus cum mulieribus alienigenis, & cum dijs earum fornicabat Israel, prout potuerunt iudiciali manu abstererunt, recte vestimentis albis circumamicti dicuntur. Nihilominus, quia per illos actum est, vt ad propositum suum dei verbum percurreret & promissio non deperiret, seruarieturq; genus Abraham, de quo semen benedictionis, quod est Christus, in tempore suo veniret, recte in capitibus eorum coronæ aureæ. Iure namq; cum victore verbo dei coronati sunt, quorum prælijs & victorijs ad hoc vt dignatus est deus, vt seruato genere Abraham, compleretur promissionis verbum.

Quare apostolis, non vt iudicibus gladio vt licuerit.

CAP. VIII.

Iudicibus siue senioribus posteris, scilicet apostolis, non eadem quæ prioribus illis dicti vel causa extitit, vt pro verbo, vel testamento dei præliantes, materialibus vtentur armis. Venerat enim temporibus illorum ipse qui mittendus erat, nec alius iam sperari poterat de carne Abraham venturus, in quo esset salus. Vt quid ergo pro carne protegenda, gladio materialis pugnaretur? Idcirco ille, qui ex illa carne expectatus venerat, cum in passione sua diceret illis, Et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi pater meus, regnum, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. Et sedeat super thronos duodecim iudicantes duodecim tribus Israel &c. Illiq; ad hæc responderent, Domine ecce gladij duo hic, starim huiusmodi gladios eis interdixit. Ait enim, Satis est. Itaq; continuo cum percuteret vnus eis illis gladio, Sinite, inquit, vsque huc. Et ad Petrum qui percussit, Conuerte, ait, gladium tuum in locum suum. Nempe quod ait, satis est, vel finite vsque huc, hoc dat intelligi, quod sibi complacuerit ante aduentum suum vsque illuc vsus gladij, quomodo vsi sunt eo duodecim illi, de quibus nunc sermo est, iudices primi. Iam autem sibi non placeret, vt vtentur illo, imò vt reconderet & penitus deponeret eum iudices illi nouissimi contenti meliori gladio, qui iam venerat, qui iam datus erat, qui est ipsum verbum dei. Proinde sicut laudabiliter materialem gladium illi dimiserunt omnino, quia iam non erant necessarius, ita nimirum isti laudabiliter illo vsi sunt, quia tunc erat necessarius, ne videlicet prius radix bona deperiret, quam veniret fructus eius, Recte igitur in omnium seniorum illorum capitibus coronæ aureæ, quia profecto iuxta diuersas rationes temporum, & istorum militaris industria, & illorum verbo deifamulata est inermis patientia.

Quantis in periculis versati sint iudices Israel.

CAP. IX.

Et cum talis in præliando eorum (vt iam dictum est) fuerit intentio, considerandum est, quod in illa intentione bona, magno & lachrymabili fuerint fatigati periculo. Cum enim per singula seret prælia, sicut scriptura testatur, fuerint paucissimi numero, non poterat deesse aliqua timoris infirmitas, cum ipso quamuis firmissimo fidei vel spei præsidio. Vnde vnus eorum Barach filius Abinoem canit cum Debbora, Qui sponte obtulisti de Israel animas vestras ad periculum, benedicite domino. Et rursum, Qui propria voluntate obtulisti vos discrimini, benedicite domino. Non enim fuerunt aut sunt expertes patientiæ vel passionis in ipso vsu gladij, pro qua coronati sunt iudices illi, quibus (vt iam dictum est) pro ratione temporis vsus gladij verbum incarnatum Christus ademit. Placet itaq; & multum delectat, quod sicut coronas aureas, ita tam isti, quam illi, scilicet omnes viginti quatuor seniores, in eadem Apocalypsi citharas quoq; & phialas dicuntur habere aureas. Cum enim aperuisset agnus librum, quatuor animalia & viginti quatuor seniores ceciderunt coram agno habentes singulis citharas & phialas aureas, plenas odorem totum, quæ sunt orationes sanctorum. Nonne, sicut ex iam dicto cantico memoratum est, cum offerrent animas suas ad periculum, cum offerrent semetipsos propria voluntate discrimini, orationes quoq; offerebant necessarias angustia & afflicti? Proinde sicut victorie in coronis aureis, & sicut benedictiones quibus domino benedicunt post victorias in citharis, ita & orationes, quibus in tempore angustiarum deum exorabant, venerabiliter agnoscentur in phialis aureis. Tanta quippe illorum angustia fuit, vt pugnantis eis nõ ferre auxilium, magni fuerit sceleris, testante eodem cantico verbis huiusmodi, Maledicite terræ Meroth, dixit angelus domini, maledicite habitatoribus eius, quia non venerunt ad auxilium domini in adiutorium fortissimorum eius.

Quare Heli ad numerum duodecim iudicum non pertinet.

CAP. X.

Forte dicit quis, Heli sacerdos domini ipse quoq; Israel iudicauit, sicut scriptum est, Senex enim vir & grandæus, & ipse iudicauit Israel quadraginta annis. Cur ergo cum cæteris iudicibus ille non annumeratur? an idcirco de numero tollitur, vt pulchram collationem tibi facere liceat, & tot numerare iudices ante regnum Dauid, quot habere iudices alios, scilicet apostolos regnante iam Christo filio Dauid? Ad hæc inquam, non idcirco, vt tantum duodecim iudices numeremus, iam dictum Heli, de numero tollimus, sed idcirco, quia ille de numero tollitur, idcirco tantum duodecim iudices habemus, Quorũ gestis liber ipse cõtextus est, qui iudicum

Lucæ. 22.

Gladius.

Ibidem.

Math. 26

Vsus gladij

Iudic. 10.

Gladius

ademit

Christus,

Apoca. 56

Orationes

offerunt.

Iudic. 5.

1. Reg. 4.

Iudicium nuncupatur, quorū & nomina superius digessimus. Quomodo ille, vel quam ob cau-
sam de numero tollitur? Nimirum propter contemptū verbi domini, quia in diebus eius calce
obijcere legem domini nimia fere omnibus licentia fuit. Notandū quippe quod mortuo Sam-
pstone, qui iudicavit Israel vigin-
ti annis, dignum non existimavit scripturæ sacræ auctoritas, vt
diceret. Post hunc fuit vel huic successit Heli, licet iudicaverit Israel (vt iam dictum est) quadra-
ginta annis. Sed inter infelices dierum illorum historias, ista querela frequens est. In diebus il-
lis non erat rex in Israel, sed vnusquisq; quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat. Quid nisi ve-
cordiam sacerdotis accusat, & iudicis eiusmodi hoc dicendo. Idem namq; est, ac si dicat, Qui in
diebus istis iudicabat Israel, & si secundum nomen personamq; aliquis erat, secundū rem me-
ritumq; nullus erat. Tandem missum est contra illum verbum domini, cum quo vel per quod
iudices vel seniores omnes, tam veteres quam noui, meruerunt sedere coronati. PREDIXI enim,
ait dominus, quod iudicaturus essem domum eius in æternum propter iniquitatem, eo quod
nouerit indignè agere filios suos, & non corripuit eos. Idcirco iuravi domui Heli, quod nō ex-
piter iniquitas domus eius victimis & muneribus vsque in æternum. Post hæc dicta eius, sicut
probat, quantum ad cunctis iudicibus siue senioribus coronatis, vt iam dictum est, & super sedi-
lia sedentibus, meritum eius differat. Vir ille qui ex acie fugerat, nunciabat ei dicens. Fugit
Israel coram Philistiim, & ruina magna facta est in populo. Insuper & duo filij tui Ophni & Phi-
nees occisi sunt, & arca dei capta est. Cumq; ille nominasset arcam dei, cecidit Heli de sella re-
trorsum iuxta ostium & fractis cervicibus mortuus est. Nimirum cadendo de sella retrorsum,
& fractis cervicibus, moriendo palam fecit, quod neque sedile, neque coronam auream mere-
tur habere inter iudices alios. Proinde confestim condolendo scriptura subiungit, Senex enim
erat vir, & grandæuius, & ipse iudicavit Israel quadraginta annis. Dolendum quippe est illi, q
cum tot annis iudicauerit Israel, nihil vsquam memorabile, vel iudicis officio dignum gessit.

Quid sit apud Esaiam, Voca nomen eius, accelera spolia detrahe, festina prædicari.

CAPVT XI.

Quæ vel quanta in gestis eorundem iudicum signata sint mysteria, iudicis æterni, verbi
dei Iesu Christi, perquirere præsentis non est propositi. Veritatem hoc in laudem eius-
dem verbi dei, eiusdem Iesu Christi breuiter dictum sit, quia recte vocatum est nomen eius apud
Esaiam, Accelera spolia detrahe, festina de prædari, quia videlicet qui victoriosos iudices illos
fecit & per illos vicit, ipse est Christus Iesus verbum dei. Ex hoc namq; vocatur, accelera spolia
detrahe, festina prædicari, quia antequam puer fieret & sciret vocare patrem suum & ma-
trem suam, id est, antequam nasceretur de muliere, & subditis parentibus experiret in infirmi-
tatem nostram, abstulit fortitudinem Damasci & spolia Samariæ, quæ videlicet Damascus &
Samarita tunc iunctis viribus, Iudam, vnde nasciturus erat idem puer, debellabant & extermi-
nare volebant. Plane grandis acceleratio, magna festinatio, quempiam prius spolia detrahere,
quàm de matre natum esse, prius in bello prædari, quàm in vtero concipi. Nunquid autem
ipsum solum prius fecit: nunquid solius Samariæ spolia, solius Damasci fortitudinem prius ab-
stulit: imò & antè ipse in iudice Sampson & prædatus est, & spolia detraxit, vt ille in man-
dibula asini, in maxilla pulli alinarum mille viros dederet, tandemq; plures moriens interfice-
ret, quàm antea viuus occiderat. Similiter & in cæteris ipse spolia detraxit, ipse prædatus est,
& Israel defendit, nondum puer aut homo factus, sed ab æterno deus verbum dei.

Idem verbum dei & per Dauid vicisse, quod antea per iudices vicerat.

CAPVT XII.

Quod si rectè, imò quia rectè sentitur de iudicibus memoratis, quanto magis idem de vi-
ctorijs sentiendū est regis Dauid, qui post illos sedit in folio regni? Quis enim alius vi-
ctorias illas fecit per manus Dauid, nisi idem nondum ex ipso natus filius Dauid, cuius nomen
vocatur (vt iam dictum est) Accelera spolia detrahe, festina prædari: ipse est filius Dauid, filius
dei verbum deus, verbum dei, qui multum accelerauit, multum festinauit, celerrimè spolia de-
traxit, festinanter prædatus est. Quia videlicet antequam sciret vocare patrem suum Dauid,
& matrem suam virginem ex stirpe Dauid, percussit Goliath Philistæum in manu eiusdè Da-
uid adhuc pueri, nedumq; filium vllum habentis. Et cætera fecit per eum, quæ vsq; hodie mi-
ramur in tribus fortissimis Dauid, scilicet sapientia, humilitate atque fortitudine eius, in quibus
cæterorū nullus ei adæquari potuit, Dauid enim sedens in cathedra sapientissimus, hoc est præ-
conium sapientie eius. Ipse est quasi tenerrimus ligni vermiculus, hoc est testimonij humilita-
tis eius. Qui ostingeros interfecit imperu vno, hoc est experimentū fortitudinis eius. Quis, in-
quã, alius in Dauid, & per eiusmodi fortissimos Dauid operatus est, nisi verbū deus filius carnis
eius futurus, ita præfens ipsi Dauid, vt iam in persona eius ipse Dauid loqueretur, ipse in eodè
Dauid proprijs vocibus suis de semetipso futura, quasi iam præterita vaticinaret: Exiit gratia,
Ego au-

Ego autem constitutus sum rex ab eo, super Sion montem sanctum eius, prædicans præceptū
eius. Dominus dixit ad me, filius meus es tu. Item, Foderunt manus meas & pedes meos. Non
opus est astruere, quod omnibus notum est, voces istas esse proprias eius, qui cum in forma dei
esset, humiliare semetipsum habebat, ita vt crucifigeretur, quod est fodi manus eius & pedes
eius. Non ergo mirum, quod vultu pugnabat iam & triumphabat verbum ipsum per manus Da-
uid, cum loqueretur in sua persona per os Dauid.

Quare Dauid non edificauit domum domini.

CAP. XIII.

Ed ecce hic illud occurrit, quod (sicut refert scriptura libri Paralipomenon) dixit ipse Da-
uid ad Salomonem filium suum. Fili mi, voluntatis meæ fuerat, vt edificarem domum
nomini domini dei mei, sed factus est ad me sermo domini dicens. Multum sanguinem effudi-
sti, & plurima bella bellaisti, non poteris edificare domum nomini meo, tanto effuso sanguine
coram me. Item ad populum, Audite, ait, me fratres mei & populus meus. Cogitavi vt ædifi-
carem domum, in qua quiesceret arca fœderis domini, & scabellū pedum dei nostri, ad ædi-
ficandum omnia præparavi. Deus autem dixit mihi, Non edificabis domum nomini meo, eo
quod sis vir bellator, & sanguinem fuderis. Dicit ergo aliquis, Si prælia quæ gessit Dauid, me-
rita vel dignitatem eius diminuerunt, vt non mereretur edificare domū nomini domini, quo-
modo tu dicis, eadè prælia Dauid, prælia fuisse verbi domini, & idcirco rectè concelebrari lau-
dibus ecclesiasticis? Vel si iure prælia siue victorias eius concelebrat ecclesia, vt verè bella do-
mini, cur propter illa non poteris, ait dominus, domū nomini meo edificare, tanto effuso san-
guine coram me? Ad hæc, inquam, non omnia bella quæ gessit Dauid ascribimus verbo do-
mini, sed ea tantum quæ gessit in verbo domini, zelo domini, pro defensione populi domini,
quorum primum vel maximum fuit, quod percussit Philistæū, qui blasphemauit deum Israel,
& abstulit opprobrium ab Israel. Cæterum ea quæ gessit, vt vir bellator exercitio militari, non
à deo prædicantur, nisi vbi manifestè operata est virtus nominis domini. Maximè autem fan-
guinem Viri Erhæi in peccatum, & magni meriti diminutionem sibi reputare potuit. Vnde
notandum, quod antequam sanguinem illius effudisset, factum quidem est, quod scriptura re-
fert, venisse Nathan ad Dauid, domino dicente. Non tu edificabis mihi domum ad habitan-
dum. Sed causa ista ibi dicta non est, eo quod vir bellator sis, & sanguinem effuderis, quando
ipse ad Salomonem filium suum, siue ad populum, sic & sic loquutus est, vt iam diximus. Im-
dudum sanguinem Viri fuderat, & maximè cum illius meritum eiusdemq; sibi meriti dimi-
nutionem existimare poterat. Igitur si nullum interfecisset, nisi pro zelo domini, cooperante verbo
domini, hoc indubitanter sciendum, quia nihil sibi obuiaisset effusio sanguinis ad edificandam
domum domini. Nam & Moses Aegyptium interfecit, & nihilominus tabernaculum domi-
ni in eremo, & omnem ritum sanctuarij facere vel ordinare dignus exiit. Et Phinees zelo bo-
no virum Israelicem cum Moabiticem fornicantem pariter confodit, & propter hoc. Ecce, in-
quit dominus, do ei pacem fœderis mei, & erit ram ipsi, quim seminis illius pactum sacerdotij
sempernum.

Proiecto Saul, & electo Dauid, impletum esse quod dictum est, Dominus pauperem
facit ac dirat, humiliat & sublimat.

CAP. XIII.

In isto primum magnificè impleta est verbi domini veritas, quam paulo ante ipsum ore
propheticum Anna cecinerat. Dominus pauperem facit & dirat, humiliat & sublimat, susci-
tans de pulvere egenum, & de stercore erigens pauperem, vt sedeat cum principibus & so-
lium gloriæ teneat. Tunc enim, cum diues & sublimis esset Saul, hic autem pauper & humilis,
tanta permutatio facta est, vt hic pauper & humilis diues fieret, & hic sublimis suscitatus de
pulvere, & tenens solium gloriæ. Saul autem ita pauper & humilatus est, vt maligno spiritu
traditus, suimet impos existeret. Hæc talia sunt qualia considerans quisque, rectè dicat, Misa-
ricordiam & iudicium cantabo tibi domine. Magna quippe in Dauid misericordia, magnum
in Saul iudicium, magnum in vtroque exemplum, vt obediatur verbo domini. Etenim si re-
ctè perpendis, propter inobedientiæ peccatum Saul abiectus est, dicente Samuele. Nunquid
vult dominus holocausta, aut victimas, & non potius vt obediatur voci domini? Melior enim
est inobedientia quam victimæ. & auscultare magis quàm offerre adipem arietum, quoniam
est quasi peccatum ariolandi repugnare, & quasi zelus idololatriæ, nolle acquiescere. Pro eo
ergo, quod abiecti sermonem domini, abiecti te dominus ne sis rex. Cum hoc antiquiore
testimonio vera est illa sententia posterior eiusdem verbi incarnati, qua dicit. Qui non est me-
cum, contra me est, & qui non colligit mecum, spargit, quod est dicere. Quantumcumque quis
offerat, quantalibet videatur habere virtutes, si verbum domini contemnit, versa vice con-
temnit eum verbum domini, & vilius sit atque contemptibilis, & ipsa etiam quæ videntur ab
eo rectè facta, præsumptioni & vanæ gloriæ reputabuntur, non mercedi.

Quomodo

AT vero quomodo Dauid quoque scriptura redarguit de contemptu verbi domini, dicente ad eum dominus. Quare ergo contempstisti verbum domini, ut faceres malum in conspectu meo. Vxorem Viriæ Ethæi tulisti, & ipsum interfecisti gladio filiorum Ammon. Diligenter distinguendum est, ne Sauli videatur compar Dauid in quantitate peccati, in contemptu verbi domini. Dicimus ergo omnes quidem peccatores (verbi gratia) mœchos siue homicidas, in hoc ipso quod mœchati sunt, vel occiderunt, contempstisse verbum domini, Quia videlicet Exodi. 30. omni homini, absque personarum distinctione dicit lex scripta, dicit lex naturalis. Non occides, non mœchaberis, & quod tibi non vis fieri, alij ne feceris. Contempst ergo Dauid quoque quoddammodo verbum domini, quia videlicet non ignorabat scripturam & voluntatem domini, siue verbi domini, & tamen mœchatus est, & occidit. Veruntamen plurimum differet modus peccati viri prauaricationis, quando idipsum quod cõmuniter omnibus imperat lex iue verbum domini, singulariter personæ cuiuslibet indicit dominus aut verbum domini, & sic quoque contemnitur dignatio domini, nec obeditur illi. Huius criminis tam magni contemptus, reus exiit Saul, nam in Exodo dixerat dominus ad Moysen. Scribe hoc ob monimentum in libro, & trade auribus Iosue. Delebo enim memoriam Amalech sub celo, Statimque subiunctum est ibidem. Aedificauit Moyses altare, & vocauit nomen eius, Dominus exultatio mea, dicens, quia manus solius domini & bellum dei erit contra Amalech generatione & generationem. Hoc modo dictum fuerat communiter cunctis, ut essent hostes Amalech, & memoriam eius delere cuperent causa domini. Singulariter verò post multa tempora Saulem dominus eiusdem belli sui ministrum esse voluit, ita dignatione sua præcipiens illi. Recensui quæcunq; fecit Amalech Israel, quomodo restitit ei in via, cum ascenderet de Aegypto. Nunc ergo vade, & percute Amalech, siue vade & interfice peccatores Amalech, & pugnabis contra eos vsque ad internicionem eorum. Hanc dignationem domini paruipendit, hunc sermonem domini contempst ille, iam non paruus in oculis suis. Talis contemptus nequaquam reus exiit Dauid, quinimo in omnibus quæcunq; personæ eius sunt mandata in sermone domini, strenuè adimpleuit, & vbi de transgressione legis communis redargutus est, humilem obtulit confessionem, dicens, Peccauit, non in corde duplici.

Quod verique se peccasse confessi sint, & quare huius confessione accepta, illius reiecta sit.

CAP. XVI.

Conferre nunc libet utriusque confessiones, quomodo & Saul, peccauit, dixit, eodem verbo quo Dauid. Quæ causæ eandem in ambobus vocem confessionis discernant, non longè quærantur. Nam statim ex subsequentibus ipsorum sermonibus inueniant. Cum dixisset Samuel ad Saul. Non reuertar tecum, quia proiecisti sermonem domini, & proiecit te dominus, ne sis rex super Israel. Porro, triumphator in Israel non parceret, & poenitudine nõ fleteretur. Neque enim homo est, ut agat poenitentiam. Ille ait, Peccauit, sed nunc honora me coram senibus populi mei, & coram Israel, & reuerte mecum, ut adorem dominum deum tuum. Dauid autem dicit, Miserere mei deus, quia tibi soli peccauit. Miserere mei ut iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris. Perpende nunc quàm longissimè contra inuicem causæ istæ dispantur, quia videlicet dicendo peccauit, alter propriam gloriam quæsiuit, alter gloriam dei. Saul dicendo peccauit, & subiungendo, sed nunc honora me coram senibus populi mei, quos debemus intelligere homines suæ tribus, scilicet filios Benjamin, & coram Israel, & reuerte mecum ut adorem dominum, nonne propriam gloriam quæsiuit? Homo quippe secularis animi, totusque deditus ambitioni, etiam ad adorandum dominum pompatice solitus ingredi, hoc dolebat, si in tempore tali, in tanti triumphi festiuitate, cantus propheta se subtraheret eius comitatu, & idcirco semel, & iterum dicebat, peccauit. Profecto huiusmodi intentionis confessione semetipsum vinci nõ patitur omnipotens sermo domini, vnde & hoc ille audire meruit. Porro, triumphator in Israel nõ parceret, & poenitudine non fleteretur. At verò Dauid dicendo, Miserere mei, ut iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris, nõne (sicut iam dictum est) gloriam dei quæsiuit? Homo quippe humilis spiritu, cum cura suæ saluationis, maximam habebat sollicitudinem pro gloria dei, quam in eo considerabat, ut ille fidelis in promisso, verus & iustus prædicaretur in iuramento, quod illum promississe atque iurasse restatus fuerat, dicens, Iurauit dominus veritatem Dauid, & non frustrabitur eum, de fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Pro hoc (inquã) sollicitus, ne sua iniquitate superatus promissum solueret, iuramentumque irritum faceret, dicebat desiderantissimus gloriæ dei, ut iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris, quod est dicere, ut fidelis permanens deus, ut sermo tuus, qui factus est ad me, non sit in illo est & non, sed sit in illo est, nec iudicari possis, quod leuitate aut mutabilitate vsus sis. Et sicut de cæteris, ita quoque de isto promisso vel iuramento ad me facto veraciter omnis lexus, omnis ætas dicere possit, & ego cum illis, Quotquot enim promissiones dei sunt, in illo

in illo est. Ideo & per ipsum amen deo ad gloriam nostram. Propterea cum diceret, Peccauit i. Reg. 18. domino, statim audire meruit hoc in verbo domini, Dominus quoque transulit peccatum tuum. Non morieris.

E Dauid exauditum esse, quia secundum voluntatem dei petierat. CAP. XVII. Xauditus est igitur Dauid, & recte, quia secundum voluntatem dei petiuit, dicendo. Ut iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris. Hæc est (inquit Iohannes) fiducia, quam habemus ad eum, quia quodcunq; petierimus secundum voluntatem eius, audit nos. Erat enim voluntas dei, ut sermo eius impleteretur, ut verbum promissionis prius ad Abraham, deinde factum ad Dauid perficeretur. Quia videlicet salutem mundi volens & prouidens deus, hoc proposuerat, ut verbum suum de semine illorum incarnaretur. Quod si iniquitas Dauid fidem promittentis euacualet, ut de promissione poenitens sententiam demutaret, & promissum non impleteret, nunquid hodie tam securi cum Apostolo declamaremus. Est autem deus verax, omnis homo mendax, sicut scriptum est. Ut iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris? Imò qualiter hodie cum genere humano actum esset, si deus per singulos dies irasceretur, si non sine poenitentia essent dona & vocatio eius, si statim vbi iniquitas cuiusquam abunderet, se gratia eius subtraheret? Voluntas ergo dei erat, ut propositum seu verbum promissionis eius ad victoriam perduceretur. Et ut quamuis omnis homo coram ipso inueniretur mendax, ipse nihilominus permaneret verax. Et quia secundum hanc eius voluntatem (ut iam dictum est) petiuit Dauid, idcirco exaudiri dignus fuit, tanquam vnus ex optimis adiutoribus dei, quærentibus gloriam dei, amatoribus iustitiæ dei, desideratoribus propositi dei.

Quod deus in sermonibus suis iustificari visus non fuisset, nisi Dauid miserus esset.

CAPVT XVIII.

Qualem puras haberent querelam, non solum Dauid, sed & omnes, qui iudicare nosent de sermonibus dei, nisi miserus fuisset illi poenitenti, ut inuoluntam conferueret fidem suæ promissionis? Animaduerte quæ dicuntur. Aliter præcauendum erat deo de sermonibus suis cum Dauid habitis in promittendo, quàm de his sermonibus, quos locutus est ad multos alios. Quare? Quia videlicet cum multis alijs loquens bona sua conditionaliter illis promisit (Exempli gratia) ut Sauli & populo, qui illum sibi regem experitui. Si (inquit) timueritis dominum, & serueritis ei, & audieritis vocem eius, & nõ exasperaueritis os domini, eritis & vos, & rex qui imperat vobis, sequentes dominum deum vestrum. Quod si perseueraueritis in malitia, & vos & rex vester pariter peribitis. Similiter ad Salomonem, Si ambulaueris (ait) in vijs meis, & custodieris præcepta mea & mandata mea, sicut ambulauit pater tuus, longos faciam dies tuos. Porro, ad Dauid absque conditionibus locutus est, quemadmodum & ad Abraham. De fructu (inquens) ventris tui ponam super sedem tuam, Non dixit ad Abraham, Si custodieris vias meas, adducam ad te omnia quæ locutus sum ad te, sed ita dixit ad eum. Num cælare poterò Abraham quæ gesturus sum, cum futurus sit in gentem magnam, & benedicendæ sint in eo omnes nationes terræ? Scio enim, quodd præcepturus sit filiis suis, & domui suæ post se, ut custodiant viam domini, & faciant iustitiam & iudicium, ut adducat dominus propter Abraham omnia quæ locutus est ad eum, Itidem de Isaac & Iacob & de Moysè, ad quem dixit dominus deus. Ego ostendam omne bonum tibi, & inuocabo in nomine domini coram te. Diligenter (inquam) animaduertendum est, quod non sunt conditionales locutiones, siue promissiones, & idcirco deum volentè iustificari in sermonibus suis, & vincere cum iudicatur, oportuit meminisse suæ spontaneæ promissionis, ut ipse esset verax quantumcunq; abundaret iniquitas seminis illorum quibus promiserat, quibus iurauerat. Hoc scientes iurisperiti Moyses atq; Dauid, tenebar deum ille dicendo. Recordare Abraham, Isaac, & Iacob, quibus iurasti, iste dicendo, Miserere mei, ut iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris.

Promissiones legis cum conditione, promissiones autem Abrahæ & Dauidi absque conditione factas fuisse.

CAP. XIX.

Ad huc sensum pertinet illud Apostoli ad Romanos. Non enim per legem promissio Abrahamæ aut semini eius, ut hæres esset mundi, sed per iustitiam fidei. Si enim is, qui ad legem pertinet, hæres esset, exinanita est fides, abolita est promissio, lex enim iram operatur, vbi enim non est lex, nec præuaricatio, ideo ex fide ut secundum gratiam firma sit promissio omni semini Abrahamæ, non ei, qui ex lege est solium, sed ei, qui ex fide est Abrahamæ, qui est pater omnium nostrum, sicut scriptum est. Quia patrem multarum gentium posuit ante deum, cui credidisti. Cum hæc dicit, reuera deum iustificat in sermonibus eius, ut apud illos, quibus legem dedit, vel qui ex lege sunt, non quasi debitor teneatur, vincatq; cum iudicatur. Apud illos autem, qui ex fide sunt Abrahamæ, debitor fuisse non negatur. Lex namq; tota conditionalis est, & sub conditione dari coepit in mœre Synaj, menle tertio egressionis filiorum Israel de terra Aegypti.

E premisso

Lex conditionalis, Exodi. 19.

Deut. 6.

præmissio namq; hoc. Vos ipsi vidistis quæ fecerim Aegyptijs, quomodo portauerim vos super alas aquilarum. Statim mandata & legem daturus sic incipit. Si ergo audieritis vocem meam, & custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculiū de cunctis populis. Mea est enim omnis terra, & vos eritis mihi regnum sacerdotale, & gens sancta. Sub hoc tenore conditionis tota lex procedit. Si (inquit) postquam audieritis hæc iudicia, & custodieritis ea, & feceritis, custodiet & dominus deus tuus pactum tibi, & misericordiam quam iuravi patribus tuis &c. Cum ergo tanta multitudo eorum qui ex lege sunt, vel esse volunt, excluditur, vt non sint in peculiū domino iuxta præscriptam sponsonem eius, nunquid propter hoc in iudicium vocandus est deus? Iudicatur quidem, quoniam & ipse prætor est, dicens in Esaia. Quis est qui iudicatur mecum, veniat, iudicetur inquam, sed statim vincit, quia videlicet illi non custodierunt quod in conditione positum fuit, id est, non audierunt vocem eius, non custodierunt pactum eius, imò omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, nō est vique ad vnum. Atque hoc modo lex iram operatur, dum in iudicio recitat illud, quod in conditione posuit deus, proinde melius quod absque conditione facta promissio, & cum iuramento firmata est re-promissio. Non enim dixit deus ad Abraham, si hoc vel illud feceris, si sic vel sic ambulaueris, si hæc vel illa mandata mea custodieris. in semine tuo benedicentur omnes gentes, sed absque vlla (vt iam dictum est) conditione, & omnino de futurorum obseruationibus tacens, Per memetipsum (inquit) iuravi, quia fecisti rem hanc, & nō peperisti filio tuo vni genito, benedicam tibi, & benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, quoniam obedisti voci meæ. Hinc Apostolus ad Romanos, Vbi (inquit) non est lex, nec præuaricatio. Quomodo enim propter aliquam iniquitatis abundantiam, vel ipsi Abraham, vel posteris eius subtrahere posset tanquam præuaricatoribus iustitia dei, quod taliter promissio. Non fuit tibi lex, id est, conditio defutura obseruatione cuiusquam mandati, & idcirco nec præuaricatio nominari posset in aliquo peccato, per quam liceret deo (quoniam verax est) mutare verbum suæ promissionis.

Genes. 22.

Quid sit quod Apostolus ait: Si enim, qui ex lege, hæredes sunt, exinanita est fides, abolita est re-promissio. CAP. XX.

Rom. 4.

Liber inueni etiam illud, quàm sapienter, quàm veraciter loco memorato Apostolus dixerit. Si enim qui ex lege hæredes sunt, exinanita est fides, abolita est promissio. Quod est dicere, Si ob meritum susceptæ legis, facti esse putas, vt in semine Abraham, quod est Christus, benedicentur omnes gentes, cum ante datam legem quadringentes & triginta annos promissio præcelleret, nonne mirabilem facis deum, & immutabilem promissi sui? Magna quippe mutabilitas, grandis immutatio est, illud post tantos annos proponere pro mercede futuri seruitij, quod prius cum iuramento gratis promissio, præsertim cum sic promissio iam dedisse fuerit. Et quis vnquam homo fidelis illud quod dudum amico suo gratis dedit, postea facere potest mercedem futuri seruitij? quâto magis nec deus taliter fecit, nec deum taliter facere deuit. hoc namq; esset exinanire fidem, abolere promissionem, si post tot annos patribus defunctis ita loqueretur ad filios, dicens, Si ergo audieritis vocem meam, & custodieritis pactum meum, complebo promissiones meas, vt in semine Abraham benedicantur omnes gentes. Quod videlicet vnicum semen Christus est. Non conueniret, non congrueret, imò indecens esset deo veraci, qui sicut alia scriptura testatur, Semel loquitur, & secundo idipsum non repetiuit, non immutauit, sed aliud dixit, aliud superaddidit. Si audieritis vocem meam, & custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculiū de cunctis populis, dabo vobis terram fluentem lac & mel, custodiam vobis pactum meum & misericordiam, quam iuravi patribus vestris, quam vtrique si non custodiero præuaricabitur vobis, nihilominus tamen custodiam patribus vestris quibus iuravi, & omnibus gentibus siue populis, qui ex illorum fide sunt vel erunt, quia non vobis solim, sed & omnibus gentibus benedictionem promissi in semine eius. Idem est in David. Similiter namq; hoc esset exinanire fidem, abolere promissionem, si quod promiserat, & iurauerat ex gratia, per legem destrueret propter subreptentia delicta. Quod quia non fecit, sed fidelis permansit in omnibus verbis suis, semel inquit, iuravi in sancto meo, si David mentiar? Semen eius in æternum manebit. Ergo iustificatur in sermonibus suis, & vincit dum iudicatur, quia mutabilitatis non potest argui.

Eadem exinanire.

Quid sit quod idem Apostolus ait: Iustitiam dei in euangelio reuelari ex fide in fidem, & quam illa iustitia sit. CAP. XXI.

Roma. 1.

Iustitia fidei

Quam aliam iustitiam dei putamus in euangelio reuelari, sicut Apostolus dicit. Iustitia enim dei in eo reuelatur ex fide in fidem, sicut scriptum est. Iustus autem ex fide viuificatus est, incarnatio est filij dei, qui factus est ei ex semine David secundum carnem, incarnatio, inquam, vel aduentus Iesu Christi filij David, filij Abraham. Hæc iustitia in euangelio reuelatur. Num parua est hæc iustitia dei non parua, sed verè magna, & valde laudabilis, quia per illam incarnationem, dum sit ex semine David, iustificatur deus in sermonibus suis, implendū quo

quod promissio, custodiendo quod iuravit deus verax & fidelis. Attende per pulchram huius iustitiae diffinitionem. Iustitia (inquit) ex fide in fidem. Cuius ex fide, nisi eius qui promissio, qui iuravit? Cuius in fidem, nisi eius qui promittenti credidit, qui iuramenti fidem adhibuit, scilicet Abraham siue David? Iustitia hæc alia est, & alia illorum Israelitarum, qui non sunt Israelitæ veri. Quia suam querentes statuere iustitiam, huic iustitiae non sunt subiecti. Quænam est illorum iustitia? Nimirum iustitia non ex fide in fidem, sed quasi ex operibus in opera. Quasi Abraham ex operibus iustificatus sit, cum scriptura dicat. Credidit Abraham deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Et quasi ipsi ex operibus iustificari possint, cum item scriptura dicat. Quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuus. Bene ergo iustitia dei, quæ in euangelio reuelatur, definita est, dicendo. Iustitia ex fide in fidem, quia videlicet quod dei filius incarnatus est, & quod in isto semine benedicuntur omnes gentes, ex fide est dei, de quo scriptum est. Fidelis deus in omnibus verbis suis. Quia neq; David, neq; cæterorum peccatis offensus est siue transuersus, quin magna fide impleret, quod magna gratia promissio. & iustitia hæc in fidem tendit, quia non propter opera, sed propter fidem possibile est quempiam coram illo iustificari, dicente scriptura. Si iniquitates obseruaueris domine, domine quis sustinebit? Idcirco sic scriptum est. Iustus ex fide viuificatus est. Quia propter solum deum, qui solus sanctus est, in omnibus operibus suis, quicunq; iustus est, viuificatus est, non ex operibus, sed ex fide habet hoc ipsum, quod iustus ex fide viuificatus est. Nam si quis velit operum iustitiam rectè iudicare, non foris in oculo, sed in secreto conscientie suæ, nunquid improbabit in semetipso dictū quodā. Quali pannus menstruatæ vniuersæ iustitie nostræ.

Verbum dei tam in Saul, quàm in David veritatis palmam obtinuisse. CAP. XXII.

Gitur, quia ex fide in fidem, idcirco firma est promissio ipsi David, & ecce nunc viuificatus est, cumq; viuificatus est, verumetiam permanet in abundantiori gratia patriarcha, rex, & propheta. Patriarcha, quia promissio specialiter ad hunc post Abraham facta est, vt esset pater beati seminis, quod est Christus, qui non erubescit vocari filius David, cum sit ipse dominus David, filius secundum carnem, dominus secundum diuinitatem. Rex idem, & non quomodo cunctis, sed secundum electionem dei, & quod amplitus & magnificentius est, secundum cor dei. Quæsiuit sibi dominus, ait Samuel ad Saul, virum iuxta cor suum, & præcepit ei dominus, vt esset dux super populum suum, eo quod non seruaueris quod præcepit dominus. Cuius rei Paulus quocunq; in actibus Apostolorum loca meminit. Et amoto Saul suscitauit illi David regem, cui & testimonium perhibens dixit. Inueni David filium Iesse, virum secundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas. Iste sermo longè ab electione Saul distinguit electionem David. Nam & illum elegisse dicitur dominus, dicitur Samuele ad omnem populum, cum ille in medio staret aliorum vniuerso populo ab humero & sursum. Certè videris quem elegit dominus, quoniam non est similis ei in omni populo. Ergo & illum elegit quidem dominus, sed non secundum cor suum, imò secundum cor populi vanum & superbum, & secundum furorem suum. Ille namq; maxime vel in primis erat, super quo apud Ozeæ taliter Israhelem increpat. Vbi est rex tuus, maxime nunc saluet te in omnibus vrbibus tuis, & iudices tui, de quibus dixisti, Da mihi regem & principem? Dabo tibi regem in furore meo & auferam in indignatione mea. Illam quippe in tanto furore suo dedit, vt diceret ad Samuel. Non te abiecerunt, sed me, ne regnè super eos &c. Item, in tanta indignatione illum abstulit, vt ille dæmoniacus fieret, sicut scriptum est. Spiritus auarum domini recessit à Saul, & exagitat eum spiritus nequam à domino. Hæc nunc idcirco commemorauerim, ne vel in Saul verbum domini à proposito cecidisse, palmamq; iustitiae videatur amisisse, eligendo illum, qui electione dignus non fuerit. Propheta idem David, nō quæsiuit, sed tam proprius, tam familiaris verbo dei, vt eiusdem verbi persona propria (futuræ incarnationis, passionis, resurrectionis, & ascensionis suæ) mysteria clarius atq; sonorius loqueretur per os David, quàm per os aliquid ex cæteris cum suauitate harmoniacæ dulcedinis. Nunquid velle ista gratia post lapsum caruit? Non vtriq; nam docebo (inquit) iniquos vias tuas, subauditur, eadem qua prius prophetica gratia.

Quomodo appareat in duobus illis verum esse sapientia dictum: Melius est duo simul esse quàm vnum. CAP. XXIII.

Apparet nunc in istis, quàm veraciter sapientia dixerit. Melius est duos simul esse quàm vnum, habent enim emolumentum societatis suæ, si vnus ceciderit, ab altero fulciatur. Vt soli, quia cum ceciderit, non habet subleuantem, & si dormierint duo fouebuntur mutuo. Vnus quomodo calescit? & si quispiam præualuerit contra vnum, duo resistunt ei. In istis, inquam, scilicet in Saul, & in David apparet, quàm vera, quàm pulchra sint hæc. Quod enim est vnum vel solum esse, nisi sermonem domini protulerit? Et quid est duos simul esse, nisi sermonem domini in itinere vitæ huius, siue in lectulo conscientie socium habere? Hoc multo melius est, nam. Vt soli (inquit) quia cum ceciderit non habet subleuantem. Vt ergo Saul, qui quando cecidit solus fuit, non habens subleuantem, scilicet domini sermonem. Protegerat enim illum. Vnde & dictum est ad

E ij est ad

est ad eum. Non reuertat tecum, quia proiecisti sermonem domini, & proiecit te dominus, ne sis rex super Israel. Porro David sermonem domini habuit locum in domo pectoris, in sinu si dei. Duo igitur erant videlicet ipse David, & sermo domini, vnus cecidit, & ab altero sulcitus est. Quid isto verius? Cecidit David, & a sermone domini, qui cadere non nouit, sulcitus est fortiter innitens illi, & dicens deo. Miserere mei, vt iustificeris in sermonibus tuis. Subleuatus est, & dormierunt duo, & vsque in finem vitæ ipsius David fovebantur mutuo. Nam sermo domini fovebat David, tam nocturna, quam diurna meditatione sui, quem admodum ille dicit. Et meditarus sum nocte cum corde meo. Item, tota die meditatio mea est. Hoc erat foueri David, id est, delectari. Nam memor sui (inquit) dei, & delectatus sum. Fovebatur, id est, delectabatur ipse sermo, videlicet requiescendo in suavissima humilitate David, dicitis deo. Memor esto verbi tui seruo tuo. Item. Non nobis domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam, quasi fuerit negligens tantummodo de verbo dei, verbo repromissionis, quod apud se habebat sollicitus erat, ne obliuioni traderetur, non ignorans, quia custodiente & glorificante deo verbum hoc, ipse pariter custodiretur, & particeps existeret gloriæ, iuxta quod illic dictum est. Habens enim emolumentum loceratis suæ. Præualerat quispian contra vnum, sed duo resisterunt ei. Vnus namque tunc erat David, quando acciderat, vt surgeret de stratu suo post meridiem, & visa vxore alterius incidere in concupiscentiâ eius. Vnus erat, quia a solita meditatione verbi dei animus eius secesserat, & ob hoc præualuit contra eum ille, qui per Nathan peregrinus dicitur, scilicet diabolus a ciuitate & regno dei alienus, sed resisterunt ei duo, de quibus iam dictum est, & alter sulcitus est ab altero, quia subleuatus est David verbi dei subsidio, vt peristeret in mul tiplici gratia, propheta (vt iam dictum est) & rex, & patriarcha.

Salomonem habuisse quidem verbum dei, sed non quiescisse cum eo, vt foueretur, ideoque cecidisse, nec subleuatum esse.

CAP. XXXIII.

A T ipse per quem taliter locuta fuerat sapientia, Salomon rex filius eiusdem David, multo grauius cecidit. multo namque grauius est zelus idololatricæ, quam adulteri facinus siue homicidij. Amauit mulieres alienigenas multas, & ita per illas deprauatus est cor eius, vt deos alienos sequeretur, & colebat Astartem deam Sydoniorum, & Chamos deum Moabitarum, & Moloch dei Ammonitarum. Quid ergo dicemus? Nonne modo supradicto simul erant duo? Perpicuum est, & negari non potest, quin fuerit cum illo sermo domini, quin de pectore & ore eius, tanquam de templo suo sese manifestauerit dicitis & factis. Quomodo ergo ita cecidit tanquam solus esset & subleuantem non haberet? Ad hæc inquam, Erant quidem duo, sed nõ erat illis letia dormitio, vt dormirent pariter, & foueretur mutuo. Quidam alius intererat, & intersterebat semper inquietus & infestus, scilicet amor presentis seculi, qui lõge dissentit a verbo dei. Ille in angulo absconditus non patiebatur, vt illi duo bene essent simul, & quæta dormitione foueretur simul. Illum talem scilicet seculi amorem, ibi familiarem fuisse, & in cordis eius mansione diu mansisse, illud satis innuit, quod iratus dominus super auersione Salomonis taliter dixit. Quia habuisti hoc apud te, & non custodisti pactum meum &c. Dicendo namque habuisti hoc apud te, satis indicat non repentinam tentationem superuenisse, sed morbo inueterato vitiosam eius intentionem fuisse. Quod etiam in eo satis animaduerti potest, quod cum in initio magna dignatione apparens dominus dixisset illi. Pere quod vis vt dem tibi, & tanta sibi oblata gratia, posset æternitatem gloriæ celestis vna petitione adipisci, quæ summa beatitudo est. Ille temporalis gloria delectatus, & apud homines volens haberi gloriosus, leue se u mediocre bonum petiuit. Dabis (inquit) seruo tuo cor docile, vt iudicare possit populum tuum, & discernere inter bonum & malum. Et quidem bonum erat quod petiuit, & melius quam si petiisset dies multos, aut tale quid, quod bonum quidem est, sed exile & infimum, & hoc magis placuit domino, quod si petiuit, quam si petiisset quidpiam eiusmodi, dies multos, aut diuitias, aut animas inimicorum suorum. Sed cur non dixit, sicut dixerat pater eius David. Vnam petitionem domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo domini omnibus diebus vitæ meæ: videlicet, quia cor eius non erat perfectum cum domino deo suo, sicut scriptura testatur, sicut cor David patris sui.

Propter peccata filiorum David, non auersum esse propostum dei, quia iurauerat illi.

CAP. XXV.

N Vm igitur vel in isto cecidit verbum dei, & quod propoluerat deus potuit auertere? Non utique, imò palmam iustitiæ præclarius obtinet, scriptura sic determinante. Veruntamen (inquit dominus) in diebus tuis non faciam propter David patrem tuum, de manu filij sui scin dam illud, nec totum regnum auferam, sed tribum vnâ dabo filio tuo propter David seruū meum, & Hierusalē quam elegi. Item ad Hieroboam (inquit) de manu Salomonis omne regnum, sed ducem ponam eum cunctis diebus vitæ tuæ, propter David seruū meū, quem elegi. Auferam autem de manu filij eius regnum, & dabo tibi decem tribus. Filio autem eius dabo

eius dabo tribum vnâ, vt remaneat lucerna David seruo meo cunctis diebus coram me in Hierusalem ciuitate quam elegi, vt esset nomen meum ibi. Cum hæc dicit omnipotens deus, utique tenetur fortitudine verbi sui, memor promissionis suæ, vt sit verax & fidelis, iuxta memoratam superius causam, quam posuit ipse David. Vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris. Remanet igitur verbo dei palma veritatis in ipso quoque casu Salomonis. Porro, ipsi David quanta est laus, & quanti præconium meriti, quod fatetur deus se propter eum seruare ciuitatem Hierusalem & tribum Iuda ad implendâ promissionem veritatis, quæ est incarnatio eiusdem verbi dei de semine David: Sic namque loquitur, tanquam homo quispiã grauius offensus, qui cum habeat causas irascendi, & sperata denegandi, teneat tamen debitor vt det quamuis inuitus, quia promisit, quia iurauit. At ille non inuitus implere habebat, quod gratis promiserat, & promissum iuramento firmauerat. Quo ergo tendit, dū toties meminuit David in transgressionibus posterorum eius & populi, toties ad iracundiam deum prouocantis, dicendo, quod propter David parcat, & non penitus eos delere velit? Videlicet vt magis ac magis abundantia gratiæ eius innotescat, vbi est abundans iniquitas, & nulla ex operibus iustitia, sed de hoc iam latius supra dictum est.

Cur iurare debuerit ac voverit deus, quem impossibile est mentiri, etiam in his, que loquitur absque interpositione iuramenti.

CAP. XXVI.

C Vt autem iurare debuerit, vel quam vtilitatis rationem in iuramento suo fore considerauit deus, quem impossibile est mentiri, etiam in his quæcunq; loquitur absque interpositione iuramenti? A postulo ad Hebræos euidentius exprimit. Quoniam (inquit) neminem habuit, per quem iuraret maiorem, iurauit per semetipsum. Homines enim per maiorem sui iurant, & omnis controuersia eorum finis ad confirmationem, est iuramentum. In quo abundanter uolens deus ostendere pollicitationes hæredibus, immobilitate consilij sui, interposuit iusiurandum, vt per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri deum, fortissimum solatium habeamus. Hoc tale est, ac si dicat. Deus ante omnia fidem ab omnibus exigit, & sine fide impossibile est placere illi. Porro homines duri sunt, & tardi corde ad credendum, Maxima pars incredulorum est, qui omnino non credunt. Et de alijs quidem nõ adeo mirum, licet sit damnabile malum, de ipsis utrunque, qui promissionis hæredes esse debuerunt, quorum patribus promissio facta est, & firmata per iuramentum, magis tamen mirandum, quod sint vel fuerint adeo increduli, vt maxime de illis scriptum sit. Generatio praua & exasperans, generatio que nõ direxit cor suum, & non est creditus cum deo spiritus eius. Porro ipsos, qui quandoque credituri erant, sciebant idem deus difficiles fore ad credendum, sicut & fuerunt, vt pote quorum optimis magna increpatione ab ipso domino dictum est. O stulti & tardi corde ad credendum omnibus quæ loquuti sunt prophetae. Igitur quia omnis controuersia hominum finis, ad confirmationem est iuramentum, vt vel sic incredulitati ponerent finem, vt vel sic vigilarent homines ad audiendum, & sentirent fore immobile dei consilium, interposuit iusiurandum. Proinde cum dicit ipse, Sic autem sermo vester, est est, non non. Quod autem his abundantius est, a malo est, recte subauditur illius, cuius incredulitas siue dissidentia iurare compellit. Sic namque intelligendo quod dixit, a malo est, humiliter in ipso iuramento dei nostram culpam tarditatem ad credendum, quod utique malum est, quia cum impossibile sit mentiri deum, etiam cum non iurat, pauci comparatione incredulorum crediderunt, in eo quod per semetipsum iurat.

Quid ex causis maxime digni fuerint Abraham & David, verbo promissionis cum iuramento repromittentis.

CAP. XXVII.

Q Vibus vel ad quos iurauit in promissione seminis, quod est Christus? Duo sunt patriarchæ magni, Abraham atque David, & magna quidem gratia iurauit. Et hoc ante omnia scire debemus, quia fecit hoc ex gratia sua magis quam ex ipsorum meritis. Veruntamen eadem eius gratia præueniente aliquo modo ad hanc dignitatem fuere preparati, vt dignaretur deus iuramento sese obligare cum illis. De Abraham manifestius illud est, quia fide obtulit Isaac, cum tentaretur, & vni genitum offerrebat, qui susceperat repromissionis, ad quem dictum est. Quia in Isaac vocabitur tibi semen, arbitrans quia & a mortuis suscitare potens est deus. Ob hanc rem iusta gratia deus, quod dudum absque iuramento promiserat, cum iuramento repromisit, in semine eius benedicendas fore omnes gentes, utique semen Christus est. Porro de David quaerendum, quam ob virtutem maxime deus illum dignum iudicauerit, vt iuraret illi, sicut testatur ipse, & iam supra memoratum est. Et quidem non ita manifeste de illo scriptura refert sicut Abraham, quod dixerit illi deus. Per memetipsum iurauit, quia fecisti rem hanc vel illam. De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Sed ratio docet, non multo minoris esse meriti, peperisse inimico propter deum, quam non peperisse vni genito filio propter deum. Hoc fecit David inimico suo infestissimo, quærenti animam suam, inimico regi, cuius regnum

E. iij sine dubio

Psal. 50.

Hebr. ii.

Psal. 77.

Lucæ. 24.

Matth. 5.

Duo magni patriarchæ.

Genes. 22.

Hebr. ii.

Psal. 137.

1. Reg. 24. Math. sine dubio se suscepturum sciebat, sibi pepercit ubi querebat animam suam, quod eatenus fuerat inauditum, sicut testatur & ipse Saul, admirans, & dicens ad eum. Quis enim cum inuenierit inimicum suum, dimittet eum in viam bonam? Ob hanc maximè causam iuratum illi esse arbitramur, quòd semen vel caro eius assumenda foret in filium dei, Quia maximè causa ista facit filios dei, sicut testatur ipse dominus, cum dicit. Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persecuentibus & calumniantibus vos, vt sitis filij patris vestri qui in cœlis est. Dilexit inimicum, benefecit illi, non solam parcendo cum occidere posset, verum etiam plangendo, cum ille occisus fuisset, & sicut iam dictum est, maximè pro causa huiusmodi tali iuramento dei dignus extitit.

QVARTI LIBRI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE

VICTORIA VERBI DEI,

LIBER QVINTVS.

Quomodo secundum caput draconis, vitulus scilicet, sub Ieroboam demò fuerit erectum.

CAP. I.

INTER EA draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus & satanas, cernens proficere promissionis verbum, in vapore iam post Abraham, secundo in Dauid iuramento firmatum, magnum inuidiæ seuicris incendium versabat, magna veneni sui stimulus ardore totus in semetipso furebat. Sed quid ageret? Dudum exarmatus capite, quod primò exerebat, scilicet regno Aegypti,

Exodi. 12. quando submersus est Pharaon in mari cum curribus & equitibus suis, caput aliud habebat quod erigeret, id est, regnum aliud, per cuius potentiam sequere posset ad excidium gentis, ex quo implendum erat iam dictum verbum promissionis, quimò iam regnabat ipsum verbum in Dauid patre, quod futurum erat suæ carnis, & idem pater eius sceptrum tenens imperij, fortis atq; bellicosus, exercebatur prælijs, glorificabatur victorijs, vnde & securus citharizabat psalter ille, Verbum dei sonis condecoras musicis. Ardebat igitur inuidiæ veneno, quo & ipsius Dauid penè omnem domum conflagrauit, dum & ipse pariter adulterijs simul & homicidij crimen incidit, & de filijs eius vnus, Absalon cruentus fratre interempto, in ipsam patrem arma arripuit, expellens eum de regno, & animam eius querens, vt regnaret pro illo. Quòd si peractum fuisset, iam profectò serpens illud caput haberet, per quod verbum dei impugnare, memoriamq; eius sese abolere posse speraret. Non ita euinit, sed Absolon mortuo, & Dauid vitam cum pace compleuit, & succedens ei filius sensatus, Salomon, cum pace regnauit, & domum pacis nomini domini ædificauit. Tandem peccatum eiusdem Salomonis, maligna eiusdem serpentis intentionem adiuuit, vt scinderetur regnū Israel à Domino Dauid, suscepto Ieroboam filio Nabatoch, qui & continuò duos vitulos aureos fecit, & dixit. Ecce dii tui Israel, qui eduxerunt te de terra Aegypti. Ibi se erexit secundum caput draconis, & in illo capite facies fuit vituli cornuti, coxpitq; cornupeta esse diabolus, agendo & compellendo per vim regiam, vt vitulorum simulachra pro deo colerentur.

Quamuis etiam Baal seruiuerint, & adorauerint, vitulum tamen caput idololatriæ fuisse.

CAP. II.

4. Reg. 19. Osec. 8. 3. Reg. 22. Quantum putas contra verbum domini vitulus ille, imò in vitulo diabolus, ipse vibratis cornibus insaniuit? Domine, inquit Helias, altaria tua destruxerūt, & prophetas tuos occiderunt gladio, & ego derelictus sum solus, & quærit animam meam. Iam quidem Israel colebat etiam Baal, agente Iezabel. Et hoc addidit, inquit scriptura, A chab in opere suo irritans dominum, quòd scilicet seruiuit Baal & adorauit illum. Sed omnis idololatriæ caput in Israel erat cultus vitulorum. Nam & Baal & cætera portenta dæmoniorum ab alijs gentibus susceperunt, vitulum autem vt colerent, reges Israel à semetipsis excogitauerunt, & in illo scelere omnes perseuerauerunt. Vnde in Osee, cum dixisset dominus de regibus & principibus illis, Vsq; quo non poterunt emundari, continuò causam istà subiunxit, Quia ex Israel ipse est, artifex fecit illi, & nō est deus, subauditur vitulus, de quo præmiserat, Proieci est vitulus tuus Samaria. Et est sensus, Idcirco reges & principes Israel nō possunt emidari siue reuocari à cultu vituli, quia nō per ignorantiam in illo peccant, sed per malitiam, & nō ab exteris gentibus decepti cultum illius susceperūt, sed à semetipso excogitauerūt. Vnde & congruè dictū est, Artifex scilicet Ieroboam, fecit illi, sicut scriptum est. Dixitq; Ieroboam in corde suo. Nunc reuertetur regnū ad domum Dauid, si ascenderit populus iste, vt faciat sacrificia in domo domini in Hierusalē, & excogitato consilio fecit duos vitulos aureos. Artifex ergo fecit illi, quia Ieroboam excogitator

excogitato consilio fecit eum. Igitur quāuis Baal, & multa alia idololatriæ monstra fuerint in Israel, tamen vitulum illi idololatriæ caput rectè dixerim, quia videlicet cætera portenta Israel ab exteris gentibus accepit, & à cultu illorum aliquid cohiberi potuit. Nam & Baal Iehu deleuit de Israel, sed vitulos à semetipso Israel excogitauit, & neq; Iehu, neq; quiscumq; regum Israel à cultu illorum vnquam recessit.

Hoc caput, tametsi mite dederetur, tamen aquè vt reliqua perniciosum fuisse populo dei.

CAPVT III.

QVæ autem facies ex omnibus capitibus, siue faciebus aduersarij sæpe dicti ita poruit mansueta videri, vt ista facies vituli? Facies aliæ cruces sunt, scilicet facies draconis, facies leonis, facies vrsi, facies pardi, facies bestij terribilis & fortis, dentes ferreos habentis, comedentis atq; comminuentis, & reliqua pedibus conculcantis, per quæ significari iam diximus regna, quæ contra promissionis verbum persecutionem fecerunt, regnū Aegyptiorum, regnū Babyloniorū, regnū Persarum & Mædorum, regnū Græcorum, regnū Romanorū. Facies ista vituli, facies est mitis, per quam (vt dictū est) denotatur regnū Israel, ex quo Ieroboam vitulos aureos fecit. Num ergo sicut facies ista, mitior est facies illis, ita regnū Israel mitius q̄ illa regna egit, minus nocuit? Imò quanto magis domesticus erat, tanto maiora damna fecit, tanto magis domū subuertit. Quid enim vel quantū fuerat actum, dū occisus propheta domini, & omni populo sequente imperiū Iezabel & Achab, solum se derelictū putaret Helias, licet superessent septem millia viroū, quorū genua non sunt incuruata Baal? Et quidem Baal deleuit Iehu de Israel, vt iam dictū est, sed cultus vituli & populū cum regibus irruocabiliter captum mente tenuit, & tantū effecit, vt translatus Israel de terra sua, corpore quoq; captiuus fieret, captiuitate insolubili prædicente domino in Osee. Quia non addam vltra misereri domui Israel, sed obliuione oblitiscar eorū, & domui Iuda miserabor, id est, decem tribubus sub Assyrjs, in perpetua captiuitate permanentibus, tribum Iuda de Babylonica captiuitate reuocabo, post septuaginta annos. Cætera regna Israel in corpore percusserit, regnū Israel in anima semetipsum occidit, occidendo prophetas domini propter vitulos, quos nullus ex regibus Israel relinquere voluit. Habebat etiam cū regia vi quandam hypocritism. In quo? In eo videlicet, quòd ore retinebat, & comemorabat beneficia dei, Per hoc nequissime peccans, q̄ illius beneficia mutis & inanimatis ascribebat vitulorū simulachris dicendo. Ecce dii tui Israel, qui te eduxerunt de terra Aegypti. Et celebrabat diem solennem, in mense octauo decimoquinto die mensis, in similitudinem solennitatis, quæ celebrabatur in Iuda.

Vituli facies mitis.

Osee 1.

Reg. 12.

Quodnam primum verbi dei bellum aduersus hoc caput fuerit. CAP. IIII.

QVanto ergo nequior erat hostis, tanto maius, tantq; promptius oportebat adesse præsidij verbi dei. Et ita factum est. Tunc enim plures atq; crebriores prælij sui tubas fecit auditri verbum domini, scilicet prophetas quos misit, addendo cum vocibus eorum virtutem in signis atq; prodigijs. Initium duelli, primaq; congressio verbi domini & huius capitibus, id est, regni israelitici talis fuit. Ascendente Ieroboam super altare vt adoleret incensum, & ecce vir dei venit de Iuda in sermone domini, & exclamauit contra altare, & ait. Altare altare, hæc dicit dominus, Ecce filius nascetur domui Dauid, Iosias nomine, & immolabit super te sacerdores excellorum. Et deinceps. Hoc erit signū quod loquutus est dominus. Ecce scinderet altare, & effunderet cinis qui in eo est. Exendente autem Ieroboam manum suam de altari, & dicente, Apprehendite eum, exaruit manus eius, nec valuit eam retrahere ad se, altare quoque scissum est, & effusus est cinis de altari iuxta signum quod prædixerat vir dei in sermone domini. Post hunc adhuc viuebat Ahya Silonites, qui loquutus fuerat Ieroboam, quòd regnatus esset super Israel. Ille loquente in se domino. Ego (inquit) ad Ieroboam missus sum, durus nuncijs, qui mortui fuerint de Ieroboam in ciuitate, comedent eos canes. Qui autem mortui fuerint in agro, vorabunt eos aues cœli, quia dominus loquutus est, & cætera. Post illum fuit Iehu filius Anani, ad quem factus est sermo contra Baala, qui percusserat Nadab filium eiusdem Ieroboam, iuxta eandem sententiam. Qui (inquit) mortuus fuerit de Baala in ciuitate, comedent eum canes. & qui mortuus fuerit ex eo in regione, comedent eum volucres cœli. Post hunc verbi dei vexillum erigens igneo curru triumphabat Helias, deinde Helisæus, similitq; filij prophetarum plurimi, ex quibus centum viros pauit Abdias seruus domini in speluncis, cum interficeret Iezabel prophetas domini. Deinde & hi quorum extitit libri proprii, quorum si tempora consideres secundum gesta titulosq; libris præfixos, planè perpendas, quia verbum domini nullus regum tempore propositum neglexit, semperque diaboli mendacium in idolis, veritas dei redarguit in prophetis.

1. Reg. 13.

1. Reg. 14.

Quod Iehu primum pro testimonio verbi dei occubuerit. CAP. V.

QVis primus in illo conflictu sanguinè suæ fuderit, & pro testimonio verbi dei occubuerit, minus peruilgatus est à venerabilium doctorum scriptis, q̄ cupit diligens quispian E iij spectator

3. Reg. 16.

Iehu.

Matth. 23.

Speſtator huiusmodi prælii, cum de nomine eius ſcriptura non taceret. Hic enim dictus eſt Iehu filius Anani, cuius ſcriptura ita meminit, vt iam dictum eſt. Factus eſt autem ſermo domini contra Baala, dicens. Porro q̄ exaltaui te de puluere, &c. Poſt quæ ita ſubiungitur. Cum autem in manu Iehu filij Anani prophete, verbū domini factum eſt contra Baala, & contra nomen eius, & contra omne malū quod fecerat coram domino, ad irritandū eū in operibus manuum ſuarū, vt fieret ſicut domus Ieroboā. Ob hanc cauſam occidit eū, hoc eſt, Iehu filij Anani prophetam, Splendidi illi ſcriptura ſacra nominauit, ita tertio loco replicans occidit eum, hoc eſt, Iehu filij Anani prophetam. Et ſciendum, q̄ nullū ante hunc ab initio promiſſionis nominari tradit ſcriptura, occiſum fuiſſe propter verbum domini. Optaret ergo diligens ſpeſtator certaminis verbi domini, vt ſicut poſt Abel Zacharias filius Barachi, quem occiderunt inter templum & altare. ita & iſte peruulgatus eſſet proprio nomine, quia verè non parui eſt meriti, cuius à ſanguine primū accepit draco ille magnus, q̄ ruſus mereretur eſſe & dici. Tenor poſiti noſtri notiorum nunc eū nobis reddidit, quia videlicet vbi ſermo eſt vel opus de victoria verbi dei, latere non debuit iſ qui ſanguinem fuiſſe primus legitur in prælio verbi dei, dum contra hoſtem antiquum proficiſcitur, miſſus vt fidelis legatus verbi dei.

Quid myſterio non careat, à leone prophetam in via occiſum. CAP. VI.

3. Reg. 17.

Lucæ 12.

Igitur, quoniam hic primus eſt illorum, qui verbo dei ſuum in officio prophetali ſanguinem impenderunt, pendente nunc q̄ pulchrum, q̄ congruum præceſſit, ad gloriam eiufdem verbi pertinens myſterium. Ille vir dei qui venit de Iuda, in ſermone domini in Bethel, vt ſupra dictum eſt, Ieroboam ſtante ſuper altare, dixit. Altare altare, ecce filius naſcetur domui Dauid, Joſias nomine, & immolabit ſuper te ſacerdotem excelſorum. Ille, inquam, mandati acceperat in ſermone domini præcipientis. Non comedes panem, neq̄ bibes aquam, nec reuertaris per viā qua veniſti, ſed ſellit eū pphetes ſenex, qui habitabat in Bethel, vt comederet panē & biberet aquam in domo eius. Propter hoc inuenit eum leo in via, & occidit, & cadauer eius erat proſectum in itinere. Aſinus autem ſtabat iuxta illum, & leo ſtabat iuxta cadauer. Forma hæc myſtica eſt, & prædicti ſancti prophetæ Iehu filij Anani, & omniū ſanctorum & prophetarum, qui occiſi ſunt vel occiduntur, propter teſtimonium eiufdem verbi dei. Quibus ipſum verbum incarnatum dicit, Nolite timere eos, qui occidunt corpus, & poſt hæc non habent amplius quid faciant. Ille naq̄ leo qui occidit, & iuxta cadauer ſtetit, diabolus & ſatellites eius impios homines ſignat, per quos cum ſanctorum corpora occiderit, ſtat, nec poteſt ad nocendum progredi vltra, quia diabolus nec manducare nouit corpora, cū ipſe ſit ſpiritus, nec conſequi poteſt animas extra corpus, quas in corpore perſequitur. Si quid ergo peccati ex carnali commoratione ſerui dei contraxerunt, & ob hoc inimicus aliquando permittitur occidere corpora eorum, illa contentus ſit poena, ſtetq̄ iuxta cadauera, id eſt, nihil amplius vel animabus, vel etiam corporibus, quin reſurgant ſe poſſe nocere ſciat. Nec enim efficiere poteſt, vt ſalem corpora moriendo pereant deo. Quod pulchrè ſignatum eſt per hoc, quod occiſum non deorauit, ſed iuxta cadauer ſtetit leo.

Quid duodecim ſciſſura pallij Abie Silonite ſignificārim. CAP. VII.

3. Reg. 11.

Pallij ſciſſura.

Porro verbum dei ſicut poteſtatem habet poſtquam occiderit, mittere in gehennā, ſic poteſtatem habuit poſtquam prophetæ morti vel occiſi fuerunt, eorum nihilominus implere prophetiam, id eſt, demerere poſteriora regum impiorum, vt qui moreretur ex eis in ciuitate, comederent eum canes, & qui moreretur ex eis in regione, comederent eum volucres cœli, ſicut prædixerat iam dictus propheta Iehu filius Anani de Baala, ſicut prædixerat Abias Silonites de Ieroboam. Non leuiter attendendum, nec enim parum ſpeſtat ad gloriā verbi dei, ſemper veri, ſemperq̄ vincētis, cui videlicet verbo vincere eſt, quicquid dixerit verū fieri, veritatemq̄ eius pulchrè cōmendat illa, quæ tūc ſiebat multiplex Iſraelitici ſciſſio regni. Iā dictus Abias Silonites, quale Ieroboam mox futuro regi prælagiū regni dederat, apprehendens pallium ſuū nouum, quo opertus erat, ſciſcit in duodecim partes, & ait ad illū. Tolle tibi decem ſciſſuras. Hæc enim dicit dominus deus Iſrael. Ecce ego ſcindam regnū de manu Salomonis, & dabo tibi decē tribus. Quid ſibi hoc voluit, q̄ non ita duas tantū ex vno pallio ſciſcit ſciſſuras, ſicut duo tantū ex vno populo ſiebat regna: videlicet quia ſic futurū erat, vt regnū ſciſſum à domo Dauid, quod dimittebatur eidē Ieroboam, ſcindere decies, & ita factū eſt. Prima naq̄ ſciſſio facta fuit in ipſo Ieroboam. Secunda in Baala, qui percuffit Nadab filiū eius, & regnauit pro eo. Tertia in Zambri, qui percuffit filium Baala, & regnauit pro eo. Quarta in Ambri, qui ad mortem perſecutus eſt Zambri. Quinta in Thebin filio Gyner, quem percuffit idem Ambri pater Achab. Sexta in Iehu filio Namſi, qui percuffit Ioram filium Achab, & regnauit pro eo. Septima in Sellum, qui percuffit Zachariam pronepotem Iehu. Octaua in Manaem, qui percuffit Sellum, regnauitq̄ pro eo. Nona in Facee, filio Romeliæ, qui percuffit Faceiam filium Manaem, regnauitq̄ pro eo. Decima in Oſee, qui percuffit Facee filium Romeliæ, regnauitq̄ pro eo.

pro eo. Vel certè quomodo Thebin, in quo quintam ſciſſionem diximus non ſaltem vno die regnaſſe, ſed tantum media pars populi eum ſecuta fuiſſe legitur, vt regem conſtitueret, nec præualuit. Omniſſo illo, quinta ſciſſio fuerat in Iehu, ſexta in Sellum, ſeptima in Manaem, octaua in Facee filio Romeliæ, nona in Oſee, decima in rege Aſſyriorum, qui Iſraelem ſciſſum à deo, ſciſcit etiam à loco vel terra ſua, tranſtulitq̄ in Aſſyrios. Igitur ſic eſt, vt ipſum verbum dixit. Omne regnum in ſeipſum diuiſum, deſolabitur, & domus ſupra domum cadet. Et ſicut ſcriptura veridica prædixit. Verbum autem domini manet in æternum. Quia & complet verba prophetarū ſuorum, poſtquam illi mortui vel occiſi exaruerunt tanquam ſexum, & ipſos faciet reſurgere fortes & excelſos ſuper ligna cedrorum.

Deum iuſto iudicio regem Ieroboam ſuper Iſrael conſtituiſſe, non vt peccare faceret, ſed quia peccaturi erant. CAPVT VIII.

Dicit aliquis. Quomodo iuſtificabitur? quomodo palmam veritatis hoc verbum in eo quocq̄ obrinebit, quod talem hominem Ieroboam regem ſuper Iſrael ordinauit? Sciebat aut nesciebat, quod ille facturus eſſet Iſrael peccare? Si ſciebat, cur illum ordinabat, & quo iure puniebat? Si nesciebat, quomodo vincit ſemper cum iuſtitia? Vel error aut inſcitia ad victoriam non pertineat? Ad hæc inquam, Non nesciebat verbum & ſapientia, ſed oprime ſciebat, & tamen in iudicando integra illi eſt veritatis & iuſtitie palma. Iudicio hoc naq̄ fecit, & iudicium eius non in hac re penitus later. Quamuis iudicia eius ſunt abyſſus mulca, quamuis ſint incomprehenſibilia, tamen quedam ſunt quæ ex nonnulla parte poſſunt cognosci, illa videlicet, quorum cauſas ore ſuo aperire dignatur. De quibus Pſalmiſta dicit. In labijs meis pronunciaui omnia iudicia oris tui. Qua tandem ex cauſa iudicatus eſt, vt talis daretur rex, qui peccare faceret Iſrael? illa videlicet, quia peccare volebat Iſrael. Ex quo putas voluntate peccandi habuiſſe Iſrael? Ex eo, inquit Moſes, die, quo egreſſus es ex Aegypto vſque ad locum iſtum, ſemper aduerſus dominum contendidi. Hæc & cætera cum dicit, quibus vtriq̄ dictis de reatu vituli illos aculat, quem fecerūt in Horeb, manifeſtum eſt, ſemper illos ad eandem procliuſe fuiſſe idololatriam, præteritum cum & in propheta deus ipſe dicat. Nunquid hoſtias & ſacrificium obtulisti mihi in deſerto quadraginta annis domus Iſrael? & porraſtis tabernaculū Moloch idoli veſtro, & imaginem idolorum veſtrorū, ſydus dei veſtri, quod ſeciſtis vobis? Propter hoc Moſen & Aaron lapidare voluerunt, propter hoc Samuelem, imō & in Samuele dominum, ſicut & ipſe teſtatur, abiecerunt, propter hoc David perſecuti ſunt, & de regno eiecerunt. Propterea toties dixerit. Nō eſt nobis pars in Dauid, neq̄ hereditas in filio Iſai, quia peccandi voluntatem habebant, & ſub ſanctis principibus peccandi facultatem non habebāt. Quod ergo tandem Ieroboam dati ſunt, ſub quo vel cum quo vitulū ſibi pro deo ſtatuerunt, ſicut facere cōperant, quando ex Aegypto egreſſi ſunt, iudicium exitiū iudicium verū, quod in alio propheta dicit. Particeps idolorum Ephraim dimitte eum. Et ſi quaeras, cur dicat dimitte eum, ſubinde cauſam reddens, dicit. Non dabunt cogitationes ſuas, vt reuertantur ad dominum. Iuſti igitur iudicij eſt, q̄ dimitit eos ſecundum deſideria cordis eorū, vt irent in diuentionibus ſuis. Gratuitæ verò miſericordie erat, q̄ pro illis qui ignoranter errabant ſocietus loquebatur in prophetis, ſiebatq̄ ad eos verbum domini armatum ſignis & prodigijs, vt cognofcerent ex operibus, quia dominus ipſe eſt deus, dominus ipſe eſt deus.

Heliam prophetam, ne ignorantes ſimul cum in vijs errarent, à deo miſſum eſſe.

CAPVT IX.

Cum ſignis naq̄ & prodigijs, & cum fortitudine zeli tunc ſe exhibuit verbum domini vehementius in Helia, de quo in laudibus patrum ita veraciter dictum eſt. Et ſurrexit Helias propheta quali ignis, & verbū ipſius tanquam ſacula ardebat. Verbo domini continebat cœlum, & dicebat ſe ignem terræ. Sic amplificatus eſt Helias in mirabilibus ſuis. Et quis potest ſimiliter gloriari tibi, hæc vt diceret, ſcilicet Heliam ſurrexiſſe quali ignem, & verbū eius quali ſaculam ardentem? In admirationem ille ſapiens excitatus eſt, pro eo q̄ de eodem Helia ſic repente ſcriptū eſt. Et dixit Helias Thelbitæ de habitatoribus Galaad ad Achab. Viuit dominus deus Iſrael, in cuius cōſpectu ſto, ſi erit annis his ros & pluuia, niſi iuxta oris mei verba. Ita repete illatus eſt Helias, vt quædamodū dixit Apoſtolus de Melchiſedech, ita & de iſto, ſi ſe prebuiſſet occaſio, dicere poruiſſet. Sine patre, ſine matre, ſine genealogia, neq̄ initij dierū, neq̄ finem vitæ habens. Sicut enim illius, ita & iſtius patrem & matrem & genealogiam & numerū annorum ſcriptura tacuit, & ſinem vitæ non habuit, quia receptus eſt (ait idē qui ſupra) in turbine ignis, in curru equorum igneorum. Quam receptionem eius ſi ritè perpendis, etiam illud apponere licet, quod adhuc dictum eſt de Melchiſedech, aſſimulatus autem filio dei manet ſacerdos in æternum. Sacerdotem naq̄ hunc fuiſſe conſtat, quia ſcriptum eſt, vbi, quando, & quomodo holocauſtum obtulerit, & (ſicut iam dictum eſt) receptum eſt in turbine ignis, atq̄ ita aſſimulatus.

Lucæ 11. Eſaiæ 49.

Pſalm. 118.

Deute. 9.

Amoſ 5.

2. Para. 11.

Oſee 4.

Oſee 5.

Eccle. 48.

3. Reg. 17.

Melchiſedech.

Hebr. 7.

Melchiſedech dei aſſimulatus filio.